

berria

Antibiotikoei erresistenteak zaizkien **bakterioak** supermerkatuetako jakietara iritsi dira

BIZIGIRO | 30-31

→ Azken kontzertua 2025eko abenduaren 13an emango dute, Barakaldoko BEC erakustazokan.

KULTURA | 22-23

Agurraren ordua Gatiburentzat

Alex Sardui, Gaizka Salazar eta Haimar Arejita, Gatibu musika taldeko kideak. ANDONI CANELLADA / FOKU

«Estatu egiturak» eta **erabakitze**ko **eskubidea** aldarrikatu ditu Gipuzkoako ahalzun nagusiak

EUSKAL HERRIA | 5

AEK-k **Mintzalagun taldeak** sustatuko ditu Ipar Euskal Herrian, kostaldekoak barnealdera hedatuz

EUSKAL HERRIA | 8

Pentsioen erreforma hitzartu du Madrilek eragileekin, baina botoak falta zaizkio

EKONOMIA | 11

Berriztagarrietarako 160 milioi jarriko ditu Jaurlaritzak, «masiboki» inportatu beharrik ez izateko

→ Industria sailburuak berriztagarrien alde egin arren, Arabako Aldundiak kontra egin die Solariaren hiru proiekturi.

Araba, Bizkai eta Gipuzkoan kontsumitzen den energiaren %8,7 soilik ekoizten da bertan, eta horren %7,3 soilik dator berriztagarrietatik. Hori jakinik, energia berriak sustatzeko neurriak iragarri ditu Mikel Jauregi Jaurlaritzako Industria sailburuak; «bestela, kanpotik masiboki ekarri beharko dugu».

EUSKAL HERRIA | 6

Asteartean hildako Hezbollahko kide batzuen hileta, atzo, Beiruten. WAEL HAMZEH / EFE

Walkie-talkieen leherketek astindu dute Hezbollah, bigarren egunez

Asteartean Hezbollahko kideen milaka bilagailuk egin zuten eztanda, eta atzo talde xiitako walkie-talkieen eta bestelako gailuen leherketek astindu zuten Libano. Azken erasoan hamalau lagun hil eta beste 450 zauritu dira.

HARIAN | 2-3

Eztanda gehiago izan dira Libanon

- Leherketa gehiago izan ziren atzo Libanon, eta, gutxienez, hamalau lagun hil dira.
- Hainbat hedabideren arabera, Israelgo zerbitzu sekretuak daude erasoaren atzean.

Aitor Garmendia Etxeberria

Zenbait leherketa izan ziren Libanoko hainbat hiritan atzo arratsaldean. Herenegun, aldi berean eztanda egin zuten Libanoko Hezbollah talde xiitako milaka kideen pertsona-bilagailuek. Zenbait hedabidek baieztatu zuten, atzo ere komunikazio gailuek eztanda egin zuten, batez ere, walkie-talkieek. Halere, bestelako gailuak ere lehertu zirela jakinarazi zuen Al-Jazeera hedabideak, tartean, eguzki panelak edota eskuko telefonoak; guztiak, aparatu bateriadunak. Gutxienez, hamalau lagun hil zituzten atzoko erasoan, Libanoko Osasun Ministerioak jakinarazi zuenez, eta 450 baino gehiago zauritu. Herenegun hildako baten hiletan gertatu zen eztanda horietako bat. Hori erakusten du sare sozialetan zabalduetako bideo batek.

Reuters agentziaren arabera, Mossad Israelgo zerbitzu sekretuek prestatu dute erasoak. Gutxienez hamabi lagun hil zituzten hereneguneko leherketek —horietako bi adin txikikoak—, eta ia 3.000 lagun zauritu. Reutersek argitaratu duenez, Mossadek lehergailuak jarri zituen Hezbollahk duela hainbat hilabete inportaturiko 3.000 bilagailu baino gehiagoren barnean. Informazio hori Libanoko segurtasun arloko goi kargudun batek eta beste iturri batek eman diotela jakinarazi zuen Reutersek. Bestalde, *The New York Times* egunkariak ere Israel jo du erasoaren egilez, AEBetako iturri ofizial bat aipatuta.

Era berean, xehetasun gehiago eman zituzten AEBetako beste bi hedabidek: Axiosek eta Al-Monitorrek. Biek ala biek baieztatu dute erasoak «pentsatu baino lehenago» egin dutela. Izan ere, Israelgo eta AEBetako iturriek jakinarazi dietenez, Tel Aviv kezkatuta zegoen Hezbollahk planaren berri ote zuen; beraz, lehenago leherrarazi zituzten. Benjamin Netanyahu Israelgo lehen ministroa Hezbollahren aurkako «ekin-tza militar bat» gauzatu beharraz mintzatu zen astelehenean, eta herenegun gertatu ziren eztandak. Israeliek Gazaren aurkako oldarraldia areagotu zuenetik, are

Atzoko hileta bat, Beiruten, herenegun Hezbollahko kideen aurkako erasoaren biharamunean. WAEL HAMZEH / EFE

gehiago gaitzotu da talde xiitaren eta Tel Aviven arteko harremana.

Hezbollahk herenegun zabalduetako mezu batean ohartarazi zuen erasoek erantzuna izango

dutela. Gainera, atzo gehitu zuen «Gaza babesteko operazioekin» aurrera jarraituko duela. Taldeko lider Hassan Nasrallah gaur arratsaldean da hitz egitekoa azken

gertakarien inguruan. Talde xiitaren erantzun posiblea dela eta, Israeliek soldadu gehiago bideratu zituen atzo iparraldeko mugara. *Haaretz* Israelgo egunkariak jaki-

narazi duenez, Israelgo armadak 98. dibisioa bidali du hara; aurrez Gazako zerrendan aritu da.

Libanoko Gobernuak ere Tel Aviv egin du leherketen erantzun-

Ez dago argi bilagailuak nork eginak diren

A. G. E.

Hezbollahren aurkako erasoan eztanda egin zuten bilagailuak nork eginak diren ez dute argitu oraindik. Hasieran, Gold Apollo Taiwan go enpresaren izena zabaldu da. Hainbat iturri ofizialek hedabideei egindako adierazpenetan aipatu dute enpresa horren izena. Gold Apollo, baina, ukatu

egin zuen herenegun lehertu ziren pertsona-bilagailu horiek egin izana.

Enpresa horrek atzo zabalduetako ohar batek dio akordio bat duela BAC Consulting Hungariako enpresarekin. Gold Apolloren arabera, BAC Consultingek bere produktuak Taiwan go enpresaren izenarekin sal ditzake «gune jakin batzuetan». Eta Gold Apollok

gehitu zuenez, ez du inplikaziorik gailu horien diseinuan, ezta fabrikazioan ere. Taiwan go Gobernua ere enpresaren defentsan atera da. Azaldu duenez, Gold Apollok ez du horrelako aparatuek esportatu Libanora azken urteetan.

Taiwango fabrikatzaileak seinatu duen BAC Consultingek ere ukatu egin du aparatuek egin izana. Buda-

pesten egoitza duen enpresako zuzendariak, Cristiana Barsony-Arcidiaconok, AEB Amerikako Estatu Batuetako NBC hedabidearekin hitz egin zuen. Baieztatu zuen Gold Apollo enpresarekin lan egiten dutela, baina ez dituela halako gailuak fabrikatzen. Gainera, esan zuen soilik «bitartekari» lanak egiten dituela bere enpresak. ●

le. «Ez gaitu Hezbollahk beldur-
tzen, baizik eta Israelen krimi-
naltateak; izan Gazan, edo izan
Libanon. Gobernua kexa bat
prestatzen ari da NBEko Segur-
tasun Kontseiluari aurkezteko»,
esan zuen Ziad Makari Libanoko
Informazio ministroak.

Bitartean, Israelek ez du bere
gain hartu eraso. Herrialdeko ar-
madak bere Telegram kanalean
atzo zabaldukoaren arabera,
herenegun eraso egin zieten
Hezbollahren «azpiegitura te-
rroristen kokalekuei», Libano he-
goaldeko bost gunetan. Baina ez
zuten aipatu ere egin bilagailuen
erasoa. Mezuan gehitu zuten,ez,
Hezbollah erakundearen «meha-
txu terroristari aurre egiten eta
Israel defendatzen» jarraituko du
armadak.

Gatazka hedatzeko arriskua
Herenegun gauean, berripaper
honen edizioa itxi zenean, be-
deratzi ziren erasoan hildakoak.
Atzo, jada, hamabi ziren. Eztanda
gehienak Libano hegoaldean, Be-
kaa haranean eta Beiruteko Dahi-
yeh auzunean gertatu ziren; gune
horietan du indarrik handiena
talde xiitak. Bestalde, Sirian ere
badaude zaurituak.

Firas Abias Libanoko Osasun
ministroak azaldukoaren ara-
bera, ospitalean artatutako gehie-
nek zauriak eta erredurak dituzte
aurpegian eta eskuetan. Zauri ho-
riengatik anputazio «asko» egin
behar izan dituztela ere jakinarazi
zuen, baita zaurituen artean hi-
rurhun larri daudela ere. Leher-
ketek zauritu zituztenetako bat
da Mojtaba Amani, Iranek Beiru-
ten duen enbaxadorea.

Herrialde horrek ere Tel Avivi
egotzi dio eraso. Irango Atzerri
ministro Nasser Kanaanik «erre-
gimen sionistaren eta haren mer-
tzenarioen arteko operazio kon-
binatuen jarraipen» gisa definitu
zuen eraso. Irango Tasnim berri
agentziak jasotako adierazpene-
tan, Kanaanik gehitu zuen here-
negungo «operazio terroristak»
argi erakusten duela Israelek,
«Palestinako herriaren aurkako
gerra krimenak eta genozidioa
egiteaz gainera, arrisku larrian
jarri dituela eskualdeko eta na-
zioarteko bakea eta segurtasuna».

Turkiako presidente Racep
Tayip Erdoganek ere Israel egin
du erasoaren erantzule. Eta adie-
razi zuen «oso arriskutsua» dela
Netanyahuren gobernua gatazka
Ekialde Hurbilean zabaltzeko
egiten ari den esfortzua. Hezbo-
llahrekin dituen tirabirez gainera,
Iranen eta Israelen arteko harre-
mana are eta gehiago gaiztotu da,
iragan uztailen Ismail Haniyeh
Hamasen adar politikoko burua
Teheranen hil zutenetik. ●

«Kontu handia eduki beharko da erabiltzen diren gailuekin eta horiek erabiltzeko moduarekin»

BERRIA

ASIER GARAIALDE

Izarkomeko arlo teknikoko zuzendaria

Garaialderen arabera, Tel Avivek
Hezbollahko militanteak «kontrolatu ez
zitza» hasi zen bilagailuak erabiltzen
talde armatua, «seguruagoa» zelakoan.

Iratxe Muxika Karrion

Izarkom telekomunikazio koope-
ratibako arlo teknikoko zuzenda-
ria da Asier Garaialde (Hondarri-
bia, Gipuzkoa, 1971). Libanoko
eta Siriako pertsona-bilagailuen
leherketak aztergai, argi du gai-
luak «bortxatuak» izan direla.

Nola funtzionatzen dute pertso- na-bilagailuek?

Sakelako telefonoak atera aurre-
tik asko erabiltzen ziren, oso eza-
gunak ziren. Medikuek-eta erabil-
tzen zituzten, abisuak jasotzeko.
Sakelakoak sortu zirenetik, baina,
ez dira erabiltzen, euren funtzioa
askoz ere hobeto egiten baitute
sakelakoek. Pertsona-bilagailu-
en zerbitzua hainbat konpai-
niak ematen dute, eta konpainia
bakoitzak bere sistema propioa
dauka.

Nola kontrolatzen dira?

Irrati frekuentziaz, emisora bidez.
Zein da gailu horien funtzioa?

Mezu txiki bat bidaltzeko aukera
izaten dute, eta hura pantailan
agertzen zaio gailu bakoitzari.
Idatzizko mezua, adibidez: «Deitu
zenbaki honetara»

Non erabiltzen dira?

Orain, ia-ia inon ez. Nik entzunda
daukat erabiltzen direla esperi-
mentatzeko, sistema propioak
jartzeko bertan. Baina zerbitzu
gisa nik jada pentsatzen nuen ez
zirela erabiltzen; hemen inguruan
ezagutzen nituen sistemak aspal-
di desagertu ziren. Erabil daitezke
sakelako telefonoak estaldurarik
ez daukaten lekuetan, adibidez.
Baina gaur egun estaldura leku
guztietan dago, eta ez da ohikoa
halakorik behar izatea.

Zergatik erabiltzen dituzte Li- banon eta Sirian?

Bertako arazoa ez da seinaleare-
na. Hezbollah, adibidez, arrazoi
argi batengatik hasi zen pertso-
na-bilagailuak erabiltzen: Israe-
lek beraien militanteak horren-
beste kontrola ez zitza. Horixe
nahi zuten, Israelgo informazio
zerbitzuak ez sartzea euren ko-
munikazioan eta ez lokalizatzea.
Segurtasun neurri gisa zeukaten
hori, ez beste teknologiarik ez ze-
goelako. Hezbollahk uste zuen se-
guruago zeudela horrela. Arazoa
da Israelgo informazio zerbitzuak
[Mossad] konturatu zirela Sirian
eta Libanon pertsona-bilagailuak
erabiltzen zituztela, eta aurkitu
duela modua pertsona-bilagailu-
en baterian eragiteko.

Nola lortu daiteke sistemarako sarbidea?

Modu asko daude. Ez da oso zaila
kontuan hartzen badugu duela
berrogei urteko teknologia dela.
Enpresa batzuen pertsona-bila-
tzaile sisteman eragin ahal izatea
ez da zaila. Arazoa ez da sisteman
sartu direla, zeren sisteman sartu
nahi duenak lortuko du sisteman
sartzea. Israelgoek bezalako in-
formazio zerbitzuek oso erraz lor-
tzen dute sarbidea. Nik uste dut
Israelek lortu duela gailu horiei
agindu batzuk bidali eta bateria
berotzea. Litzozko bateria bat as-
ko-asko berotzen bada gerta dai-
teke bateria horrek su hartzea. Ez
lehertzea, baizik eta su hartzea;
edo inflamazio txiki bat eduki-
tzea. Inolaz ere ez litzateke lor-
tuko lehertu diren bezala leher-

tzea. Azkenaldian patineteek-eta
su hartu dute, edo sakelakoek,
eta hori gerta daiteke, litiozko
bateriek arrisku hori dutelako.
Pertsona-bilagailuen bateriak be-
rotzeraino irits zitezkeen, baina
horrek ez luke eragingo leherketa
hori, inolaz ere.

Beraz, nola egin dute?

Ez dute soilik sisteman sartzea
lortu; lehergailuak sartu dituzte
Hezbollahko talde xiitentzat per-
tsona-bilagailuak egiten zituzten
enpresetan. Salmenta horretan
edo prozesu horretan, nonbait,
lortu dute lehergailu txiki bat sar-
tzea. Behin lehergailua sartuta,
bateria berotu eta lehertu egin
dute gailuek. Lortu zuten bero-
keta bat eragitea barruko leher-
gailuak eztanda egiteraino, eta,
beraz, hor bazeukaten lehergailu
txiki bat nahi zutenean leherra-
razteko. Eztanda egiteko modua
sinplea zen: gailuari agindu bat
bidaltzea bateria berotzeko. Ez
dakigu zer gertatu den zehazki,
baina susmoa hori da, Israelek
gailu horietako bakoitzean leher-
gai gramo batzuk sartzea lortu
zuela. Oso selektiboa izan da.
Euren kontra joan dira, eta argi
zeukaten nola egin. Hemendik au-
rrera kontu handia eduki beharko
da erabiltzen diren gailuekin eta
horiek erabiltzeko moduarekin.
Ikusi dugu ezer ez dela segurua.

Gerta daiteke pertsona-bilagai- luei lehergaiak jarri dizkieten bezala sakelakoei jartzea?

Bai. Hezbollahko jendeak sake-
lako telefonoak izan balitu eta
Israelgo informazio zerbitzuak
aukera eduki izan balu sakela-
koetan lehergailuak jartzeko,
berdin jokatu izango luke. Baina
leherketarena ez da egun batetik
bestera egiten, hori lehenagotik
eginda zeukaten. Denbora zera-
maten hori prestatzen, Hezbo-
llahko guztiek ez dituzte-eta per-
tsona-bilagailuak erosi azkeneko
bi hilabetetan. Hilabeteak edo ur-
teak daramatzate gailu horiekin.

Segurua da sistema?

Sistema horretan gutxieneko
segurtasun bat dago. Baina per-
tsona-bilagailuak sistema zahar-
kitua dauka, eta askoz ahulagoa
da oraingoak baino. Segurtasun
handia edukita ere, erraza da sis-
tema sartzea. ●

«Bilagailuen bateriak
berotzeraino irits
zitezkeen, baina horrek
ez luke eragingo lehertu
diren bezala lehertzea»

Herritarrengan segurtasun sententsazioa areagotzea du helburu Zupiriak

- Ertzaintza «modernizatzeko» plan bat iragarri du: baliabideak handituko ditu, eta uniformeak berritu.
- Euskarari «arreta berezia» jarriko diola esan du, herritarrengandik «hurbil» egoteko «ezinbesteko tresna» delako.

Aitor Biain

GASTEIZ— Bingen Zupiria Eusko Jaurlaritzaren Segurtasun sailburuak agerraldia izan zuen atzo Eusko Legebiltzarrean, agintaldirako dituen asmoen berri emateko. Segurtasuna «zerbitzu publiko» dela azpimarratu zuen, eta ziurtatu herritarrei «zerbitzurik hoberena» ematea duela erronka. Izan ere, Zupiriak nabarmendu zuen «Euskadi herrialde segurua» dela, baina aitortu zuen delituen kopuruak gora egin duela azken urteetan, eta herritarren artean segurtasun faltaren sentipena ere areagotu dela. Hori dela eta, delinkuentzia tasa apaltzeko eta segurtasun sententsazioa areagotzeko lan egingo duela hitzeman zuen: «Gobernu honen helburu nagusia da bizikidetzak baketsua eta sendoa lortzea».

Izan ere, sailburuak azpimarratu zuen segurtasuna eta segurtasunaren pertzepzioa «garrantzitsuak» direla «elkarbizitzarako eta ongizaterako», baita «herrialde erakargarri bat» izateko ere. Horregatik, ezinbestekotzat jo zuen prebentzioan sakontzea, helburuak lortzeko bidean «eraginkorragoa» delakoan gertakariei aurre egitea baino. Segurtasun eta polizia ereduaren oinarrian «hurbiltasuna» jartzeko konpromisoa hartu zuen, eta, bide horretan, ezinbestekotzat jo zuen Ertzaintza «modernizatea».

Zupiriak gogorarazi zuen garaiak aldatu egin direla, eta, mehatxuak etengabe aldatzen ari direnez, Ertzaintzak ere horiei egokitu beharra duela, sorrerako balioak bazter utzi gabe betiere. «Ertzaintzak ere etengabeko bilakaeran egon behar du, eta zerbitzatzen duen gizartean gertatzen diren aldaketetara egokituta egin behar du aurrera», esan zuen. Bada, poliziaren egitura hobetu ez ezik, agente kopurua handitzeko eta baliabide gehiago jartzeko konpromisoa hartu zuen.

Ildo horretan, iragarri zuen uniformeak berrituko dituela, eta, gardentasunaren mesedetan, ertzainek soinean daramatzaten kamerak ere ugaritu egingo dituztela. Elkarriketaren eta akordio bidez Ertzaintzaren barne gatazka amaitzeko borondatea ere agertu zuen sailburuak. Adierazi zuenez, helburua zera da, Ertzaintzaren profesionaltasuna sustatzea eta zaintzea, «ahalik eta herritarrik gehien atxikimendua izan dezan». «Ertzaintza prestigiatu nahi dugu», adierazi zuen, eta gogorarazi hura dela autogobernuaren «ikur nagusietako bat».

Azpimarra berezia egin zuen agenteen formakuntzan, eta adierazi zuen lan egingo duela Arkauti «erreferentziatzeko eskola» bilakatzeko, sailaren helburua delako «herritarrek erdigunean jarri eta gizarte osoaren beharri zanei era bikainean» erantzun dieten profesionalak prestatzea. Zeregin horretarako euskara ere «ezinbesteko tresna» dela esan zuen, eta agindu zuen «arreta berezia» jarriko diola hizkuntza eskakizunen gaiari. Ertzainen %70ek hizkuntza eskakizunen bat egiaztatuta izatea «abiapuntu ezin hobe» dela esan zuen.

Segurtasun plan berria

Edonola ere, azaldu zuen bere jardunaren «aterki nagusia» EAJren eta PSEren arteko gobernu ituna izango dela, zeinak «gizatasunaren eta humanismoaren» aldeko apustua egiten duen. Indarrean dagoen Segurtasun Plana ere gidalerro izango duela adierazi zuen; datorren urtean amaituko da; beraz, plana itxi eta «ebaluatea» egokituko zaio, hurrengo lau urteetarako beste bide orri bat onartu aurretik.

Hain justu, 2026 eta 2030 urte arteko Segurtasun Plana legealdiko proiektu nagusietako bat izango dela nabarmendu zuen. «Mota horretako hirugarren pla-

Bingen Zupiria Eusko Jaurlaritzako Segurtasun sailburua, atzo, legebiltzarrean. JOSU TXABARRI / IREKIA

na izango da, eta aukera emango digu gizarte gisa aurrean ditugun arrisku eta mehatxuen gaineko gogoeta eguneratzeko eta gogoeta horretatik aterako diren erronka berriei aurre egiteko», esan zuen Zupiriak. «Premien diagnostiko eta azterketa on bat behar dugu, hurrengo hamarkadako erronkei berme osoz aurre egiteko».

Erronka horiei begira, bereziki nabarmendu zituen emakumeen aurkako indarkeriari eta zibersegurtasunari lotutakoak. Bada, legealdiko konpromisoen artean kokatu zituen genero ikuspegia duen segurtasun sistema bat garatzea, indarkeria matxista jasaten duten emakumei arreta emateko plan estrategikoa abian jartzea eta ziberinteligentzia zerbitzuak indartzea.

Akordioetarako nahia

Zupiriak nabarmendu zuen ertzain «gehienak» konprometitu daudela beren eginkizunarekin, eta horri heldu zion Julen Arzuaga EH Bilduko legebiltzarkideak. Izan ere, adierazi zuen sailburuaren baieztapen horrek erakusten

duela Ertzaintzaren zereginekin eta helburuekin konprometitu ez dauden batzuk badaudela, gutxi batzuk badira ere. Kezkatuta agertu zen horrekin Arzuaga, eta sailburuari gogorarazi zion aurreko legealdian «neurritz kanpoko» hainbat ekintza izan zirela, ertzainen partetik.

Nolanahi ere, EH Bilduk eskua luzatu dio akordioetarako, Bilbon eta Iruñean hitzartu dituzten segurtasun itunak eredu gisa jarrita. Zupiria prest agertu zen hitz egiteko, baina Arzuagari gogorarazi zion EH Bildu ez dela oposizioko talde bat soilik, Arabako Bizkaiko eta Gipuzkoako 107 udalerrietan agintean dagoelako. Bada, udaltzainen eta Ertzaintzaren arteko hitzarmenak sinatzea «lehentasuna» izan beharko litzatekeela azpimarratu zuen.

Oposizioko gainerako taldeek Zupiriari eskatu zitoten agente kopurua handitzeko. Zupiriak erantzun zien Ertzaintzaren lantaldea «osatze» nahia duela: «Esan dut nire helburua dela lantaldeak 8.000 kide izatea, eta egun ez ditu 8.000».

«Ertzaintza prestigiatu nahi dugu. Helburua da Ertzaintzaren profesionaltasuna sustatzea eta zaintzea»

«Ertzaintzaren lantaldea osatzea da nire nahia. Nire helburua da lantaldeak 8.000 kide izatea, eta egun ez ditu»

BINGEN ZUPIRIA

Jaurlaritzako Segurtasun sailburua

Erabakitze- eskubidea «instituzionaliza- dadila eskatu du Mendozak

→ Gipuzkoako
ahaldun nagusiak
Batzar Nagusietan
esan du ez duela
«deskantsurik
hartuko»
aurrekontuen
akordioa egin arte,
eta eskua luzatu
dio oposizioari.

Gurutze Izagirre Intxauspe

DONOSTIA—«Estatu egiturak» eskatu zituen atzo Eider Mendoza Gipuzkoako ahaldun nagusiak, eta erabakitze-
eskubidea «instituzionalizatzeko». Etorkizun hobe bat eraikitze-
ko «ezinbesteko tresna» gisa definitu zuen. «Demokrazian sinesten badugu, herritarrek erabakitze-
ko gaitasuna eduki behar dute». Gernikako Estatutua berritzeko abagunea horretarako baliatzeko eskatu zuen, «autogobernuan hazteak esan nahi duelako ongizatean haztea». Gaineratu zuenez, «herri hau nekez iritsiko zen puntu honetara autogobernuri gabe». Jose Inazio Asensio Gipuzkoako PSE-EEren idazkari nagusiak erantzun zion ez dela hori gobernu akordioan ageri, eta adierazpen horiek EAJko kide gisa esan zituela.

Mendozak politika orokorreko bere lehen agerraldia egin zuen, atzo, Gipuzkoako Batzar Nagusietan. Egitasmoen erreformatuak, esan zuen zerga erreforma arautu eta aurrekontuak onartu arte ez duela «deskantsurik hartuko». Iazko aurrekontuak luzatu behar izan zituen, babes faltagatik, EAJren eta PSEren botoekin ez baitzen aski aurrekontuak ateratzeko. Udazkenean onartu nahi lituzke, eta «eskua luzatu» zion oposizioari.

Gainerakoan, Gipuzkoaren argazki jakin bat egin zuen. Gizarte

gaiei lotuta, gizarte kohesioaren garrantzia azpimarratu zuen, «populismoetatik aldentzeko». Gipuzkoako herritarren «ongizate integrala» babesteko plan estrategiko baten berri eman zuen, 113 ekintzaz hornitua.

Zaintza ereduari lotuta, arreta pertsonalizatuagoa, berritzaileagoa eta komunitatearekin lotuagoa eskaintzen hasiak dira. Eta aurrera begira, 2024-2030 aldirako beste 1.500 leku gehiago sortzea aurreikusten dute.

Gogoan izan zuen Bilbon izan den azken hilketa matxista. Segurtasun Sailaren arabera, Gipuzkoan, 2.100 emakumek jasotzen dute Ertzaintzaren babesa. Zaintza departamentuan, 1.300 emakumeri eman zaie laguntza psikologikoa azken urtean Gipuzkoan. Jakinarazi zuen emakumeei 24 orduko arreta eskainiko dien hiru gunek izango direla Gipuzkoan.

Kalitatezko enpleguaren alde egin zuen. Jasangarritasunarekin, medikuntzaren ikerkuntzarekin eta zibersegurtasun industriarekin lotutako enpresen sustapenean 3.000 lanpostu sortuko direla aurreikusi dute.

Hitzaldi ia osoa euskaraz egin zuen, eta esan zuen herritarren hizkuntz eskubideak bermatzeko lanean segituko dutela, «administrazioa eredu izanda».

Herri ikuspegia

Herri ikuspegiz jardun zen Maddalen Iriarte EH Bilduko eleduna, subjektu politikoaren aitor-tza aldarrikatuta. «Gure herriari subjektu politiko izatea ukatzen diotenek herri hau ukatzen dute».

Indarkeria matxistaren inguruan aldunditik proposatutako neurri paliatibo guztiak babesteaz harago, egiturazko neurriak eskatu zituen. Gogora ekarri zuen herri mailako itun bat proposatu zuela, eragileekin elkarlanean eginkoa.

Zaintza publiko, doakoa eta komunitarioa izan dadin proposatu zuen, zainzaileen baldintza dui-

Eider Mendoza Gipuzkoako ahaldun nagusia, atzo. BATZAR NAGUSIAK

nak bermatuz, «zaintza negozioa izan ez dadin».

Mendozak Iriarteri egotzi zion proposamenik ez egin izana. Iriartek eskatu zion zehazteko aldundiaren proposamenak nola gauzatuko dituzten. «Akordioak edukiak izan behar ditu, eta EH Bilduk ez du azkeneko gatz ukitua izan nahi, elkarrekin egin nahi dugu bide hau, eta gure eskua luzatua dago».

Jokin Perona abuztuan istripuz hil zen Ogasun diputatua gogoan izan zuten hitza hartu zuten denek, eta haren gogoeta bat ekarri zuen gogora EAJko Maria Eugenia Arrizabalagak. Hark kolaborazioa eta herri ikuspegia eskatu zituen, horrek lagunduko lukeelako konfiantza sortzen. Konfiantzak eraikitze-
ko garaia dela gehitu zuen Arrizabalagak, EH Bilduri zuzenduta.

Mikel Lezama PPko batzarkideak ez zuen aukera galdu gogorarazteko PPk emandako babesari esker dela Mendoza ahaldun nagusi. Elkarlana eskaini zion. Mendozak eta Lezamak elkarri egotzi zioten alderdiek mugatu izana akordioa.

Miren Etxebeste Elkarrekin Podemoseko eledunak Mendozari egotzi zion etxebizitzaren gaia ez aipatu izana, eta gizarte kohesioarekin lotutako neurriak proposatu zituen, besteak beste. ●

«Herri hau
nekez iritsiko zen
puntu honetara
autogobernuri gabe»

EIDER MENDOZA

Gipuzkoako ahaldun nagusia

«Akordioak edukiak izan
behar ditu, eta EH Bilduk
ez du azkeneko gatz
ukitua izan nahi»

MADDALEN IRIARTE

EH Bilduko eleduna
Gipuzkoako Batzar Nagusietan

Sumarrek astelehenean hasiko du bere I. Batzar Nazionala

DONOSTIA— Sumar Mugimen-
dua jakinarazi du hilaren
23an hasiko duela *Mugimen-
dua* eraikiz «sorrera batzarra»,
Alda dezagun euskal politika
lelopean. Fundazio Batzarra-
rekin amaituko dute prozesua,
azaroaren 30ean eta abendu-
aren 1ean. Barne prozesuaren
helburua da ziklo politiko
berrirako «ideologikoki be-
rrantolatzea» eta «sustraiak
egitea». «Horrek esan nahi du
hiru lurralde historikoetan
antolaketa demokratikoa, era-
ginkorra eta modu orekatuan
egituratua artikulatzea».

Demokraziaren Berrikuntza Jardunaldiak, urrian

BILBO— Demokraziaren Be-
rrikuntza Jardunaldien lehen
edizioa aurkeztu du Arantza-
zuLab-ek Bilboko Euskalduna
jauregian. Hain zuzen, eraikin
hartan eta Arantzazulab-en
egoitzan (Oñati, Gipuzkoa)
gingo dituzte, urriaren 9tik
11ra bitarte. Jardunaldietan,
Euskal Herriko eta nazioar-
teko zenbait aditu elkartuko
dira, «demokrazia indartzeko
erronka konplexuen» aldean
martxan jarri beharreko berri-
kuntzez hausnartzeko. «Lan-
kideztazko gobernantzaren
beharra» agerian utzi nahi
dute.

Urien absolbitu dute, fiskalak akusazioak erretiratuta

DONOSTIA— Fiskaltzak atzera
egin du, eta erretiratu egin du
Zarauzko alkate ohi Jon Urien-
en kontrako prebikazio
akusazioa. Hala, Donostiako
Auzitegiko 3. Epaitegiak absol-
bitu egin du Gipuzkoako jus-
tizia jauregian egiten ari ziren
epailetan. Zarautz Lur kon-
painia publikoko kudeatzaile
ohi Kenari Orberi, berriz, bi
urteko espetxe zigorra ezarri
diote, aldeak akordio bat egin
ostean. Fiskalak argudiatu du
Urienek ez zeukala beste aku-
satuak egindakoen berri, eta
ez dela baieztatu parte hartu
zuenik.

Mikel Jauregi sailburua, gaur Eusko Legebiltzarrean egin duen agerraldian. IREKIA

Jaurlaritzak 160 milioi euro jarriko ditu berriztagarrietarako

- Industria sailburu berriak azaldu du energia berriztagarri gutxi ekoizten dela EAEn.
- Enpresak erakartzeko lurak falta direla esan du.

Paulo Ostolaza

Araba, Bizkai eta Gipuzkoaren etorkizunerako ezinbestekoa da energia berriztagarria bertan ekoiztea. Hasi da lanean Mikel Jauregi Eusko Jaurlaritzako Industria, Trantsizio Energetiko eta Jasangarritasuneko sailburu berria, eta bere lehen agerraldian, atzo, argi utzi zuen zer politika ezarri nahi dituen energia kontuetan. «Hemen sortzen ez badugu, Aldaketa Klimatikoaren Legea betetzeko modu bakarra izango da kanpotik energia berriztagarria masiboki inportatzea».

Neurri zehatzak iragarri zituen. Datozen lau urteetan, Jaurlaritzak 160 milioi euro jarriko ditu energia berriztagarria ekoizteko azpiegituretarako, industrian zein etxebizitzetan autokontsumoa sustatzeko. Ildo beretik, beste ehun milioi euro erabiliko ditu industrian energia efizientzia hobetzeko eta emisioak murrizteko.

Izan ere, Jauregik nabarmendu zuen energia berriztagarri oso gutxi ekoizten dela Araba,

Bizkai eta Gipuzkoan, eta arazo horrek hausnarketa bat eskatzen duela «herri gisa». Datuak eman zituen: lurraldean kontsumitzen den energiaren %8,7 soilik sortzen da bertan, eta ekoizpen horren %7,3 soilik dator berriztagarrietatik. Horregatik, defendatu zuen deskarbonizazio prozesuak elektrizitatea sortzeko azpiegitura berriak sortzea eskatzen duela, eta aipatu zituen haize errota eta eguzki instalazio fotovoltaikoak, baita autokontsumorako instalazio txikiagoak ere.

«Erronka hori sozializatzeko beharra» izan zuen hizpide, «onuragarria baita herritarrentzat zein enpresentzat». Eragile politikoei ere egin zien horretarako deia. EH Bilduko eleduak, Mikel Oterok, «eskua luzatuta» dutela erantzun zion, baina azpimarratu zuen zorrotzak izango direla ingurumen kontuetan, eta esan zion Jaurlaritzaren berriztagarriak ezartzeko orain arteko estrategia okerra izan dela.

Lurren falta

Sailburuak Eusko Legebiltzarrean azaldu zituen bere sailak datozen lau urteetarako dituen asmoak, eta ildo orokorren berri banan-banan eman zuen arren, behin eta berriz errepikatu zuen guztiak biltzen dituen ideia: «Industria gehiago, industria hobea eta isuri gutxiago».

Industria gehiago izateko, ordea, lur gehiago behar da, Jauregik aitortu baitzuen enpresak erakartzeko duten arazo nagusie-

netako bat dela industriarako lur-zoru gutxi izatearena. Horregatik, lurak berreskuratzeko, iragarri zuen Jaurlaritzak 123 milioi euro inbertituko dituela datozen bi urteetan. Industriarako 1,2 milioi metro koadro berreskuratu dituztela aurreikusi du, eta beste 2,5 milioi metro koadro berri lortuko dituztela teknologia parkeak handitzeko eta berriak garatzeko.

Horietan egingo duten esku hartzerik handiena Miñao-koan (Gasteiz) egingo dute. Han, milioi bat metro koadro Basquevolt baterien fabrikarako izango dira. Gainontzean, hobekuntzak iragarri ditu beste teknologia parkeetan, hala nola Zamudion, Abanton, Zorrotzaurren, Ortue-llan (Bizkaia), Donostian, Hernanin eta Hondarribian (Gipuzkoa).

Industriaz ere hitz egin zuen. «Lehiakortasunaren erronkan» jauzi bat egin behar dela aipatu zuen, Europa atzean geratzen ari delako AEB Ameriketako Estatu Batuekin eta Txinarekin alderatuta. Nabarmendu zuen aurrerantzean ere «industria herria» izatea funtsezkoa dela ongizaterako: «Industria da gure indarra eta motorra, ezin dugu pentsatu etorkizuna bermatua dugunik».

Industriari buruzko akordio zabal bat osatzeko beharraz aritu zen, eta baita euskal funts subiranoaz ere. Horren bidez, «konpainia estrategikoei» lurraldean jarraitzea bermatu nahi du, baina baita «elkarlan publiko-pribatuaz baliatzen diren konpainia berriak» sustatu ere. ●

Arabako Foru Aldundiak alegazioak aurkeztu dizkie Solariaren proiektuei

→ Aldundiaren ustez, proiektuek kalte egingo liekete nekazaritzarako eta abeltzaintzarako egokiak diren lurrei.

Iñaut Matauko Rada

Solaria berriztagarrien promotorearen Zierbena Solar 2, 3 eta 4 proiektuei alegazioak aurkezteko epea hasi da orain, eta tokiko erakundeek eta zenbait eragilek ez ezik, Arabako Foru Aldundiak ere lau txosten aurkeztu ditu, proiektuak bertan behera uzteko motiboak azalduz. Proiektu horietan aurreikusi dute milaka eguzki plaka jartzea Arabako Lautadako hainbat udalerritan, eta Arabako Aldundiaren Nekazaritza, Ingurumen eta Kultura sailek eta Errepideen Zerbitzuak zenbait txosten aurkeztu dituzte proiektuok salatzen.

Hainbat arrazoi eman dituzte proiektuaren aurka, ez bakarrik horiek egiteak berak izango lituzkeen eraginen-gatik, baita proiektuen erredakzioan izan diren hainbat arazorengatik ere. Hala ere, proiektuak bertan behera uzteko argudio nagusia zera da, nekazaritzarako eta abeltzaintzarako egokiak diren lurretan «kalte onartezinak» eragingo lituzketela, baita ingurumenean ere, halako proiekturik ez baita aurrez inoiz egin. Halaber, kritikatu egin dute proiektuak zein azkar eraikiko liratekeen.

Ingurumen inpaktuaren txostena egiteko orduan Solariak tranpa egin duela iradoki du aldundiak; izan ere, azaldu du proiektuaren azpiegitura guztiek batera izango luketen eragina ez dutela kalkulatu. Ez baitira soilik eguzki plakak, horiek eskatzen duten azpiegitura guztia hartu behar baita kontuan: ia 100 kilometroko tentsio handiko linea, esaterako. Hori dela eta, «kalitate txikiko» txostena egitea egotzi diote enpresari, «hutsune eta akats oso esanguratsuak» baititu.

Luze joko du

Oraindik irekita dago alegazioak aurkezteko epea, bai-

na aurreikusi dute eraikitze lanak hasi arte denborak luze joko duela, betiere enpresak horretarako baime-na lortzen badu. Izan ere, milaka alegazio aurkeztu dizkiete proiektuei hainbat norbanakok, tokiko erakundeek eta zenbait eragilek: uztailearen 10erako jada 50.000 alegazio zeuden aurkeztuta. Alegazioen epea ixtean, horiei buruzko erabakiren bat hartu beharko du Eusko Jaurlaritzak, haren esku baitago horiekin aurrera egitea, aldatetaren bat egitea edo atzera botatzea.

100 milioi euro baino gehiagoko inbertsioa eskatuko dute proiektuek, eta 373 hektareetan 300.000 eguzki plaka baino gehiago jarri nahi dituzte. Ekoiztako energia Bizkaiko kostaldera eramateko asmoa dute, 100 kilometro inguruko tentsio handiko linea baten bidez. ●

Viscofanen eguzki plakak, foru intereseko

● Kaseda (Nafarroa) udal-erriko paper fabrikaren ondoan 48 megawatteko gehienezko potentziatik gorako parke fotovoltaiko bat egiteko asmoa du Viscofan enpresak, eta Nafarroako Gobernuak «foru intereseko inbertsio» gisa izendatu zuen atzo. Azaldu dute parke hori eraikitzeak 269 lanpostu sortuko dituela eta, ostean, lau langile arduratuko direla mantentze lanez.

Egin dituzten kalkuluen arabera, plantak lagunduko du urtean 50.000 karbono dioxido tonen isuria murrizten. Energia gehien kontsumitzen duen Nafarroako enpresa da Viscofan.

Javier Peñaren eta Fernando Javier Valladaresen arteko elkarriketa, Adela Ucar kazetariak gidatua. GORKA RUBIO / FOKU

Klima larrialdia(z) komunikatzen

Klima aldaketaren larrialdiaren jakitun, funtsezko gai horri buruz nola komunikatu izan dute hizpide hainbat zientzialarik eta dibulgatzailek Miramar jauregian.

Yayo Herrero-
ren eta Asun-
cion Ruizen
arteko sola-
saldia, Rafael
Ruiz kazetariak
gidatua. IHOBE

Iñaut Matauko Rada

DONOSTIA— Klima larrialdia ukaezina da. Eta gutxieneko horretatik abiatuta, larrialdi horren aurkako borroka nola komunikatu, horixe izan zuten hizpide Donostiako Miramar jauregian elkartutako hainbat adituk joan den astean, EHUREn Udako Ikastaroek eta Ihobek laugarren urtez antolatu duten Ingurumen Komunikazio Eskolan. Hizlari guztiak ados daude informazio asko jasotzen dela egun, baita klima inguruko gaiei buruz ere, eta, Fernando Javier Valladaresen CSIC zentroko zientzialariak azaldu zuenez, horrek

galduta egotearen sentsazioa areagotzen du.

Valladaresen uste du jendeak «denbora gehiegi» ematen duela aktualitateari begira, eta gutxi horren atzean dagoena ulertzeko. «Uste dut dibulgaziorako urratsa egiten duten zientzialari gehiago behar ditugula, gutxi baitaude gaur egun». Valladaresen azaldu zuen gai bakoitzarekin sentimendu asko sortzen direla; esaterako, beldurra eta esperantza. Eta, haren ustez, beharrezkoak badira ere, neurritz jotzeko garrantziak ohartarazi zuen, eta nabarmendu beldur askok, adibidez, jendea geldiaraz dezaketela: «Sentimendu koktel bat da, eta, ondo kudeatuta, gauza handiak lortu daitezke».

Elkarlanerako gogoia da, Valladaresentzat, ezinbesteko beste osagai bat: «Inoiz ez gara guztiz zoriatsuak elkarrekin egon gabe». Osagai horren indarrak ere hitz egin zuen Yayo Herrero, ekintzaile ekofeministak eta ikerlariak. Eta Espainiako Trantsizio Energetikarako Ministerioarekin batera egindako Klimaren Aldeko Herriarren Batzarra jarri zuen adibide gisa. Azaldu zuen

korronte politiko askotariko dozenaka herritar elkartu zituztela, eta, talde txikietan eztabaidan eta irtenbide bila jardun ostean, emaitzak «ikaragarriak» izan zirela: «Diagnostikoak birrintzaileak ziren. Izugarritzko proposamenak atera ziren batzarretatik».

Krisia ulertzearen beharraz
Mugimendu ekologistak azken hamarkadetan «lorpen handiak» izan dituela goratzen hasi zen hizketan Herrero, baina, beste mugimendu askok bezala, uste du oraindik egin gabe duela gizartean «errotuta» dagoen «antropologia sakonaren» eraldaketa: «Gizarte honetan giza gorputza ikasi dugu naturaren parte ez balitz bezala». Horrez gain, uste du beharrezkoa dela ekonomia ereduaren eta politikaren eraldaketa bat ere.

Egungo pentsamendu ekonomikoa «erlijio zibil» gisa definitu zuen Herrero, «non dena sakrifikatu daitekeen ekonomia hazten bada». «Logika hori oso errotuta dago gizartean, eta askotan proposamen oso logikoak baztertzen dira, ez dituztelako lanpostuak sortzen edo ez dutelako ekonomia azeleratzen».

Hori dela eta, Herrero gogorazti zuen lan handia egin dutela sindikatuekin eta nekazarien elkarrekin, «ekoizpen sektoreetan ari direnekin», ulertarazteko planetaren eta gizartearen jasangarritasunak ez daudela kontrajarrira; kontrara, elkarri hertsiki lotuta daudela uste du ikertzaileak. «Gertatzen zaizkigun gauza asko ezin dira azaldu pairatzen dugun krisi ekososial sakona aintzat hartu gabe». ●

«Uste dut dibulgaziorako urratsa egiten duten zientzialari gehiago behar ditugula, gutxi baitaude gaur egun»

FERNANDO JAVIER VALLARADES
CSIC zentroko zientzialaria

«Askotan proposamen oso logikoak baztertzen dira ez dituztelako lanpostuak sortzen edo ez dutelako ekonomia azeleratzen»

YAYO HERRERO
Ekintzaile ekofeminista eta ikertzailea

MINTZALAGUNAK. AEKren Praktikatu programaren aurkezpena, Baionan, instituzioetako ordezkariekin. PATXI BELTZAIZ

Mochales Zumelaga AEK-ko Ipar Euskal Herriko didaktika ardura-dunak. «Euskara ikasi edota hobetu nahi dutenen artean jariatuna lantzea ahalbidetzen du, eta hitz egiteko ohitura txertatzea. Horrela, euskararekiko lotura eta motibazioa hobetzen dira. Horrez gain, harreman sare berriak sortzea dakar, erabilerarako tokiak eta momentuak irabaztea. Herrietan euskara presentego izatea».

Lapurdi kostaldean iaz abiatu zuen proba koordinatu zuen Paulo Arzelus AEK-ko irakasleak. Biziki balorazio baikorra egin dutela adierazi du. «Otsailean egin genien inkesta parte hartzaileei, eta 'oso ongi' eta 'bikain' baloratu zuten guziek». Programari esker, euskara gehiago erabiltzen dute Arzelusen hitzetan, konfiantza handiagoz, eta ahalke gutxiagoz. «Lagun giro bat sortzen da mintzalagun taldean; horrek errazten du». Parte hartzaileek euskara erabiltzeko espazio gehiago kausitzen dituztela baieztatu du.

Ana eta Kattalin Ondikola ama-alabek ere eman dute leku-kotasuna. Kattalin gau eskolan euskaldundu zen orain dela urte batzuk; Ana ikastolan ibili zen txikitatik, eta ama hizkuntza bezala ikasi zuen euskara. Baina ikasketetarako Frantziara joan zenean euskara «galdu» zuela kontatu du. «Itzultzean, lotsa nuen; ez nintzen gai sentitzen euskaraz mintzatzeko». Mintzalagun taldeen berri izan zuenean, berehala izena eman zuen, eta ama akuilatu zuen bidelagun jardun zezan. «Giro goxo batean biltzen gara. Batzuk hasieran ez ziren ausartzen, eta orain kalakariak dira», azaldu du Kattalinek.

Mintzalagun taldean parte hartzeak etxeko hizkuntza aldatu diela baieztatu du Anak: gurasoei euskaraz ari da orain «ahal bezainbat», eta bere bikotekidearekin ere entseatzen dira, hura ere euskara ikasten ari baita. «Lehen erranen nuen euskaraz ez nekiela biziki ongi; orain, ausartzen naiz», erran du, jendaurrean euskaraz mintzatu izanaz pozik.

Babes instituzionala

EEP Euskararen Erakunde Publikoaren 20.000 euroko laguntza jaso dute ikasturte honetan Praktikatu programa zabaltzeko. Halako egitasmo batek duen garrantzia azpimarratu du Maider Behotegi EEPko lehendakariak. «Oso ongi dakigu erabileraren erronka funtsezkoa dela; erabakigarria da. Irakaskuntza baldin bada erabilerarik gabe, ez dugu hizkuntza-politika proiektua nahi bezala garatzen ahal», esan du Behotegik. ●

+ **Arriola-Txiki**
NEKAZARITZA TURISMOA

Arriola auzoa • 20820 ITZIAR
606-52 21 47 • 943-19 20 00 • www.arriolatxiki.es

+ **ARBE**
hote la

943-60 47 49 • MUTRIKU
www.hotelarbe.com

+ **Aranguren**
emakumea

Zerkausia 8 behea, Tolosa • 943.67.33.11

Mintzalagun taldeak sustatuko ditu AEK-k Ipar Euskal Herrian

- Euskararen erabilpen naturala bultzatzea da xedea.
- Lapurdi kostaldean proba egin ondotik, beste bost herritara hedatuko dute.
- EEPren laguntza jaso dute ikasturte honetarako.

Hego Euskal Herrian, baina iaz abiatu zuten Lapurdi kostaldean: Urruñan, Ziburun, Donibane Lohizunen eta Getarian sortu zituzten taldeak. Aurten, Baiona, Uztaritze, Kanbo, Itsasu eta Hendai gehituko dira. Ipar Euskal Herri osora zabaltzea da xedea.

Proposamena ez da AEK-ko ikasleentzat bakarrik; euskara praktikatu nahi duen orori irekia zaio, eta urrik da izen ematea. Egitasmoari atxiki diren herrietako gau eskoletara joanez edo Emanizena.praktikatu.eus webgunearen bidez egin daiteke. Iazko esperimentazioan 35 pertsonak parte hartu zuten. Kopuru hori azkarki emendatuko dutela espero dute.

«Mintzalagun proiektua euskararen normalizazioaren barnean kokatuta dagoen egitasmo bat da: euskaraz dakitenak eta euskara praktikatu nahi dutenak harremanetan ezartzen dira, haien hizkuntza ohituretan eragiteko. Helburua euskararen erabilera sustatzea da», esplikatu du Mireia

Ekhi Erremundegi Beloki

Astean behin ordu batez euskaraz mintzatzea: hori da AEKren Praktikatu proiektuak proposatzen duena. Mintzalagun taldeak bospasei pertsonakoak izan ohi dira: bidelariak —euskara praktikatzeko beharra dutenak— eta bidelagunak —euskarazko komunikazioa bermatuko dutenak—. 2005etik martxan da proiektua

**super
amara**

Irailaren 19tik urriaren 6ra

2024

www.superamaraonline.com

**ZUK AUKERATZEN DUZU
NOLA AURREZTU**

%50*

super amara
txartela

EHUNKA PRODUKTUTAN

CONSORCIO

Hegaluzea oliba
oliotan,
295 g

PSP **7,40€**

AURREZTU*

3,70€

ZURE TXARTELAREKIN

KOIKE

Oliba olio suabe edo
zaporea,
1 l

PSP **11,84€**

AURREZTU*

5,92€

ZURE TXARTELAREKIN

Olio suabe:
Eskaintza honetan
mugatutako unitate
kopurua: 7.000

Olio zaporea:
Eskaintza honetan
mugatutako unitate
kopurua: 8.000

LISARDO CASTRO

Ezkur-urdaiazpiko
iberikoaren zentroa,
kg-a

PSP **98,00€**

AURREZTU*

49,00€

ZURE TXARTELAREKIN

*Sustapeneko produktu bakoitzean prezioaren % 50 aurreztuko
duzu: % 25eko zuzeneko deskontua erosketan egitean, eta
% 25eko deskontua zure super amara txartelean metatuta.

Txibiterekin bildu nahi dute hezkuntza publikoko sindikatuek, negoziatzeko

- Salatu dute Hezkuntza Departamentuak ez duela negoziatzeko asmorik.
- Eutsi egin diote irailaren 26ko grebari, sindikatu guztien babesarekin.

Irati Urdalleta Lete

Egun gutxi falta dira irailaren 26rako, Nafarroako hezkuntza publikoko grebarako. Haren atarian, sare publikoko sindikatu guztiek —Steilas Anpe, Afapna, LAB, CCOO, ELA eta UGT— prentsaurrekoa eman zuten atzo goizean Iruñean, eta jakinarazi zuten greba batzordeak bilera bat eskatu diola Nafarroako Gobernuko lehendakari Maria Txibiteri. Hau xe da bileraren xedea: sektorean egin beharreko hobekuntzen inguruan «benetako negoziazioa» bultzatzea.

Izan ere, haien irudiko, Nafarroako Gobernuko Hezkuntza Departamentuak ez du negoziatzeko asmorik erakutsi. Azaldu zuten, «hilabete asko» darabmatzate departamentuarekin negoziatu nahian, eta sindikatuek «borondate onarekin» parte hartu izan dute proposatu dizkieten lantalde guztietan, baina «erantzun eskasa» jaso dute bueltan. Horregatik: «Aho batez erabaki dugu mobilizazio egun batera deitzea, sindikatuaren eta Nafarroako Gobernuaren artean benetako negoziazio bat has dadin».

Negoziazio faltaren adibide-tzat, adierazi zuten irailaren 6an

erregistratu zutela sindikatuek greba deialdia, baina askoz ere lehenago egin zutela deialdiaren jakinarazpena, ekainaren 27an. Tarte horretan, baina, Nafarroako Gobernuko inor ez da haiekin kontaktuan jarri. Hala, erabaki dute Txibiteri bilera bat eskatzea: «Benetako negoziazio baterako prest gaudela adierazi genuen».

«Merezi duten arreta»

Irailaren 26an goizez eta arratsalde egingo dituzte mobilizazioak: goizez Altsasun, Elizondon, Lizarran, Iruñean, Tafallan eta Tuteran —ez dute eman ordu eta leku zehatzen berri—; arratsaldean, berriz, Iruñean egingo dute manifestazioa, 18:00etan, Gurutze plazatik abiatuta.

«Irakaskuntza publikoko ikasle guztiek merezi duten arreta jasotzeko mobilizatzen ari gara irakasleok», azaldu zuten atzoko agerraldian. «Hau da, Nafarroako gizarteari eskaintzen diogun zerbitzu publikoaren kalitatea hobetu nahi dugu. Izan ere, inork zalantzan jartzen al du ratioen jaitzierak, lan gainkarga arintzeak eta irakasleria egonkorragoak izateak mesede egingen dietela gure ikasleei eta hezkuntza komunitate osoari?». ●

Gazte bat larri dago, arma zuri batekin zaurituta

DONOSTIA— Ertzaintzak mutil adingabe bat atxilotu zuen herenegun Itsasondan (Gipuzkoa), arma zuri batekin beste mutil adingabe bati zauri larriak egitea egotzita. Erasoa 18:15 aldean gertatu zen, Itsasondoko trenaren geralekuaren inguruan. Zauritua ospitale-eraman zuten. Atxilotua Adingabeen Fiskaltzaren esku utzi dute.

Hamar urteko kartzela eskaera sexu erasoengatik

DONOSTIA— Gipuzkoako Fiskaltzak eutsi egin dio hamar urteko kartzela zigorraren eskaerari, gizon baten kontra, 5 urteko alabari bi alditan sexu erasoak egiteagatik. Kartzela zigorraraino, kartzelatik ateratakoan bost urtez zaintzapean egoteko ere eskatu du. Defentsak errugabetzeko eskatu du.

CADEk ohartarazi du Akize-Gasteiz zatia aitzina doala

AHT— Europako Batzordeak joan den uztailaren 17an 19,5 milioi euro aurreikusi zituen Akize (Okzitania) eta Gasteiz lotuko lituzkeen abiadura handiko trenaren linea aztertzeak. CADE Ingurumenaren Aldeko Elkarleen Kolektiboaren ustez, horrek erran nahi du proiektua aitzina doala.

HITZ GUTXITAN

Unibertsitateko ordezkariak eta agintariak, atzo. JON URBE / FOKU

%20 ikasle gehiago nahi ditu Mondragon Unibertsitateak datozen lau urteetarako

HEZKUNTZA— Ikasturtearen hasiera ekitaldi ofiziala egin zuen atzo Mondragon Unibertsitateak, Arrasateko (Gipuzkoa) Hirerkin zentro berrian. Vicente Atxa errektoreak hurrengo lau urteetarako dituzten helburuetako batzuk zehaztu zituen: ikasle kopurua %20 handitzea —7.000 ditu gaur egun—; ikerketa eta transferentzia %40 handitzea; Araban eta Bizkaian haztea; eta proiektu berrien bidez nazioarteko presentzia indartzea.

Elkarretaratzea azken epai «euskarafoboaren» kontra

EUSKARA— Euskalgintzaren Kontseiluaren ustez, euskaren normalizazioaren aurka justiziak abian duen «oldarraldiaren» barruan ebatzita-ko «enagarren» ebazpena da asteon plazaratu dena: EAEko Justizia Auzitegi Nagusiak atzera bota du Donostian lanpostuak egonkortzeko deialdi batean udaltzain jarduteko ezarritako hizkuntza eskakizuna, B2 maila. Epai «euskarafobo» dela esan du Kontseiluak, arbuatu beharrekoa, eta kalera irteteko deia egin du. Protesta bat egingo dute gaur, 19:00etan.

Propio protokolo bat badu abian Kontseiluak halakoetan erantzuna emateko, eta martxan jarri du orain berriro elkarretaratze honetarako deia egiteko. Tokiko erakundeekin egiten ditu halako deialdiak, eta Donostiako Bagera euskaltzaleen elkarrekin batera egin du oraingo hau. Alderdi Ederren izango da protesta, Donostiako udaletxearen aurrean.

Euskalgintzako ordezkari-ekin batera izango dira Donostiako Udaleko EAJko eta EH Bilduko ordezkariak eta ELA eta LAB sindikatuak.

Roberto Lopez de Etxezarreta Murgiondo

Irailaren 17an hil zen, 84 urte zituela.

- Goian bego -

Emaztea: Nekane Auzmendi; seme-alabak: Xabier, Garazi eta Xabier; koinata: Maritere; anai-arrebak: Rita eta Loren (†), Felix eta Ana, Irene eta Nikolas (†), Koldo eta Carmen, Eva eta Santi; ilobak: Lorentxo, Fermin, Eva, Aitziber, Idurre, Iñaki, Ekaitz, Kaiet, eta Jurdana; zaintzailea: Tania; lehengusua eta gainerako ahaideak.

Agur eta ohore aitatzat.

ERRETERIA, 2024ko irailaren 19an

OHARRA: Gorpua ZENTOLEN BEILATOKIAN dago, osteguneko, 10:00-13:00 eta 17:00-20:00, ostiralean 11:30ak arte.

Roberto Lopez de Etxezarreta

TABAk lagunak, esker onez

Romanita Arizkorreta Salaberria

(Mieltxo Armendarizen alarguna)
Atzo hil zen, 87 urterekin.

AIO AMA, AMO, AMONITA

Seme-alabak: Juan Joxe, Arantxa eta Txili, Mikeltxo (†), Gorosti eta Laura, Intza eta Wolfgang; bilobak: Erik, Laida eta Ibai, Omar eta Laida, Aitor eta Irati, Eñaut, Joschka, Ekai, Laia; birloba: Kima; anai-arrebak, ezkon anai-arrebak, ilobak, lehengusua eta gainerako ahaideak. Zaintzaile onak: Yaneth eta Raquel.

ZALDIBIAN, 2024ko irailaren 19an

OHARRA: gorpua Beasaingo GOIERRI BEILATOKIAN egongo da GAUR, OSTEGUNA, 10:00etatik 13:00etara eta 16:00etatik 19:30era.

AKORDIOA. Gobernuak, patronaleko eta sindikatuak buruak ituna sinatzen, atzo, Madril. ZIPI / EFE

Pentsioen erreforma badago, baina botoak falta zaizkio

- Erretiro partziala eta atzeratua arautzeko akordioa izenpetu dute.
- Ezkerreko alderdi abertzaleak kritiko azaldu dira mutualitateei zeregin gehiago ematen dizkielako.

Iker Aranburu

Argazki bat lortu du Pedro Sanchezek. CCOO eta UGT sindikatuko buruak ez ezik, CEOE patronalaren ordezkaria ere azaldu zen atzo pentsio sistemaren azken erreforma onesteko irudian. Baina argazkiak osagai bat falta du: erreforma horrek aurrera egiteko beharrezkoak diren alderdietako ordezkariak. Gaur-gaurkoz, ez da ziurra aurrera egingo duenik, Madrilgo koalizio gobernuaren ohiko sostengatzaileetako asko aurka azaldu baitira.

Badago, ordea, erreformak aurrera egiteko beste modu bat:

PPren babesa edo abstentzioa, eta horregatik du garrantzia Sanchezentzat enpresaburuen babesa erakutsi ahal izateak. Oraingoz, baina, ez dirudi kontserbadoreek Sanchezi puntu honetan arnasa emateko gogoia dutenik.

Uztailaren amaieran hitzartutakoak erraztu egin nahi du erretiro partziala hartzea, pentsio handiagoak ematen dizkie erretiroa atzeratzen dutenei, eta baldintza batzuk sortzen ditu lan neketsuetan ari direnek beren erretiroa aurreratu ahal izan dezaten. Itunak «iraun» egingo duela adierazi zuen Sanchezek sinadura ekitaldian, baina adierazpen hori ezerezean geratuko da baldin eta zenbait atal indarrean jartzeko beharrezkoak diren botoak lortzen ez baditu.

Mutualitateen zeregina

Auzitan dauden puntuetako bat mutualitateena da. Akordioak aukera ematen die osasun sistema publikoei zenbait gaixoren arta mutualitateen esku uzteko, eta horren aurka azaldu dira ezkerreko alderdi nazionalistak. CCOOk eta UGTk argudiatu dute itxaron zerrendak arintzeko sistema bat dela, eta nabarmendu

dute behargina lanera itzultzeko erabakia sistema publikoko medikuak izango duela, eta ez mutualitateak.

EH Bildu eta BNG, gainera, kexu dira Espainiako Gobernuak ez duelako hitz egin ELA, LAB eta CIG sindikatu abertzaleekin.

Abertzaleek zalantza azaldu dituzte lan nekezetan aritzen direnei erretiro aurreratua errazteko prozeduraren inguruan ere. Testuak dio sindikatu eta patronal esanguratsuenek eta Gizarte Segurantzak eska dezaketela lanbide jakin bati ezartzea, baina beldur dira neurri hori ez dela iritsiko sektore prekarizatuenetara. Puntu horrek eta mutualitateenak, ordea, ez dute Kongresutik igaro beharko. Beste gehienek diputatuen botoa beharko dute, eta, hortaz, adierazi dute erreformaren testu zehatza eurekin negoziatu beharko dutela.

Bereziki abertzaleei eta PPri mintzatu zaie Pepe Alvarez UGTko idazkari nagusia. «Parlamentuak ezin ditu langileen eskubideak bahitu, ezin du eragotzi sindikatuak eta patronalak bermatutako arauak indarrean jartzea, soilik giro politikoa ez dagoelako horretarako».

Gakoak

● **Erretiro partziala:** 62 urtetik aurrera hartu ahal izango da, betiere pertsonaren kotizazio ibilbidearen arabera. Hura eskatzen duen langileak derrigorrez 33 urte eta sei hilabete kotizatuak izan beharko ditu, eta enpresan sei urteko antzinatasuna izan. Lanaldiaren murrizketek gehieneko kopuru bat izango dute: lehen urtean, %33koa, eta azken bi urteetan, gehieneko %75ekoa.

● **Erretiro aktiboa:** Errazagoa izango da pentsioa kobratu eta aldi berean lanean jarraitzea, jada ez delako beharrezkoa izango pentsioaren %100 jasotzeko eskubidea izatea. Batez ere emakumei egingo die mesede. Eutsi egingo zaio erretiroa hartzetik erretiro aktiboan sartzeko urtebeteko epeari, eta, orduetik aurrera, lanean ari denak pentsioaren %45 kobratuko du lehen urtean, %55 bigarren urtean, %65 hirugarren urtean, eta %100 bosgarren urtetik aurrera.

● **Lan nekezak:** Erretiro aurreratua hartu ahal izango dute aurrerantzean ere, pentsioan kalterik izan gabe. Koeffiziente batzuk sortuko dira zehazteko zer lanek betetzen dituzten baldintza horiek.

● **Erretiro atzeratua:** Erretiroaren adina iritsita lanean jarraitzen dutenei %4 handituko diete pentsioa, erretiroa atzeratzen duten urte bakoitzeko. Bigarren atzerapen urtetik aurrera, %2ko pizgarri bat gehituko zaie pentsioan, sei hilabetetik gora eta urtebetetik behera egin badute lan.

● **Aldizkako finkoen erretiroa:** 1,5eko koeffizientea berrezarriko da aldizkako langile finkoentzat. Hala, sei hilabete kotizatu badituzte, bederatzi hilabeteko kotizazioa kontatuko zaie. Aldizka eta partzialki aritu direnei Gizarte Segurantzaren arau orokorra aplikatuko diete.

● **Mutualitateak:** Lehen arretako medikuek langileak bidali ahaliko dituzte mutualitateetara, soilik baldin eta gaitz muskuloesketikorik badago, sistema publikoan itxarote zerrendak badaude, eta medikuak eta gaixoak ados daudela adierazita.

HITZ GUTXITAN

Googlek ez du ordainduko 1.490 milioiko isuna

BRUSELA— Europako Bata-suneko Justizia Auzitegiak bertan behera utzi du Europako Batzordeak 2019. urtean Googleri ezarritako 1.490 milioi euroko isuna. Publizitaterako AdSense plataformaren bidez bere posizioaz baliatzea egotzi zioten. Duela astebate 2.424 milioiko isun bat berretsi zion auzitegiak.

BPGaren datuak gorantz zuzendu ditu INEk

MAKROEKONOMIA— Espainiako BPG barne produktu gordinaren azken urteetako datuetan zuzenketa handiak egin ditu INE Espainiako Estatistika Institutuak: 2023. urteko hazkundera %2,5etik %2,7ra igo du; 2022koa %5,8tik %6,2ra; eta 2021ekoa %6,4tik 6,7ra. 77.000 milioi euro dira gutxira.

DATUA

0,5

Behingoz, EBZren atzetik doa AEBetako Erreserba Federala. Hark uztailaren jaitsi zituen interesak, baina Fed-ek atzora arte itxaron zuen mugimendu bat egiteko. 0,5 puntu jaitsi zituen, uste duela-ko inflazioa bide onean dagoela.

Plásticos Brelloko EEEda kaleratzea dela salatu dute

IRUÑEA— ELA sindikatuak Nafarroako Parlamentuan salatu du Plásticos Brelloko EEEda enplegua erregulatze-ko espediente kaleratze kolektibo bat dela, eta enpresako zuzendaritzaren helburua dela duela urtebete sinatutako ituna lortzeko borroka egin zuten 18 beharginak kaleratzea.

Galdera bat, eta erantzun argirik ez

Presidentetzarako hauteskunderen ondorenean, erabat polarizatuta dago Venezuelako gizartea: sektore batek uste du chavismoak «iruzur» egin duela; besteak salatzen du, ordea, oposizioa eskuin muturrera lerratuta dagoela.

Maddi Iztueta Olano
Eneko Imaz Galparsoro

Venezuelan uztailaren 28an egin zituzten presidentetzarako bozak, eta, ordutik, galdera bat erantzun nahian dabil nazioartea: CNE Venezuelako Hauteskunde Batzordeak emandako emaitzak fidagarriak ote diren —horien arabera, Nicolas Madurok botoen %51 bildu zituen—, edo, oposizioak salatu gisa, chavismoak «iruzur» egin ote duen. Pablo Stefanoni Argentinako kazetari eta Latinoamerikako politikako adituaren ustez, «sinesgarritasun eskasa» dute CNERen emaitzek: «[Venezuelako Gobernuak] Ez ditu argitara ateratzen hauteskundeetako aktak, eta hori ezinbestekoa da edozein bozetan; ustezko aktak Justizia Auzitegi Gorenera bidali ditu, Maduroren menpe dagoen organismo batera». Gilberto Aranda Bustamante Txileko Unibertsitateko irakasle eta adituak iritzi dio aintzat hartzekoa dela oposizioa zer den: «Azalekoegia da ezkerrearen eta eskuinaren arteko bereizketa, baina PUD Plataforma Unitario Demokratikoa osatzen duten alderdiek sozialdemokraziatik baino gehiago dute eskuinetik eta eskuin muturretik».

Hauteskunde kanpaina, eta horren ondorenean, Venezuelako Gobernuak birritan jo du oposizioa mugimendu faxistatzat. Arandaren aburuz, chavismoak bere aurka egiten duen orori leporatzen dio «faxista» izatea, baina aitortzen du esan litekeela Maria Corina Machado PUDeko liderra «ultraeskuindarra» dela; batez ere, 2019an egin zituen adierazpen batzuk aintzat hartuta. Atea ireki zion AEB Ameriketako Estatu Batuen inbasio bati, «atzerriko indarrek» Maduro

gobernutik kanporatu zezaten. Azken urteetan, gero eta jarraitzaile gehiago bildu dituela esan du Txileko adituak: «Jendeari ez zaizkio erdibideko jarrerak eta negoziazioak gustatzen, eta hura [Machado] oso irmoa izan da beti; ozen eman du bere iritzia, eta negoziazioaren oso aurkakoa da».

Urtarrileko epemuga

Machado Asablea Nazionalako diputatua izan zen 2011. eta 2014. urteen artean, eta 2012an sortu zuen Vente Venezuela alderdia, baina joan den urtera arte muzin egin dio hauteskundeetan parte hartzeari. Stefanoniren arabera, hauteskunde hauetan «buruzagi populista» baten moduan jokatu du. PUDen botoen %92 eskuratu zituen, baina, aurtengo urtarrilean hamabost urtez kargu publiko bat edukitzeko inhabilitazioa ezarri ziotenez —Juan Guaidoren ustelkeria kasuetan parte hartu izana egotzita—, ezin izan zen oposizioaren hautagai izan.

Hain zuzen ere, Machadoren aurkako neurria bozek «sistema demokratiko baten zenbait parametro» bete ez zituzten erakusleztat jotzen du Stefanonik: «Oposizioak hautagai bat aurkeztu zuen, baina aurretik bi hautagai inhabilitatu ondoren: Machado lehenbizi, eta Corina Yoris ondoren». Azkenean, Edmundo Gonzalez Urrutiak hartu zion lekukoa. Arandak azaldu duenez, Gonzalez Urrutiak ez dauka ibilbiderik politikan, eta horregatik egin zuen hauteskundeetako kanpaina Machadorekin batera: «Edmundo Gonzalez Urrutiak bere gain hartu zuen hautagaitzaren pisua, jakinda oposizioaren lidergoa Maria Corina Machadok duela».

Bozen ondoren, PUDeko presidentegaiak hilabete inguru eman zuen klandestinitatean, eta, joan

Nicolas Maduroren aldeko manifestazio bat Caracasen, joan den abuztuaren 5ean. RONALD PEÑA / EFE

den irailaren 3an, hura atxilotzeko agindua eman zuen Venezuelako Justizia Auzitegi Gorenak, «funtzioak usurpatzea» eta «agiri publikoak faltsutzea» egotzita. Hala, Caracastik alde egin zuen iragan asteen, eta Espainian erbesterratu da, asilo politikoaren zain. Haren iritsierak hautsak harrotu ditu Espainiako politikan ere, Alderdi Popularrak abagunea probestu baitu Gonzalez Urrutia Venezuelako presidente gisa aitortzeko eztabaida Diputatuen Kongresura eramateko, eta iragan asteazkeneko bozketan baiezkkoa gailendu zen; alde bozkatu zuten PPK, Voxek, Coalicion Canariak, UPNk eta EAJk.

Horren harira, Stefanonik gogora ekarri du 2019an Guaidorekin gertatutakoa. Haren ustez, urte hartan Guaido Venezuelako presidente gisa aitortu zuten herrialdeek —hala nola AEBek, Espainiak, Frantziak, Erresuma Batuak eta Alemaniak— ez dute gauza bera egingo Gonzalezekin, Guaidoren esperientziak «huts» egin baitzuen. Nolanahi ere, Madurok nazioartean duen babesa «inoiz baino txikiagoa» dela adierazi du: «Ezkerra agintean dagoen Latinoamerikako zenbait herrialdek zalantzan jarri dituzte emaitzak; Brasilek eta Txilek, esaterako».

Maduro datorren urtarriaren

10ean da hirugarrenez presidentekargua hartzekoa, eta ez dago argi oposizioak nola jokatu duen. «Azken bi hamarkadetan, oposizioa gutxienez bi aldiz saiatu da estatu kolpe bat ematen: 2002koak hiru egun iraun zuen, eta 2019ko Juan Guaidoren saiakera alferrikakoa izan zen», gogorarazi du Arandak. Beste saiakera bat egon litekeen galdetuta, ezezkoan dago: «Estatu kolpe batek arrakasta izateko, ezinbestekoa da adar militarren babesa izatea, eta Venezuelako armadaren zati handi bat, guztia ez esatearren, Maduroren aldekoa da».

Iragan uztailaren 28aren ondoren, oposizioak protestak antolatu zituen herrialdean, baita nazioartean ere. Stefanoniren esanetan, protesta horien helburua zen «atzerriko gobernua estutzea» eta «venezuelarrak mobilizatzea». Egunez aurrera egin ahala, baina, mobilizazio horiek «indarra galtzen» ari direla iritzi dio Arandak. Hori bai, aipatu du aldaketa esanguratsu bat nozitu duela oposizioaren jarraitzaileen artean: «2015. urtera arte, klase ertaineko eta goi klaseko jendeak osatzen zuen, nagusiki, oposizioaren oinarria; gaur egun, behe eta langile klaseko zenbait sektoreen babesa ere badauka». ●

«Machado oso irmoa izan da beti; ozen eman du bere iritzia, eta negoziazioaren oso aurkakoa da»

GILBERTO ARANDA

Txileko Unibertsitateko irakaslea

«Ezkerra agintean dagoen Latinoamerikako zenbait herrialdek zalantzan jarri dituzte emaitzak»

PABLO STEFANONI

Kazetaria

Errusiako hiri bat ebakatu dute, Ukrainaren erasoen ondorioz

- Ukrainaren eta Errusiaren arteko mugatik 460 kilometrora dauden arma biltegi batzuen aurka droneak jaurti ditu Kievek.
- Bizilagunak etxera itzul daitezkeela esan dute eskualdeko agintariek.

Mikel Garcia Martikorena

Ukrainako gerra azken hilabeteetan estutu egin da Ukraina Errusiaren aurka egiten ari den erasoak direla eta. Atzo egin zuen erasoak, baina, ezberdintasun nagusi bat du: eraso mugatik urrun egin zuten, 460 kilometrora, hain zuzen. Erasoaren ondorioz, Errusiak Toropets hiria ebakatu behar izan du.

Atzo gauean abiatu zuen operazioa Ukrainak, Errusiako armadak Tver eskualdean —Toropets bertan dago— dituen arma biltegi batzuen aurka droneak jaurtiz, Ukrinform Ukrainako albiste

agentziaren arabera. Ukrainak antzeko erasoak egin ditu azken egunetan —mugatik gertuago—, Errusiaren gaitasun militarra ahuldu nahi duela argudiatuta.

Moskuk hiriko zenbait gunek ebakatu dituen arren, ez dizkio kalteak Ukrainako droneei aitoritu. Tvergo gobernadore Igor Rudenyak, droneak eraitsi zituztela esan du, eta ebakuazioaren arrazoiak sute bat izan zela adierazi. Ez du esan zehazki zer zegoen sutan. Reuters albiste agentziak argitaratu duenez, eztanda baten ostean hasi zen sutea, eta aditzera eman du Ukrainak jaurtitako drone batek eragin zuela.

Agentziak kaleratu du lurrikara bat eragin zuela eztanda. Sare sozialetan argitaratutako bideoak aztertu ditu Reutersek, eta 200 tona lehergai inguruk egin zutela eztanda ondorioztatu du. Eskualdeko agintariek, bestalde, bizilagunei eskatu diete ez zabalteko gertatutakoaren inguruko irudirik, «segurtasun arrazoiak» argudiatuta.

Goizean goizetik erasoak hondatutako gunek ebakutzeko ihesbide bat jarri zuten martxan; eguerdi aldera, oster, ebakua zioa bertan behera utzi zutela adierazi du Rudenyak: «Etxera itzuli nahi dutenentzako autobusak ahalbidetu ditugu. Hiriko zerbitzu guztiak ondo daude». Jakinarazi duenez, ez da inor hil, ez «larri zauritu».

Mendebaldeko armak

Ukrainako presidente Volodimir Zelenskik behin baino gehiago-

tan azpimarratu du haren Mendebaldeko aliatuek —batez ere NATO Ipar Atlantikoko Itunaren Erakundeak— emandako armak Errusiako lurren aurka erabili nahi dituela. Oraingo, aliatuek ez dute eskaera onartu; halere, joan den astean Erresuma Batua eta AEB Ameriketako Estatu Batuak Zelenskiren ideien inguruan solastatu ziren.

NAToko idazkari nagusi Jens Stoltenberge, berriz, iragan astelehenean LBC irrati katean Zelenskiren eskaera onartzeko Mendebaldearen ahaleginak «txalotu» zituen. Adierazpen horiek ez dituzte begi onez ikusi Moskun. Errusiako presidentetzaren bozeramaile Dmitri Peskovek atzo prentsaurreko batean esan zuenez, Stoltenbergen hitzak «probokazio bat» dira. Are gehiago, bozeramaileak nabarmendu zuen NAToko idazkari nagusiak «jarre- ra arriskutsua» hartu duela. ●

HITZ GUTXITAN

Irismen laburreko misilak jaurti ditu berriz Ipar Koreak

PIONGIANG— Azken astean bigarren, irismen laburreko zenbait misil jaurti zituen atzo Ipar Koreak. Hego Koreak eta Japoniak salatu zuten misil batzuk euren kontrolpeko ur eremuetatik gertu erori zirela.

DATUA

51

Europolek jakinarazi zuen, atzo, zenbait herrialde-tako 51 pertsona atxilotu dituela, egotzita Ghost plataformaren bidez droga trafikorako eta diru garbiketarako operazioak erraztea.

OTSAILAK 1 · BILBAO ARENA · MIRIBILLA

AGUR DENERI

ESNE BELTZA

AZKEN JAIA

+TALDE GOMBIDATUA

FERMIN MUGURUZA · LA PEGATINA · EL CANIJO DE JEREZ · CHAMBAO MORO BAD SOUND
PINI · JUANTXO ARAKAMA · GORKA SUAIA · ENDIKA ETA MAISHA (121 KREW) · AMAK
FLAVIO · XIBEROOTS · KIMUA DANTZA KOLEKTIBOA · GREEN VALLEY · LA PUCCI
...ETA SORPRESA GEHIAGO

naiz: berria

SARRERAK: entradas.com

Zozketak

BERRIA ekonomikoki babesten duen komunitatearentzako zozketak

SARIDUNAK

Eskaintza berriak **igande** eta **asteartero** argitaratuko dira.

Bezeroari kasu egiteko ordutegia:

08:30etik 16:00etara 943-30 43 45 telefonoan

01 • Artium museoa

Regil Aranburu, Izaro (Ordizia)
Makatzaga Odria, Rakel (Zarautz)

02 • San Telmo museoa

Etxabe Iruretagoiena, Igor (Zarautz)
Arrate Agirre, Julian (Lekeitio)
Uriarte Arandia, Lorena (Altzo)
Etxeberria Okariz, Ander (Beasain)
Jauregi Aldasoro, Genaro (Urretxu)

03 • Oiasso museoa

Arrondo Odriozola, Maria Belen (Bergara)
Martinez de Trebiño, Jose (Zalduondo)

04 • Oriamendi - Erremontea

Sarasola, Txomin
(Donibane Lohizune)

05 • Oteiza museoa

Azpiroz Unsain, Alazne (Zarautz)
Arruti Etxeberria, Nerea (Donostia)

06 • Leintz Gatzagako gatz museoa

Mendizabal Kortabarria, Nerea (Elorrio)
Mungia del Pozo, Maria (Lasarte-Oria)

07 • Jantziaren zentroa

Iruretagoiena Aldazabal, Ane Miren (Lakuntza)
Alzelai Alberdi, Nerea (Bergara)

08 • Mahala artisau izozkia

Eizmendi Tapia, Mari Jose
(Lasarte-Oria)

09 • Nafarroa Oinez

Lizundia Aierzagoena, Jose (Abadiño)
Etxezarreta Olariaga, Iker (Oñati)
Zubeldia Beldarrain, Aintzane (Azkoitia)
Garatea Altzariak (Gizaburuaga)
Moreno Zulueta, Pedro (Oñati)
Artano Bereau, Helena (Zizurkil)
Gabikagojeaskoa Beristain, Ander (Lekeitio)
Carramiñana Garcia, Mikel (Bilbo)
Ubillos Salaberrua, Fernando (Donostia)

De Rerum Natura

@zaldieroa

Iritzia

Euskaldunak

HITZETZANAK
Andoni Egaña

Nafarroako azken bertsolari txapelketan jarri zieten gaitzat bertsolariei: «Ze kantu aukeratuko zenukete Euskal Herriaren ereserki izan dadin?». Seiko motzean ari ziren, eta adierazteko konplikazio handiegirik gabea izan behar zuen hautuak. Presarik ez duen entzulearen erosotasunetik, kantu aukeratua *Beti eskamak kentzen* izan zitekeela pentsatu nuen. «Eskamak» 22 aldiz errepikatzen kokoloenak ere asmatzen du. Eta gainera, badu zerbait kantu horrek, hamarraldiz hamarraldi funtzionatzera eraman duena. Geuk galdetu eta geuk entzun: «Nor gera gu, zer gera gu? Euskotarrak gera gu!». Birritan, zalantzarik gera ez dadin. Gustatu egiten zaigu zer garen argi adie-

raztea. *San Simon eta San Juda* kantuan ere, pasarte batek ahalbidetu du kantua biziraupena. Uda joan zela eta negua heldu dela edo eremu latz honetan pobre bizi garela kantatzeak baino gehiago eragiten digu azken epaiak: «Euskara dugu guk, gu gara euskaldunak!». Gauza bera *Ikusi mendizaleak* abestian. Gure mendi eta zelaien edertasuna aipatzea ongi dago, baina benetan indartsua bukaerako sententzia da: «Gora, gora, Euskal Herria! Gu, euskaldunak gara, Euskal Herrikoak!».

Naziometroaren datuak argitara eman dituzten honetan, esango nuke dena ez dela datu eta oro ez dela ehuneko. Herri baten identitate nahia kantuen biziraupenean ere neurtzen da... ●

Israel, nahieran

DERRADAN, BIDENABAR
Martxelo Otamendi

Israelek nahi duena hiltzen du, nahi duenean eta nahi duen tokian. Ondorio horretara iritsi gaitzek herenegun Libanon Hezbollahko milaka kideren aurka —eta haien ondoan zeuden milaka herritarren aurka— egindako eraso sofistikatua ikusita.

Duela urte dezente, 1996an, Txetxeniako presidente Dzhokhar Dudaiev hil zuen Errusiako inteligentziak, hura telefonoz hizketan ari zela. Deiaren arrastoa satelitez segituta, misil bat bota zuten Dudaieven aurka, justu Errusiako Gobernuko buruzagi batekin bake elkarrizketei berriro nola ekin hizketan ari zela. Errusiarrak agindu bakarra zeukan: hizketaldia luzatzea sateliteak Dudaiev mapan kokatu eta misila jaurti bitartean.

Urte berean, 1996an, Israelek antzeko ekintza batean hil zuen Hamasek egindako atentatu askoren ustezko *teknikari* Yahya Ayyax. Israelgo zerbitzu sekretuek, Ayyaxen taldean zeukaten sator bat erabilita, 50 gramo lehergai sartu zizkioten mugikorrean. Dei bat jasotakoan, mugikorra lehertu zitzaion belarri ondoan Ayyaxi.

Beste urrats teknologiko bat egin zuen asteartean Israelek, zehazki nola egin zuen oso argi ez badago ere. Gure artean museoko pieza diren baina telefono bidezko kontrola saihesteko Hezbollahko kideek erabiltzen dituzten milaka bilagailu manipulatua omen ditu Israelek, bakoitzean leherkari gramo batzuk sartuta.

Kolaboratzaile sare sendoa behar da hori egiteko. Kanpoan eta Hezbollahn. ●

Eskubideak loterian

LARREPETIT
Maider Galardi F. Agirre

Astearte buruzuri bateko goiz buruzuri bat da, eta pozik irten naiz etxetik antzokira bidean. Lagunekin geratu naiz hamargutxiagotan, aretora sartu aurreko zigarroa erretzeko. Zerbait berria ikustera goaz eta urduri gaude. Hala dago ilara egiten ari den

jende guztia ere. *Sold out*. Leporaino dago beteta eta goiko harmailara igoarazi gaituzte. Aretoan 500 pertsona kabitzen dira, baina, berez, 1.300 pertsona gaude izena emanda, erabateko arrakasta. Argitu dute oholta. Hasi da funtzioa. Hor daude pertsonaia nagusiak: eraikuntza enpresako ordezkariak, alkatea eta notarioa. Atrezkoa soila da: mantel batez estalitako mahai bat eta *todoacienan* erositako bingorako loteria-ontzia. Sinopsia: Babes Ofizialeko 60 etxe zozkatuko dituzte. Gezurra: horiek erosteko aukera da jokoan dagoena, berez.

Pentsa dezakezuen moduan, astearte buruzuri bateko goiz buruzuri batean lanetik irten eta halako toki batean egotea esfortzua izan da hara joan garenontzat. Jar zezaketen aukera streaming bidez ikusteko, grabatu zezaketen sikiera gero bideoa ikusi eta mesfidantzarik ez sortzeko... Baina zertarako izan errespetua etxe bat behar duten 1.300 laguni?

Tragikomedia bat izan da. Barrez leher-

tzekoa, egoeraren latza kontuan hartuko ez bagenu. Loteria-ontzian ez zeuden zenbaki denak, eta batzuk besteagatik aldatu behar izan dituzte. Ontzitik erortzen ziren bolatxoak, notarioa hasi da mahai azpian horien bila lau hankatan. Espontaneo batek eskua altxatu du: «Euskaraz bai?». Esan du probabilitate akatsak dituela zozketa sistemak eta birpentsatzeko mesedez. Mahaikoen isiltasuna ebakitzen du ikusleen zurrumurruak. Aldatu dute prozedura, egia esan berme askorik gabe, eta atera dute azkenean zenbaki sariduna. «Honek eta hurrengo 59ek dute etxebizitza», esan dute arduradunek. Hasi da matxinada: «Etxeak zozkatzen ari zarete urdaiazpikoak direlakoan», esan du batek, eta oholtzara hurbiltzen hasi da jende andana. Gu bagoaz, lanera itzuli behar dugu eta. Eskailerrak jaisten alboko bati entzun diogu: «Ala ba, auzoan segituko dugu». Elkarri begiratu diogu lagunok, guri ere ez zaigu eskubiderik tokatu loterian, eta mahaian zeudenen irri inozoak buruan itzuli gara gure etxeetara. ●

Ez, ez da gure dekretua

Pablo Azcona, María Solana
eta Jon Gondán

Geroa Baiko foru parlamentariak eta Zizur Nagusiko alkatea

Nafarroako Gobernua tramitatzen ari den Merezimenduen Dekretua ez da gure dekretua. Horrela adierazi genuen duela egun gutxi Toki Araubideko Foru Batzordean. Ez, ez da gure dekretua, Geroa Baik, 103/2017 Foru Dekretuaren bitartez, Nafarroako Administrazio Publikoetan euskararen erabilera anbizio handiagoarekin arautzen zuen araudi bat bultzatu zuelako, gure lurraldearen aniztasunarekin eta euskal hiztunen hizkuntza eskubideekin begirunetsuagoa zena. Tamalez, helegite ugari jarri zitzaizkion, horietako bat UGTrena; horrek Nafarroako Auzitegi Gorenaren epai ugari ekarri zituen 2019ko irailean, eta horietan dekretuaren zati handi bat legezkoa zela aitortzen bazen ere, horien artean plaza elebidunak edukitzeko administrazioaren zilegitasuna, dekretu horren funtsezko zati bat baliogabetzen zen, eremu mistorako merezimenduen balorazioa alegia, gure ustez zalantzazkoa den erabakia izanik hori eta Eskualdeko Hizkuntzen edo Hizkuntza Minoritarioen Europako Gutunaren aurkakoa erabat.

Horregatik, Maria Txibite buru duen Nafarroako Gobernua premiatu genuen Geroa Baitik, epai horiei helegitea aurkeztu ziezaien, baina alor horretan eskuduntza zuen departamentuak, PSNren esku zegoenak, helegitea aurkezteari uko egin zion eta administraziozara sartzeko eta bertako langileria hornitzeko merezimenduak arautzen dituen araudiaren baitan baliogabetutako aspektu hau sartzeko lanei ekin zioten: Merezimenduen Dekretua.

Garrantzitsua da azpimarratzea epaiek ez dutela zalantzan jartzen euskara merezimendu moduan baloratu daitekeenik edo herritarrek harremana elebiduna izan daitekeenik, merezimenduen sistema bere osotasunean baizik, eta dekretu berria irizpide horretara egokitzen saiatzen da (atzerriko hizkuntzen balorazioan adibidez). Laburbilduz, epaiek ezarri zutena zera da; ezin aspektu ezin dela orokorrean meritatu, eta hortaz, lanpostuz lanpostu baloratu beharra dagoela, horiekin harreman zuzenik dagoen ala ez aztertuz.

2019. urtearen amaieran epaiak plazaratu zirenetik, egoera kritikoa da administraziozara sartzeko euskararen balorazioari dagokionez edo administrazioaren baitan lekualdatze lehiaketek dagokienez, Nafarroako toki gehienetan ez baita euskara kontuan hartzen. Zehazki, euskarak ez du punturik Eremu Ez-euskaldunetan ez eta Mistoan dauden Nafarroako Gobernuoko plaketan, eta bertan daude lanpostu gehienak, Iruñea eta Iruñerria bertan baitaude.

Merezimenduen Dekretuaren zirriborroak argi-ilun handiak dituela deritzogu. Egungo egoera kontuan izanik, orain tramitatzen ari den dekretuarekin

euskara Eremu Mistoko lanpostu gehienetan berriro baloratzeko aukera egongo da, eta ez balorazio txikiagoarekin. Horregatik, euskara berriro ere baloratzen hasteko aukera egotea premiazkoa dela deritzogu, Eremu Mistoan gutxienez. Are gehiago kontuan izanik uneotan Europako Batasuneko hizkuntzak baloratzen direla eta gure hizkuntza propioa ez.

Hala ere, gure iritziz dekretuak bi defizit (demokratiko) garrantzitsu ditu. Lehena, Eremu Ez-euskaldunetan ez dela lanpostu bakar batean ere euskara baloratu, eta bai ordea beste atzerriko hizkuntzak, lanpostuarekin harremana badute. Gauza bera eskatzen dugu, gutxienez, euskararentzat. Kasu honetan, Arartekoaren txostenak eta Nafarroako Kontseilua- ren irizpen bat badira, orduan kontseilari zen Ramirez jaunak eskatua azken hori, eta horietan adierazten da Eremu Ez-euskaldunetan euskara puntuatzea ez dela legez kontrakoa, hau da, hori egin daitekeela. Kasu honetan, PSN horren aurka agertu zen eta Eremu Mistoan dauden lanpostu gehienak zigortzen dituen egoera hau denboran luzatzen ari zela ikusirik, dekretu hau tramitatzen jarrai zedin baloratu genuen Geroa Baitik, baina betiere ohartaraziz neurri honek zonifikazioa finkatu egiten zuela, gu horren aurka erabat gaudela argi utzita.

Bestalde, administraziozako lanpostu guztietan gure hizkuntza propioaren ezagutza baloratzeko aukerarik ez izatea ez dugu ulertzen. Kasu honetan, dekretuaren idazketa arestian aipatutako epaiek baldintzatzen dute, euskaraz gain beste hizkuntzak ere orokorrean merezimendu moduan hartzea zalantzan jarritz.

Eremu Euskaldunari dagokionez, bertan euskarak gaztelaniarekin batera hizkuntza ofiziala izatera duenez, 2019ko epaiek 103/2017 Foru Dekretuaren edukia zehatz-mehatz errespetatu zuten. Beste arrazoi batzuen artean, horregatik ere eskatzen dugu Geroa Bain euskara Nafarroa osoan ofiziala izatea eta zonifikazio linguistikoa amaitzea. Zalantzarik gabe, koofizialtasunak lege estatus *blindatua* bat ekarriko luke eta, hortaz, erakunde publikoek aurkez dezakegun edozein ekimenetarako segurtasun juridiko handiagoa ere.

Nafarroaren barne aniztasuna nolakoa den ongi dakigu, bai eta politika publikoak errealtate sozial eta linguistikora egokitze beharra dagoela ere, baina oso zaila da —ofizialtasun estatusik gabe— bultzatu ditzakegun lege neurriak segurtasun juridikorik gabeko *partxe* izatetik ez igarotzea, helegite eta epaiek atzera botatzeko aukera erraztasun handiz ager baitaiteke, aniztasun linguistikoarekin eta euskaldunon eskubideekin begirune gutxi dutenek aukera hori eskura edukiko baitute.

Geroa Bairen ustez, Merezimenduen Dekretuak 2019ko irailetik dugun egoera hein batean zuzentzen du, Eremu Mistoko lanpostu gehienetan euskara ez dela baloratzen alegia, eta egoera hori ez zen inoiz gertatu, ezta UPNren gobernuarekin ere. Baina aurrera egiten jarraitzea beharrezkoa da, eta horregatik guztiatik, euskara Nafarroa osoan eta lanpostu guztietan baloratu dadila aldarrikatzen jarraituko dugu. ●

Ezkongarria

JIRA
Maialen Akizu

Lehenengo aldiz gaua batera bukatu zenuten hartan esan zenidan gustura egon zinela, bai, jatorra zela, alaia, desberdina, eroso egon zinela, pozik, baina ez zinatekeela berarekin ezkonduko. Badakit ez duzula inorekin ezkondu nahi, gorroto dituzula ezkontzak, kapritxo bat iruditzen zaizkizula, desira heteropatriarkal bat, ez zinatekeela nirera joango; hitz egin dugu horretaz. Horregatik egin zait kurioa zuk horrela neurtzea bera. Oraindik pertsona batzuk ezkongarriagoak iruditzen zaizkizu beste batzuk baino, etxe bat erosteko modukoak, familian aurkezteko bezainbestekoak. Elkarrekin haurrik ez izateko guraso baten bila bazenbiltza bezala. Imajinario kontua da agian, ezkontza, etxe bat erostea, familia, guraso izatea, metaforak izan daitezke. «Maite zaitut» esatea ere zer da, ba? Gaur berriz gelditu zara berarekin, sekula ezkonduko ez zinatekeela esan zenidanarekin, eta sumatzen zaitut eroso, pozik, desberdin. Horraino. Nabari zaizu elkarrekin ondo ezkontzen zaretela. ●

Ezker-eskuin

BIRA
Onintza Enbeita

Bere burua ezkertiarizat agertzen duen jendearen janzkerari iseka egitea ez da gauza berria. Askok mahukaren azpian duten karta bakarra hori da: eztabaida politikoan ezin baduzu argudiorik eman, esan eza-zu 120 euroko kamisetaz jantzita doala sozialista dela dioen hori. Erraz emango dizute arrazoia. Hori bai, ez dute begiratu haiek defendatzen dituzten politikari guztiak non eta nola bizi diren. Bada, hain zuzen ere, egungo munduaren funtzionamenduak esaten diguna da hobe dugula 120 euroko niki bat edo bi izan eta ez bost euroko 24. Duela urte batzuk brasildar batek esan zidanarekin gogoratu naiz asteon: «Ni komunista naiz, ez frantziskotarra. Ez dut austeritate promesik inon egin». Eta askok pentsatzen dute zeure burua ezkertiar bezala agertzen baduzu alkandora puskatuekin ibili behar duzula kalean. Eta ez du zertan hala izan.

Utzi behar genioke besteen poloaren prezioa begiratzeari. Izan ere, gure kaleetan bizita, hamar euroko alkandorarik ere erosi ezin duen jendea-ri laguntzeko hobeto letorkiguke orain AHTan gastatutako dirua kamiseta merkeagoak erabiltzea baino. ●

Ez itzultzearen erotika bat

ARKUPEAN
Aner Euzkitze

Itzultzea barkatzeko modu bat da, edo ahaztekoa behintzat. Itzulera epikoa da, zauriak ixten ditu, azala berregiten. Uste duzu isila behar duela, konbentzio ahoskaezinez egi-na, azalpen handirik gabea; bakoitzak ematen dio bere zentzua, eta hobeto horrela. Bestela ez litzateke itzultzea, etortzea litzateke, berretortzea gehienez ere, eta ez da gauza bera. Joandako jendea irudikatzen duzu egoten, egunak zenbatzen, xehe-xehe neurtzen zenbat denbora behar den itzulera zentzua izan dezan, ederra izan dadin, sendatzailea, gozoa. Egun honetan itzuliko naiz, hau izango da itzultzeko egun egokia.

Eskerrak artikuluan letrak soilik ikus daitezkeen. Lotsa ematen du gela honek: iragan gehiegi garbitu gabe. Iraila da, eta urtero gisan, ezberdin berregiten da mundua. Iraila hasiera bat da, eten bat. Urtarrila ere hor dago, baina gehiago da tramite familiar gorrotagarri bat. Gorrotagarria tramite oro bezain, baina ez batere hasiera.

Iraila da bizitza kolpean parez pare jartzen dizun zera hori. Lainoa utzi eta euritara jaitea. Zarata, beste zarata bat, isilagoa. Ordena. Irailean beti dakizu asteko zein egun den. Egutegia da iraila. Zinema, pilates, zeramika, antzerki-tailerra, defentsa pertsonala, igerilekua, yoga, lana. Iraila da «egun on!», baina beharbada zu ez zinen ametsetan ari. Lotan baino ez zeunden, edo ohean etzanda, deskantsatzen, begiak itxita, arratsaldeko seietan. Eskerrak ez duzuen gela hau ikusten: etorkizun gehiegi antolatze-ko.

Iraila da itzultzea. Ingurura begiratzten duzu eta mundu guztia itzuli da. Mundu guztia itzuli da bere zeregine-tara, lanera, etxera. Amaitu da uda eta itzuli dira ardurak, kezak, agenda, farolak, tea, ontzi-garbigailudun etxea, heldua izatea deitzen zaion gauza hori. Antza, galdetuz gero, zer den inork ez dakien gauza hori, baina galdetu ezean bai.

Uda, eduki duen iraupena eduki duela (hiru hilabete, hamabost egun, eszedentzia bat, baja bat, karrera bat, karrera bat eta master bat, karrera bat eta master bi eta doktoretza hiru), amaitu da eta iraila etorri da eta mundu guztia itzuli da. Mundu guztia itzuli da beretzat espero zen lekura, zegokionera. Mundu guztiak zeukan aulki bat nonbait bere zain, eta aulki hura betetzera itzuli da. Udaz oroitzeak aulkian jarrita denbora pasatzeko ba-

lioko dio mundu guztiari. Egun batez aulkidun mundu guztiari Instagramek gogoraziko dio *hoy hace 3 años estaba aquí* eta pantaila-argazkia bidaliko dio beste aulkidun bati, eta irribarre zahar bat aterako zaie biei.

Mundu guztiak oroitzen du pozez uda, eta hargatik itzuli da irailean, atsedean hartzera. Mundu guztia itzuli da bikote batekin tonteatzera, eta itzuli da bikote horrekin bizitzeko jar-tzera, eta ezkontzera, eta haurra eta etxea eta kotxea eta haurra eta asko maite dute elkar eta beti da gizona zaharragoa eta itsusiagoa eta asperga-rriagoa.

Mundu guztia itzuli da leku zehatz horretara, sekula lehenago hor egon ez zen jendea ere bai. Eta horretara itzuli ez dena horretara itzuliko da eta horretara itzuliko ez denak horretara itzuli nahiko du. Badago egon ez den lekuetara itzul daitekeen jendea, eta badago egon den lekuetara itzul ez daitekeen jendea.

Eta zuk, bitartean, han ikusten duzu zure aulkia lekua, eta batzuetan badirudi ez dagoela aulkirik ere. Pentsatzen duzu uda amaitu eta itzultzean, eta igual itzuliko bazina ere ez zinateke itzuliko. Ezingo zinateke itzuli. Hainbeste gauza gertatu da udan. Itzuliko bazina ere ez zinateke zu edo ez litzateke aulki hura. Pasatzen zara handik eta zu ez zara sekula han egon. Hutsune bat bakarrik dago. Hutsune bat dago, bakarrik. Ohartzen zara itzultzea ederragoa dela, eta beharbada asmatu beharko genukeela ez itzultzearen erotika bat ere. Egongo da ihesik gabeko ez-itzulera patxada-tsu ederrik, eta mundu guztia ez da hainbeste jende izango. ●

Uda, eduki duen iraupena eduki duela (hiru hilabete, hamabost egun, eszedentzia bat, baja bat, karrera bat, karrera bat eta master bat, karrera bat eta master bi eta doktoretza hiru), amaitu da eta iraila etorri da eta mundu guztia itzuli da

Ukatutako duintasuna errespetatu

Juan Karlos Izagirre
Hortelano

Donostiako alkate ohia
eta EH Bilduko udal bozeramailea

Ijentea kalean jarritako Dual eskultura 2014ko maiatzaren 31n inauguratu zen, 36ko estatu-kolpean eta ondorengo gerran frankistek exekutatutako 400 donostiarren omenez. Ekitaldi hunkigarria izan zen, xumea, baina esanahiz bete. Bertan izan ziren senideak eta oraindik ez-kutatu nahi den historiaren zati hori berreskuratzeko lanean ari diren hainbat elkarte, proiektu hori errealitate izan zedin lanean aritu zirenak.

Herri-ekimen batetik sortu zen, eta errespetu, sentsibilitate eta fintasun osoz lan egin genuen. Garai hartan alkate nin-

tzen aldetik, ondo gogoratzen ditut lagundu zuen pertsona bakoitzaren ekarpenak, ideiak eta proposamenak, baita mal-koak eta irribarreak ere. Ez ditut ahazten urrats hori bihotz-bihotzez eskertzeraz hurbildu ziren familien hitzak, ezta udaletik eta elkarteetatik gogotik lan egin zutenenak ere.

Ez zen bat-bateko ekimena izan, hilabeteetako lan nekaezinez eta ilusioz landutakoa baizik. Denbora behar izan genuen exekutatutako pertsonak identifikatzeko, senide zuzenak bilatu eta aurkitzeko. Hitz egin genuen, eztabaidatu, proiektua adostu, jatorrizko ideiak zituen akatsak zuzenduz (adibidez, exekutatuei buruz hitz egitea, eta ez fusilatuei buruz, *garrote vil* bidez erail zituztenak baitzeuden). Eta alderdi politiko guztiek aho batez onartzea lortu genuen.

Eskerrak eman zizkiguten harremanetan jarri ginen senideek eta han bildutakoek, lehen aldiz entzun eta errekonozitu zirelako. Hainbat hamarkadatan gordetako mina azaleratu zen egun hartan. Familia horietako askori erreferentziatzeko leku bat eskaini genien, pertsona horiek gogoratzeko hilobien faltan.

Bisitatzeko gaituztenei gure historiaren zati hau ere ezagutarazi nahi izan genien, postal eta kontakizun idilikoetan agertzen ez dena. Hau ere Donostia izan zelako eta delako.

Inaugurazioa gure hiriaren memoria historikoarekin lotuta egindako hainbat eta hainbat ekimenen artean beste bat izan zen. Horien guztien helburua milaka pertsonari eta haien senideei urteetan kendutako duintasuna, neurri batean, itzultzea zen. Hamarkadetan jasan zuten ezkutatzeko, ahanztura

eta mespretxu hori konpontzea. Presoak, errepresaliatutako udal-langileak, suntsitutako ondarea, gertaera garrantzitsuak... protagonista egin genituen hainbat ekimenen bidez: plaka, monumentu, liburu, omenaldi, bidegabeko zigorrak itzultzeko ekitaldi ofizialak...

Zenbaitek eskulturaren esanahia desitxuratu nahi dute interpretazio maltzurerekin

Gaur egun, zenbaitek eskulturaren esanahia desitxuratu nahi dute interpretazio maltzurerekin eta frankismoaren biktimak eta haien senideak berriro zigortzen dituzten proposamenekin. PPK

ekimen bat eraman du Donostiako Udaleko Giza Eskubideen batzordera, aurtengo uztailan hogeitasei pertsonak alkateari egindako eskaera pertsonal batekin bat eginez.

Ezin dugu onartu adostasunik eta helburu argi batekin sortu zen espazio hori auzi eta polemika gai bihurtzea. Errespeturik eta lotsarik gabea iruditzen zait, eta, jakina, erabat onartezina.

Proposamen probokatzailerik horiei irmo erantzutea dago-kigu, frankismoak bidegabeki exekutatu zituen donostiarren defentsan. Zor historikoa dugu gutxietsi eta baztertu diren horiekin guztiekin eta haien familiekin.

Espero dut zentzugabekeria hori ezerezean geratuko dela, eta udalak jakingo duela horri behar bezalako irmotasunez erantzuten. ●

Dagokien tokira itzultzea lortu dute

Zumaia 2015. urtetik ez da aritu Euskotren ligan, eta San Juan 2018tik Eusko Label ligan. Aspaldiko sasoi onena egin behar izan dute goi mailara itzultzeko, eta ez dute gehiago itxaron beharko TKE ligako ontzi onenekin parez pare aritzeko.

Pettan Uralde

Bi ontzi historiko goi mailara itzuliko dira datorren urtean. *Erreka* eta *Telmo Deun* traineruen helburu nagusia Eusko Label ligara eta Euskotren ligara igotzea zen denboraldi hasieran, eta asteburuan bete zuten ametsa. Amani Jimenez Zumaiaiko patroia (Azpeitia, Gipuzkoa, 2004), eta Iker Larre San Juaneko patroia (Errenteria, Gipuzkoa, 2005) lehen aldiz ari tuko dira gorenearan.

«Azaroan entrenatzen hasi ginenetik gure helburu nagusia zen Euskotren ligara igotzea, eta lortu dugu. Zumaia rentzat, herri bezala, uste dut poz handia dela etxeko trainerua goi mailan ikustea», adierazi du Jimenezek. Larre ere asebetarik dago erronka gaindituta. «11 hilabete luze izan dira, eta igoera lortzeak lasaitasun handia ematen du. Hainbeste urteren ondoren berriro goi mailan aritzea pozgarria da denontzat, eta gogotsu gaude hurrengo denboraldia iristeko».

Zumaia bigarren urtea zuen jarraian kanporaketetan, baina aurtan esperantza handiagoa zuten igotzeko, Jimenezen hitzetan. «Kanporaketa desberdina izan da, aurreko urtean Hibaika ligako seigarrena izan baitzen, eta oso zaila baitzen igoera lortzea. Aurreko urteko esperientzia ere lagungarri izan zaigu aurtengo kanporaketetan, eta ezin genion igotzeko aukerari ihes egiten utzi». San Juan, berriz, kanporaketarik jokatu gabe zegoen 2018. urtean jaitsi zenetik. Hori ez da oztopo izan, ordea, Larrek berretsi duenez. «Denboraldi osoan entrenatu gara kanporaketa horiek buruan izanda, eta azkenean lan hori emaitzetan islatzea lortu

dugu. Argi genuen igotzeko gai izango ginela».

Bi ontziek sasoi paregabea osatu dute, eta ez dira kikildu goi mailako ontzien aurka aritu direnean. Zumaia gertu izan zuen Kontxarako sailkatzea. «Denboraldiaurrean ez genekien traineruaren benetako maila zein izango zen, baina Gipuzkoako txapelketan ikusi genuen ahalmen handiko taldea ginela. Hondarribiaren edo Hibaikaren pare aritzeak indarra eman zigun liga bete-betean hasteko. Kontxan ere erakutsi dugu Euskotren ligako ontzien tartean sartzeko gai garela, eta bigarren mailako traineruak kontuan hartu behar direla». San Juanek ere ez zuen lortu Kontxarako sailkatzea, baina ekaineko txapelketetan oso ondo aritu zen. «Txapelketa horiek ongi baliatu genituen, eta geure burua talde onenen pare jarri nahi izan genuen. Haiekin borrokatzeko gai izan garela erakutsi dugu, eta espero dut hurrengo denboraldian ere horrela aritzea».

Denboraldi osoan gorabeheraren bat edukitzea normala da arraunean, baina aurtan Zumaia izan duen egonkortasuna azpimarratu du Jimenezek. «Egun txarrak izan ditugunean, gai izan gara zulotik segituan ateratzeko. Kontxan oso gertu izan genuen sailkapena, baina ez ginen erori, eta hurrengo bi asteetan dena eman genuen kanporaketak prestatzeko. Heldutasun hori asko nabaritu dut aurtan». San Juanen ere garrantzi handia eman diote erregularrak izateari, eta, Larreren hitzetan, hori izan da urteko gakoetako bat. «Joseba Fernandezek eskua nabaritu da. Esperientzia handia dauka

ZUMAIA. Pozez ospatu zuten igoera. AITOR ARRIZABALAGA / TKE

SAN JUAN. Zale ugari gerturatu ziren Portugaletera. MIKEL MARTINEZ DE TRESPUNTES / FOKU

«Egun txarrak izan ditugunean, gai izan gara zulotik ateratzeko. Heldutasun hori asko nabaritu dut aurtan»

AMANE JIMENEZ

Zumaiaiko patroia

«Onenekin borrokatzeko gai izan garela erakutsi dugu, eta espero dut hurrengo denboraldian ere horrela aritzea»

IKER LARRE

San Juaneko patroia

taldeak kudeatzen, eta kanporaketetan asko nabaritu da. Gure gainean egon da denboraldi osoan, eta denoi lagundu digu honaino iristeko».

Bi proiektu trinko

Esperientzia gutxi dute goi mailan bi taldeetako arraunlariek, baina gaztetasunak eta azken urteetako boladak argi erakusten dute finkatutako bi proiektu direla. «Beste bi gazte igo dira aurtan, eta orokorrean talde gaztea gara. Lanean jarraitu behar dugu, azken urteetako joerarekin. Ahalik eta jende gehien mantentzen badugu, uste dut proiektua badagoela Zumaian», berretsi du Jimenezek. San Juanen ere talde gazte eta zabal bat dago, Larreren arabera «mantendu beharrekoa». Proiektu «oso polita»

dutela berretsi du. «Zumaian ere aritu dira batzuk, utzita, eta harrobitik datorrenak ere itxura ederra dauka».

Bi taldeen helburu nagusia izango da aurtengo blokeari eustea. Jimenezek nabarmendu du «ezinbestekoa» izango dela hori. «Gurekin aurreko urteetan izan direnak ere itzultzeko intentzioa badute, gu prest gaude jende hori hartzeko. Oso garrantzitsua izango da segida izatea, gure maila onenetik ahalik eta gertuen egoteko». San Juanekoek ez dute denborarik galduko fitxaketak egiten, entrenatzaileak iragarri duen moduan. Larrek ere konfiantza osoa du aurtengo taldean. «Garrantzitsua da taldeko bizkarrezurra mantentzea da, eta zerbait faltatuz gero harrobikoekin osatzea». ●

Goian egonkortu nahi du

- Zazpigarren jardunaldiari dagokion partida jokatu du gaur Athleticetik, Leganesen zelaian.
- Freskotasun bila, baliteke Ernesto Valverdek iraultza dezentekoa egitea hasierako hamaikakoan.

Jon Eskudero

Futbolaren egutegi kaotikoaren barruan, zazpigarren jardunaldiari dagokion partida jokatu du gaur Athleticetik, Leganesen zelaian. Datorren astean Europa ligako lehia duela eta, astebete aurreratu diete neurketa zuri-gorriari, eta behetik gorako bidean beste pauso bat emateko baliatu nahi dute. Joan den asteburuan Las Palmasi 2-3 irabazi ondotik, onbidean sarturik dago Ernesto Valverderen taldea, eta goiko postuetan egonkortzeko hiru puntuak batu nahi ditu. Liga hasierarekin alderatuta, nabarmen hobetu du Athleticetik; besteak beste, fisikoki gora egin baitute jokalariek. Bada, guztiaren premia izango dute Leganes mendean hartzeko, historikoki gaizki aritu baitira Butarque zelaian.

Maratoi betean murgildurik dago Athletic. 22 egunen buruan zazpi partida jokatzea dagokio, eta indarrak ongi neurtu behar du berme lehiatu nahi badu neurketa guztietan. Okerrik ezean, orain arte gehienbat aulkian egon diren jokalariek garrantzitsu bilakatuko dira. Talde bertikala, hegaletan abiadura bizikoa eta presioa goian egiten duena da Athletic, eta joko hori egin ahal izateko freskotasuna behar du. Gainera, kontuan hartu behar da hamar jokalarirekin aritu zela Las Palmasen aurka bigarren zati ia osoan, eta jokari denek esfortzu handia egin behar izan zutela. Ondorioz, litekeena da bospasei aldaketa egitea hamaikakoan Ernesto Valverdek. Atea zabalduko zaie, besteak beste, Gorosabel, Djalo, Berenguer, Unai Gomez eta Vesgari.

Hamaikakoan edonor dago-

la ere, iragan sasoiko taldera hurbiltzea da entrenatzailearen erronka. Lehen bi jardunaldietan salbu, beste partidetan itxura hobea eman dute zuri-gorriek, eta berandu baino lehen sailkapenaren goiko aldean finkatu nahi dute. Bost jardunaldi jokatuta, zazpi puntu batu dituzte, eta urrats garrantzitsua litzateke gaur irabaztea. Gainera, ligako hurrengo bi neurketak etxean jokatu ditu Athleticetik: Celtaren kontra lehenengo, eta Sevillaren kontra gero.

Leganes, atzean sendo

Leganesek arazoak ditu erasoan, baina atzean oso sendo aritzen da. Bigarren Mailan txapeldun izan zen joan den denboraldian, eta 42 partidatan soilik 27 gol sartu zituzten. Marka bikaina da. Hel-duleku berari eutsi nahi dio Lehen Mailako abenturan ere. Sendotasunean oinarritzen du bere jokoa, eta baloia luze jotzeko joera du. Ez du arriskurik hartzen atzean. Orain arteko bost jardunaldietan bost gol sartu dizkiote, baina Borja Jimenez entrenatzaileak ohartarazia du ez dagoela gustura: are gol gutxiago jaso nahi duela.

Izan ere, Madrilgo taldeak erasoan arazoak ditu gola sartzeko. Udako merkatuan aurrelari ezagun bat ekarri du Borussia Dortmundetik: Sebastien Haller. Barrabiletako minbizia gainditua du, eta itxaropena harengan dute madrildarrek, baina oraingoz ez dute fruitu askorik jaso. Soilik hiru gol sartu dituzte orain arte: azken hiru jardunaldietan, bakar bat bera ere ez.

Historikoki, Butarquen nekez jokatu izan du ongi Athleticetik. Zelai txikia da, hotz samarra, eta emaitzek ez diote gezurrik. Azken

lau bisitetan, soilik behin irabazi du: 2018-19ko denboraldian (0-1). Azkenekoz 2019-20an jokatu zuten han zuri-gorriek, eta bana berdindu zuten. Hori bai, oraingo Athletic beste bat dela garbi dago. Maila txikiagoko aurkariak gainditzeko askoz ere berme handiagoa eskaintzen du, baina intentsitatez gutxienez aurkariaren pare egon behar du irabazi nahi badu.

Ikusi behar du Valverdek zenbaterainoko iraultza egiten duen hamaikakoan, baina baliteke Sancetek hasieratik jokatzea. Nafarra da orain arteko jokalaririk onena, hiru gol baitaramatza. Irabazteak errearen balioa izango luke.

Valverdek honela aztertu du partida: «Ez du zerikusirik izango Las Palmasen aurka jokatu

genuenarekin. Neurketa lehiatua izango da, eta horretara egokitu behar du. Leganes oso talde ordenatua da, jokalariek asko laguntzen diote elkarri, eta hortik abiatuta ari dira hazten. Ondo ari da egokitzen Lehen Mailara».

LEGANES-ATHLETIC

Leganes. Soriano; Rosier, Nastasic, Sergio Gonzalez, Javi Hernandez; Tapia, Brasanac; Juan Cruz, Oscar Rodriguez, Cisse eta Haller.
Athletic. Agirrezabala; Gorosabel, Vivian, Paredes, Lekue; Vesga, Unai Gomez; I. Williams, Sancet, Berenguer eta Djalo.
Epalea. Hernandez Maeso.
Lekua. Butarque (12.454 ikusle).
Ordua. 19:00 (Dzan).

Athleticeko jokalariek gol bat ospatzen. MONIKA DEL VALLE / FOKU

HILBERRIA

Toto Schillaci

1964-2024
Futbolari ohia

Ainara Arratibel Gascon

Salvador Schillaci *Toto* futbolari ohia hil zen atzo, 59 urterekin, koloneko minbiziak jota. Denbora zeraman gaixo, baina azken astean okerrera egin zuen haren osasun egoerak. Egun batzuk zeramatzan Palermoko erietxean (Italia). Italian Messina, Juventus eta Inter taldeetan jokatu zuen. Japonian ere aritu zen, Jubilo Iwata taldean, hain zuzen. Hala ere, aurrelaria Italiako Munduko Kopan egin zen ezagun, 1990ean. Azeglio Vicini hautatzaileak Gianluca Vialli-ren eta Andrea Carnevaleren ordezkoko moduan sartu zuen deialdian. Baina txapelketako izarra izan zen. Sei gol sartu zituen, eta, txapelketako golegile nagusia izateaz gain, jokalaririk onena ere hautatu zuten.

Klubetan egin zuen ibilbidea ere aipatzekoa da. Messinan egiten ari zen lan onak Juventus-en arreta erakarri zuen, eta 1989an fitxatu egin zuen. Turingo taldearekin 132 partida jokatu zituen, eta 36 gol sartu. Italiako Kopa bat irabazi zuen gainera, baita UEFA bat ere. Ondoren, Interrera joan zen. 36 partidatan 12 gol egin zituen elastiko urdin eta beltzarekin. Italiako futbola utzi eta Japonian jokatu zituen bere kirol ibilbideko azken urteak, Jubilo Iwata taldean (63 gol 95 partidatan). Golak sartzen zituen aldiro besoak zabaltzen zituen. Gol senaz gain, bazituen beste ezaugarri batzuk zelaian: bizkorra zen, eta langilea. Futbolari izan aurretik gozogle lanetan aritu zen, baita kalean saltzen ere.

Arrate Bergara, Enara Gaminde eta Maddalen Etxegarai, babesle eta udal ordezkariekin, atzo, Atano III.an, aurkezpenean. JON URBE / FOKU

Txapela jarri nahi diote udari

Udako Masterraren finala jokatu dute igandean, Donostiako Atano III.a frontoian. Etxegarai eta Gaminde Arrizabalagaren eta Bergararen aurka ariko dira.

Julen Etxeberria

Igande honetan amaituko da uda, eta egun berean amaituko da Emakume Master Cupen Udako Masterra. Egun horretan jokatu dute finala Donostiako Atano III.a frontoian, 12:00etan hasita (ETB1). Maddalen Etxegarai eta Enara Gaminde Olatz Arrizabalagaren eta Arrate Bergararen aurka ariko dira udako txapelik garrantzitsuen jantzi nahian.

Pilotazaleak asetzeko moduko txapelketa izan da: batetik, hamar pilotari bikain aritu dira; bestetik, lehiak bi hilabete luze iraundu; eta, azkenik, Donostia kontuan hartuta, Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta Nafarroako hamasei herri eta hiritan aritu dira pilotariak. Barakaldon (Bizkaia) hasi zuten lana, eta Donostian bukatuko dute.

Bost bikotek ekin zioten txapelketari, eta bi iritsi dira finalera. Aurreko asteburuan sailkatu ziren biak: Arrizabalagak eta Bergarak 22-17 irabazi zieten finalerdietan Miren Larrarteri eta Nora

Mendizabali, Zarautzen (Gipuzkoa). Etxegarai eta Gamindek, berriz, 22-11 menderatu zituzten Aizane Ibarrola eta Andrea Capellan, Galdakaon (Bizkaia).

Bai Etxegarai, bai Bergara «oso pozik» daude finala jokatu dutelako. Biek azaldu dute «txapela irabazteko lehiari aitzakia» zutela helburu Masterra hasi zenean. Uste hori indartzeko, biek goratu egin dute beren bikotekidea. «Askok pozitu nintzen Olatzekin jokatu nuela esan zidatenean; egungo pilotaririk onenetakoa da. Gainera, aurten, gogorrako entrenatzeko asmoz, haren klubera joan naiz, Lea-Ibarrara, eta, horri esker, harreman estuagoa dut harekin. Olatzekin arituta, banuen itxaropena finalera iristeko, eta hala izan da. Oso pozik gaude», esan du Bergarak.

Etxegarai, berriz, Gaminde-ekin jokatu zuen azken aldiari erreparatu dio. «Bikote izan ginen azkeneko binakako nagusian, eta finala jokatu genuen. Galdu egin genuen, baina oso ondo moldatu ginen elkarrekin. Orain ere oso

gustura aritu gara. Ea oraingoan txapela lor dezakegun. Sasoi berriz iritsiko gara finalera».

Finalera iritsi dira biak, baina baten eta bestearen bidea oso bestelakoa izan da: Etxegarai eta Gamindek partida guztiak irabazi dituzte; ligaxkako lau neurketak eta finalerdia. «Sumatu egin da elkarrekin aritutakoak ginela, eta oso ondo moldatzen garena. Baina ez da erraza izan, lan handia egin dugu. Urte osoko eta udako ahalegina islatu da txapelketako emaitzetan: partida guztiak irabazi ditugu».

Arrizabalaga eta Bergara, ordea, gorabeheratsuago aritu dira: bitan galdu dute, ligaxkako bigarren eta hirugarren jardunaldian. Azken horretan, 22-17 galdu zuten Etxegarairen eta Gaminderen aurka, Deban (Gipuzkoa). «Lehen hiru partidetatik bi galdu eta gero, neurketa erabakigarria jokatu behar izan genuen azken jardunaldian, Corellan [Nafarroa], Larrarteren eta Mendizabalen kontra. Zorionez, irabazi egin genuen. Gero, finalerdietan, hutsetik hasi

ginen, eta berriro irabazi genuen. Horixe egin nahi dugu berriro finalerako».

Horregatik, hain zuzen, Etxegarai ez da fidatzen aurkariarekin. «Gu haiek baino erregularrago aritu gara txapelketan, baina final bat da, eta final batean edozer gerta daiteke. Partida zaila izango da». Iritzi bera du Etxegarai. «Final gogorra izango da, ziur».

Eutsi eta hautsi

Bi bikoteek dute elkarren berri: badakite bakoitza zertan den ona. «Maddalen eta Enara oso jotzaileak dira: oso luze jokatzen dute, aurkariaren atzelariari lan handiak emateko. Ondo egiten dute hori. Finalean horixe egin nahi dute: Olatz gainetik pasatu, eta niri lanak eman. Badakit lan handiak izango ditudala, baina ohituta nago; horretarako entrenatzen naiz gogor. Konfiantza dut gure bikotean. Badugu aukera irabazteko», esan du Bergarak.

Argi du egitekoa: «Nik ahal dudan gehien eutsi behar dut, baina, aldi berean, saiatu behar dut pilota mugitzen, Olatzek errematatzeak aukera izan dezan. Olatz ezin da egon partidatik kanpo. Berrezkoa duen gata eta abiadura atera behar du; horri esker apurtu dezakegu partida».

Etxegarai, berriz, Bergararen «segurtasuna» eta Olatzen «kalitate» nabarmendu ditu. «Arratek ez du hutsik egiten, eta pilota jo dezakeenean, jo egiten du. Olatzi buruz, berriz, zer esan... Aurrelari bikaina da: erasoan, tantoak egiteko erraztasun handia du; eta, defentsan, oso ondo moldatzen da; dena egin behar da ondo hari tanto egiteko».

Hori dela eta, argi du nola jokatu nahi duten: «Gure jokamoldeari eutsiko diogu. Aukerak aprobetxatu beharko ditugu, eta huts gutxi egin; hutsak garesti ordainduko dira».

Finala da helmuga, baina biek azpimarratu dute «gozatu» egin dutela bidean. «Txapelketa oso polita eta berezia da Udako Masterra. Jokatzeko dugun herri askotan festak izaten dira, eta giro polita egoten da frontoian. Niri asko gustatzen zait udan jokatzea», azaldu du Bergarak.

Atano III.a frontoian jokatu dute finala, eta horrek «ilusioa» piztu die. «Iaz, han jokatu nuen Hiru Hiriburua txapelketako finalerdia Amaia Aldarekin, eta irabazi egin genuen [txapeldun izan ziren gero]. Oroitzapen politak ditut frontoiaz», adierazi du Bergarak. Etxegarai, berriz, frontoiaren historia nabarmendu du. «Oso berezia da Atanon jokatzea, eta are gehiago final bat. Frontoi historikoa da». ●

«Urte osoko eta udako ahalegina islatu da txapelketako emaitzetan: partida guztiak irabazi ditugu»

MADDALEN ETXEGARAI

Pilotaria

«Badakit lan handiak izango ditudala, baina horretarako entrenatzen naiz gogor. Konfiantza dut gure bikotean»

ARRATE BERGARA

Pilotaria

SSIFF 2024

Donostia Zinemaldia
Festival de San Sebastián
International Film Festival

Euskarazko azpтитuluak dituzten filmak

EGUNA	ORDUA	ARETOA	IZENBURUA	SAILA
20	09:00	K1	EMMANUELLE	SO
20	21:00	K1	EMMANUELLE	SO
21	08:30	K1	SOY NEVENKA / I AM NEVENKA	SO
21	11:30	K1	RUMOURS	DO
21	12:00	T1	L'ULTIMA NOTTE DI AMORE / LAST NIGHT OF AMORE	IT
21	16:00	K1	CONCLAVE	SO
21	16:15	A8	DAHOMÉY	ZT
21	17:00	T1	LA INFLUENCER / THE INFLUENCER	OA
21	17:00	T1	TIROTEO / SHOOTING	OA
21	18:00	A8	MEMOIR OF A SNAIL	PE
21	19:15	K1	RUMOURS	DO
21	20:15	A8	DAHOMÉY	ZT
21	22:45	K1	SOY NEVENKA / I AM NEVENKA	SO
22	08:30	K1	QUAND VIENT L'AUTOMNE / WHEN FALL IS COMING	SO
22	11:30	K1	LOS DESTELLOS / GLIMMERS	SO
22	16:00	T1	GÜLİZAR / GULIZAR	ND
22	16:00	K1	HEBI NO MICHİ / SERPENT'S PATH	SO
22	19:00	K1	LOS DESTELLOS / GLIMMERS	SO
22	21:45	K1	QUAND VIENT L'AUTOMNE / WHEN FALL IS COMING	SO
22	22:15	T1	BOKU NO OHISAMA / MY SUNSHINE	ZT
22	22:30	A8	BRÛLE LE SANG / IN THE NAME OF BLOOD	ND
23	08:30	K1	EL LUGAR DE LA OTRA	SO
23	11:30	K1	TARDES DE SOLEDAD	SO
23	15:30	K1	THE END	SO
23	16:00	A8	BOKU NO OHISAMA / MY SUNSHINE	ZT
23	18:15	A7	GÜLİZAR / GULIZAR	ND
23	19:00	K1	TARDES DE SOLEDAD	SO
23	20:15	A8	BRÛLE LE SANG / IN THE NAME OF BLOOD	ND
23	21:45	T1	STARS AND THE MOON	ND
23	22:15	K1	EL LUGAR DE LA OTRA	SO
24	08:30	K1	MODİ, THREE DAYS ON THE WING OF MADNESS	SO
24	11:30	K1	EL HOMBRE QUE AMABA LOS PLATOS VOLADORES	SO
24	16:00	K1	ON FALLING	SO
24	19:00	K1	EL HOMBRE QUE AMABA LOS PLATOS VOLADORES	SO
24	21:45	K1	MODİ, THREE DAYS ON THE WING OF MADNESS	SO
24	22:15	A7	STARS AND THE MOON	ND
25	08:30	K1	EL LLANTO / THE WAILING	SO

EGUNA	ORDUA	ARETOA	IZENBURUA	SAILA
25	11:30	K1	LE DERNIER SOUFFLE / LAST BREATH	SO
25	16:00	K1	BOUND IN HEAVEN	SO
25	16:15	A8	YEOWHAENGJAUİ PİLYO / A TRAVELER'S NEEDS	PE
25	17:45	P5	LA POLIZIA RINGRAZIA / EXECUTION SQUAD	IT
25	18:45	K1	LE DERNIER SOUFFLE / LAST BREATH	SO
25	20:30	T1	SUPER HAPPY FOREVER	ZT
25	21:30	K1	EL LLANTO / THE WAILING	SO
25	22:15	A7	REGRETFULLY AT DAWN	ND
26	08:30	K1	HARD TRUTHS	SO
26	11:30	K1	LA HABITACIÓN DE AL LADO / THE ROOM NEXT DOOR	DO
26	16:15	A7	GRAND MAISON PARIS	CU
26	16:15	A8	SUPER HAPPY FOREVER	ZT
26	18:00	K1	LA HABITACIÓN DE AL LADO / THE ROOM NEXT DOOR	DO
26	20:00	P5	IL GIORNO DELLA CIVETTA / THE DAY OF THE OWL	IT
26	20:15	T2	DORMIR DE OLHOS ABERTOS / SLEEP WITH YOUR EYES OPEN	HL
26	21:00	A7	REGRETFULLY AT DAWN	ND
26	21:45	K1	HARD TRUTHS	SO
26	22:30	P5	IL PREFETTO DI FERRO / THE IRON PREFECT	IT
26	23:00	A8	ALLE DIE DU BIST / EVERY YOU EVERY ME	ZT
27	08:30	K1	QUERER	SO
27	16:00	P3	OH CANADA	PE
27	16:00	K1	THE LAST SHOWGIRL	SO
27	16:00	A8	DORMIR DE OLHOS ABERTOS / SLEEP WITH YOUR EYES OPEN	HL
27	18:15	P5	IL CASO MORO	IT
27	18:45	K1	QUERER	SO
27	20:15	A8	HIVER À SOKCHO / WINTER IN SOKCHO	ND
27	22:30	P2	ALLE DIE DU BIST / EVERY YOU EVERY ME	ZT
27	22:30	A7	KITA NO SYOKUKEI / NORTHERN FOOD STORY	CU
28	09:00	K1	WE LIVE IN TIME	SO
28	12:00	T1	INDAGINE SU UN CITTADINO AL DI SOPRA DI OGNI SOSPETTO / INQUIRY OF A CITIZEN ABOVE SUSPICION	IT
28	16:15	P2	APRILI / APRIL	ZT
28	20:15	A7	SHELF LIFE	CU
28	21:00	K1	WE LIVE IN TIME	SO
28	22:00	A7	APRILI / APRIL	ZT
28	22:45	A8	HIVER À SOKCHO / WINTER IN SOKCHO	ND

Euskara jatorrizko bertsioa duten filmak

EGUNA	ORDUA	ARETOA	IZENBURUA	SAILA
25	20:15	VE	ITSATSITA	EITB
26	16:30	T1	TXALUPA ARINA	EL
26	16:30	T1	AHOZKO TRADIZIOA / ORAL TRADITION	EL
26	16:30	T1	BRUNO	EL
26	16:30	T1	ERLAUNTZA BAT İREKITZEA / TO OPEN A HIVE	EL
27	18:30	V	GO!AZEN	V

Euskara duten film eleanitzak

EGUNA	ORDUA	ARETOA	IZENBURUA	SAILA
20	16:30	P3	LOS WILLIAMS / THE WILLIAMS	Zİ
20	20:00	P9	LOS WILLIAMS / THE WILLIAMS	Zİ
21	18:15	T2	LOS WILLIAMS / THE WILLIAMS	Zİ
21	18:30	P2	İNDARKERİAREN Oİ(H)ARTZUNAK / LET İT KNOW	Zİ
21	20:00	P3	LOS WILLIAMS / THE WILLIAMS	Zİ
22	19:15	P3	CİENTO VOLANDO	Zİ
22	20:00	A7	İNDARKERİAREN Oİ(H)ARTZUNAK / LET İT KNOW	Zİ
23	09:00	K2	AZKEN ERROMANTİKOAK	ND
23	16:15	K2	AZKEN ERROMANTİKOAK	ND
23	16:30	P9	ERREPLİKA / REPLİCA	Zİ
23	18:45	T2	CİENTO VOLANDO	Zİ
23	20:45	P2	ZORTZİTİK İNFINİTURA	Zİ
24	20:30	P2	ZORTZİTİK İNFINİTURA	Zİ
24	21:45	T1	AZKEN ERROMANTİKOAK	ND
24	22:00	P2	ERREPLİKA / REPLİCA	Zİ
25	16:00	P2	CİENTO VOLANDO	Zİ
25	20:15	A8	AZKEN ERROMANTİKOAK	ND
25	20:45	P2	ZORTZİTİK İNFINİTURA	Zİ
25	22:15	P2	ERREPLİKA / REPLİCA	Zİ
26	16:30	T1	LAS GUARDİANAS	EL
27	19:00	TBK1	ULYSSES	ZT
28	12:00	K2	AZKEN ERROMANTİKOAK	ND
28	16:00	P9	ULYSSES	ZT
28	18:00	P9	ULYSSES	ZT
28	20:00	P9	ULYSSES	ZT

Euskarara bikoizturiko filmak
(Zineuskadiren parte hartzearekin,
Zinema Euskaraz programaren
baitan)

Ikastetxeak Belodromoan

Alan giza antena

Ekimen honen bitartez, Gipuzkoako milaka ikaslek
'Alan giza antena' filma gozatu ahal izango dute Belodromoan,
DIPC ikerketa-zentroaren eta Euskadiko Filmategiaren eskutik.

Kursaal 1 aretoko emanaldi guztiek
euskarazko azpidatziak izango dituzte.

Haurrentzako zinema

PATRICK. HEROİ TXIKIAK. BALENTRIA HANDIAK

Irailaren 21ean, larunbata,
12:00etan, Principe 9

DRAGOİ-JAGOLEA (DRAGONKEEPER)

Irailaren 21ean, larunbata,
16:30ean, Principe 10

BOO KWAI ETA MUSEOAREN LAPURRETA

Irailaren 22an, larunbata,
12:00etan, Principe 10

ABENTURA ERRALDOIA

Irailaren 22an, larunbata,
16:00etan, Principe 10

DEEP SEA. SAKONTASUNERA BIDAIA BAT

Irailaren 28an, larunbata,
12:00etan, Principe 10

ROBOTIA

Irailaren 28an, larunbata,
16:30ean, Principe 10

SAILAK

SO Sail Ofiziala
ND New Directors
HL Horizontes Latinos
ZT Zabaltegi-Tabakalera
PE Perlak

CU Culinary Zinema
EL Eusko Label
ZI Zinemira
V Belodromoa
İT Atzerabegirakoa

EİTB EİTB Gala
DO Donostia Saria emanaldiak
OA Beste jarduera batzuk

ARETOAK

K Kursaal
P Principe
A Antiguo Berri
VE Victoria Eugenia
T Trueba
TBK Tabakalera

Babesle Ofizialak

Media Partner

Laguntzaile Ofizialak

ESTRUTURA

Iñigo Astiz

«Bagoazela, bai!». Grabagailua martxan jarri, eta galderari itxaron ere egin gabe egin du esplizitu Alex Sardui abeslariak elkarriketaren motiboa. 2025eko abenduaren 13an eskainiko du bere azken kontzertua Gatibu taldeak, Barakaldoko BEC erakustazokan (Bizkaia). Mende laurden beteko da orduan lehenengoz elkartu zirenetik, eta urteurren hori baliatu nahi dute euren ibilbidea borobiltzeko. Estudioko hamar diskoren bidez erakutsi dute edozein genero lantzeko duten gaitasuna, eta milaka plazatan aritu ostean ere, oraindik gai dira euren emanaldietara milaka ikusle batzeko. Baina listo. «Ezin gara ezertaz kexatu», aitortu du Haimar Arejita gitarra jotzaileak. Eta oraindik ere «hor goian» dau dela utzi nahi dutela Gaizka Salazar bateria jotzaileak. Giro onean mintzo dira hirurak elkarrekin, eta haserre arrastorik gabe eman dituzte agurrari buruzko azalpenak, tarteka baita broma artean ere. Baina erabakia hartua dutela. BECeko izango da azkena.

Eta zergatik erabaki duzue agur esatea?

HAIMAR AREJITA: Ez genekien 25. urteurrenari nola aurre egin, eta ikusi genuen igual, zergatik ez, momentua izan zitekeela uzteko. 25 urte zenbaki borobila da, eta hor goian gaudela utzi nahi genuen.

Hain justu, Zeidfest jaialdian eguerdian jarri zizueten emanaldia, baina jendea goizetik erakarriko zenuten esperantzarekin. Zuen lehen akordearekin gazte asko abiatu zen korrika kontzertura.

GAIZKA SALAZAR: Ideia hori da; bestela ez du zentzurik. Hor goian egonda utzi nahi dugu, eta ez hemendik eta bi edo hiru urtera, eta beherantz goazela sentituz.

Artistikoa ere bada erabakia?

AREJITA: Artistikoa bere bai. Orokorra.

ALEX SARDUI: Batu egin da dena. Ez da gauza bat bakarrik. Ikusten duzu apurtxo bat dinamika zein den, eta, Haimarrek esan duen moduan aukera badago data biribil batean gauzak ondo egiteko eta gauzak ondo ixteko, eta ez garenez txarto konpontzen geure artean, ba, fin emango diogu honi, eta segidan deituko dizut bazkaltzeko.

AREJITA: Bai, jode! Uste dut asmatzen gabiltzala honegaz. Gure legatua hor uztea da ideia, legatu polit hori utzi, eta jendeak gogoratzea Gatibu zer edo zer indartsua eta bizia zela. Pozik goaz, ze 25 urte horrek oso onak izan dira. Oso ondo tratatu gaitu jendeak. Zorte handia izan dugula irizten diogu, eta espero dugu azken urte hau izatea pastelaren azken gerezitxo, Gatibuz gozatzeko.

Lehen disko haren aurkezpenean esan zenuten ez zenukatela asmorik kontzertu asko emateko.

SARDUI: Bai, e? [Barrez].

AREJITA: Ene.

Hitzez hitz, esan zenuten ez zenutela asmorik «plazaz plaza» ibiltzeko.

SARDUI: Eta nor izan zen hori?

SALAZAR: Zeu! [Barre hirurek]. Egia esan, lehen disko harekin ez

genuen pentsatu ere egiten ibilbide hau egingo genuenik. Ez genekien. Lehen inpaktua gogorra izan zen.

SARDUI: Gutxi jo eta ondo pasatzea zen asmoa. Beharrean egon zen hau [Arejitagatik], eta bestea [Salazarrengatik] oraindino ikasten. Eta jotzen bagenuen, ba, ondo.

AREJITA: Ez, ez, ni behar barik nengoen, eta de puta madre etorri zen. Irten egin zen, bai. Ez genuen espero.

Seguruenik ez zarete hasieratik harrera beroa jaso duen talde bakarra, baina maila horretan 25 urtez iraun duzuen bakarretako batzuk bazarete.

AREJITA: Zorte handia eduki dugu, eta ezin gara ezertaz kexatu.

SALAZAR: Ez dugu inoiz deskantsurik hartu. Talde askok, urte betez jo, eta gero urtebetez deskantsua hartzen dute. Guk inoiz ez dugu hori egin, eta nabaritzen da. Neke pixka bat ere badago.

AREJITA: 25 urte arin pasatu dira, baina urte asko dira, eta gauza asko bizi izan ditugu.

SALAZAR: Bizitza erdia da.

SARDUI: Laurdena, e. Nik ehun urte iraungo dut.

AREJITA: Hau kabroi hau, ehun urte, neuk diotsut baietz.

Alex Sardui, Gaizka Salazar eta Haimar Arejita Gatibu taldeko kideak. ANDONI CANELLADA / FOKU

«Ikusi genuen 25. urteurrena momentua izan zitekeela uzteko. 25 urte zenbaki borobila da, eta hor goian gaudela utzi nahi genuen»

HAIMAR AREJITA

«25 urte eman ditugu musikan, eta hoberako aldaketa bat bera bere ez dugu ikusi. Baldintzetan diot, orokorrean; ez gure kasuan bakarrik»

ALEX SARDUI

«Makrofestibalekin ere ikusten da gauzak aldatu direla. Orain, talde txiki batek oso gaitz dauka ateratzea. Edo goian zaude, edo ez zaude»

GAIZKA SALAZAR

Estilistikoki garapen handia izan duzue. Zuen lehen diskoa, Zoramena, rock disko bat da eta erritmo latinoak baliatuz kale-ratu zenuten EH Distopikala, duela bi urte.

AREJITA: Jolasten ibili gara beti, bai. Zorionez, Gatibun ez diogu inoiz aterik itxi musikarekin jolasteari, eta beti gure estiloagaz. Bestela oso aspergarria da dena. Hamar diskotan gauza bera egi-tea... halakorik ez dut nahi! Niretzat musikak beti izan behar du erronkatxoa, eta beti izan behar du dibertigarria. Eta ematen du beti dela topatzeko merkatu nitxoa edo hori, baina ez da hori, gorputzak eskatzen dizunaren nitxoa da.

SALAZAR: Agian horregatik egon gara hainbeste urte hor. Lehen diskoaren klon batzuk egin bagenu...

AREJITA: Ez, ez, ez ginateke hemen egongo. Horrek esan gura duena da gu gizarte batean bizi garela, eta gizarte horretan pasatzen diren gauzeekin bere mugitzen garela. Horrek ez du esan gura irriak botatzen digun guztia hartzen dugunik geuretzat eta hartzen dugunik ontzat, baina irteten diren gauza berri batzuk oso ondo daude.

«Jarraitzea izango litzateke errazena»

ALEX SARDUI, GAIZKA SALAZAR
eta HAIMAR AREJITA

Gatibu taldeko kideak

Gatibu taldeak 2025eko abenduaren 13an emango dio amaiera 25 urteko ibilbideari. BEC erakustazokan joko dute azken kontzertua, eta astelehenean jarriko dituzte sarrerak salgai, taldearen webgunean. Penarik gabe doazela diote musikariek.

25 urteotan musikagintzaren erabateko eraldaketa bizi izan duzue. Oihuka diskoetxearekin hasi zineten, 20.000 disko salduz; Baga-Biga ekoizpen etxera pasatu zineten gero; eta zeuek ekoitzi dituzue azken lanak, eta ia-ia diskoak atera beharra bera zalantzan jarritz. Aldaketa asko dira.

SARDUI: Bai, eta hoberako bat bera bere ez. 25 urte musikan, eta hoberako aldaketa bat bera bere ez. Baldintzetan diot, e, orokorrean, gremioan; ez gure kasuan bakarrik.

AREJITA: Gu hasi ginenean, euskarriren aldaketa hori martxan zen. Pendrive formatuan bere atera genuen disko bat! Eta orain hori bere pasatu egin da! Baina, begira, biniloa lehen ez genuena eduki, orain hori da balio gehien daukana.

SALAZAR: Kontzertu eta makro-festibalekin ere ikusten da gauzak pila bat aldatu direla. Gaur egun, talde txiki batek oso gaitz dauka ateratzea. Edo hor goian zaude, edo ez zaude. Guk, zorionez, hor goian eutsi diogu Euskal Herrian hainbat urtez, eta eskertzekoa da hori, horrek eman digulako jotzeko plazera eta talde moduan bizitzekoa ere.

Profesionalizatzeko aukera ere bai? Erabat taldeari emanda zaudete orain?

SALAZAR: Gutxi gorabehera.

AREJITA: Nik uste dut musikalki gure zuzeneko hobetu egin dugula urteetan. Gaur egun medio asko daude, aparatua daude kristorenak, eta, bueno, orain ja ikusten dituzu zuzeneko batzuk nahiko profesionalak, eta gure eboluzioa bere hortik joan da. Nahiko soinua ona entzuten da gure zuzenekoetan. Lehen baino hobea.

Eta orain utzi.

AREJITA: Jarraitzea izango litzateke errazena, bai ekonomikoki, eta bai estilistikoki bere, baina noski, noiz arte eta zelan? Ez da erabaki erraza izan, e. Batere erraza ez. Baina hobe da taldea posizio on batean uztea. Oso zaila da maila honi eustea. Disko bat orain, pentsa...

Euskal Herrian ez ezik, Katalunian ere izan zarete, esaterako, baina ez duzue hainbesteko ibilbiderik egin kanpoan.

SARDUI: Hori instituzioek lagundu beharko lukete.

AREJITA: Laguntzen dute.

SARDUI: Bai, baina beste era batean egin behar lukete.

AREJITA: Diru gehiagogaz.

SARDUI: Hori, adibidez. Balegoke

posibilitatea zirkuitu batzuk lortzeko European: hizkuntza minoritarioen zirkuituetan, esaterako. Euskara eta geure kultura zabaltzeko behar genituzke horrelako gauzatxoak. Egia da hemendik atera garela, eta kanpoan jo dugula bere bai, bai. Berrik [Berri Txarrakek], Ferminek [Fermin Muguruzak] eta Zetak-ek, adibidez, kanpoan jotzen dute, eta karrera egin dute batzuek kanpoan, baina beharrezkoa da hizkuntza honek duen murriztasun hau denon artean apurtxo bat kanporatzea, ze hemen dagoen maila kulturala musikan oso inportantea da.

Eta baduzue kanpora gehiago ez zabaldu izanaren arantza-txorik?

AREJITA: Nik pertsonalki badut arantzatxoa arinago irteten hasi ez izanarena.

SALAZAR: Gazteagoak ginenean egin behar izan genuen hori.

AREJITA: Baina ez bakarrik gazteagoak ginelako, baizik eta arinago hasiz gero arinago helduko zarelako emaitza onak izatera. Baina hori ikusi egin behar da, eta ausartu, eta zure ofizinal ere lagundu behar dizu, eta denak joan behar du sintonian. Berri Txarrak izan zen guk irteten ikusi genuen lehen taldea, eta gu han

egon ginen haiei begira. Guretzat sekulakoa zen.

Bidexkatxoak egiten, gainera.

AREJITA: Haiek kamikaze batzuk izan dira horretan, eta horregatik lortu dute. Pena hori badut. Ez ginelako konturatu gu hor bazegoela merkatu bat arinago esplotatu ahal genuena.

Estilo aldaketak gorabehera, euskara izan da beti zuen nortasun ikurretako bat.

SARDUI: Bai, era natural batean, gainera. Behartu barik. Idazten hasi, eta euskaraz hasten zara.

AREJITA: Polita da Gatiburen ondare osoa euskaraz izatea.

SARDUI: Eta bizkaieraz, geure euskalkian.

Letrak idazteko modu propio bat ere izan duzue. Hasi zinetenean zuek erabiltzen zenuten tonua ez zen batere ohikoa eszenan.

AREJITA: Ez zen batere ohikoa, ez. Gu hasi ginenean, testuak oso serioak ziren. Oso politizatuak. Hori zen joera, eta listo, eta hortik irteten bazinen, ba, ba...

Kanpora.

AREJITA: Baina zuk abestu ahal duzu politikari buruz, baina beste tonu batean bere bai. Tonua falta zen. Gatibuk ekarpen hori egin zion momentu horretan eus-

kal kulturari eta euskal musikari, eta behar zuen jendeak hori, antza denez.

Hasi zinetenetik hona asko aldatu da eszena. Nola sentitzen zarete bertan?

SALAZAR: Musikarien artean harreman oso ona daukagu, eta lagun pila bat daukagu.

Eta musikalki?

AREJITA: Orain polita da ikustea talde askok musika urbanoa egiten dutela, beste batzuek musika elektronikoa, beste batzuek pop oso komertziala. Denetarik dago, eta hori lehen ez zen gertatzen.

SARDUI: Eta emakumeak eszena hartu du. Hori sekulakoa da. Kalitatean eta aberastasunean asko irabazi da horregaz.

AREJITA: Eta oraindino gorantz joan behar dute.

Otsailean hil zen Mikel Caballero, 57 urterekin. Hasieratik egon zen zuekin baxu jotzaile, harik eta 2022an utzi zuen arte.

SALAZAR: Kolpe gogorra izan zen. Urte askoan egon da gure ondoan. Laguna genuen, eta mila bizipen izan ditugu harekin.

AREJITA: Pena handia izan zen. Nire gitarra elektrikoko irakaslea izan zen Mikel, nik 16 urte nituenen. Bi edo hiru urtez egon nintzen harekin, eta ordutik beti egon ginen kontaktuan. Talde batean edo bitan aritu izan naiz harekin Gatibu baino arinago, eta Gatibu sortu zenetik aurrera bere bai, taldea utzi zuen arte.

SARDUI: Taldea sortu genuenean, urtebetez ez genuen baxu jolerik eduki. Mikelek esan zigun urtebetez baxua joko zuela, guk beste bat topatu arte, eta hogeitau urte eman zituen.

Ez zenuten bereziki ongi bukatu, halere. Ez?

AREJITA: Taldeetan sortzen diren gorabeherak hor daude beti, talde guztiek dauzkatenak. Mikelek hogeitau urte egin zituen gurekin, ez dira gutxi. Eta hor gertatzen diren gauzak gertatzen dira, baina guk ez genuen horrelako talka txarrik eduki. Gauza natural bat izan zen, taldeetan gertatzen diren horietakoa. Normala. Oso normala izan zen. Eta haren galera, ba, galera handia izan zen, eta pena handia izan da.

Eta zer espero duzue 2025eko abenduko azken kontzertu horretaz?

SALAZAR: Ez dugu hitz egin horri buruz. Orain berria ematea tokatzen da.

AREJITA: Kontzertuari buruz gauza bat esan daiteke, oso garrantzitsua dena, eta hori da gure azken kontzertua izango dela.

Ziur?

AREJITA: [Harrituta] Bai, noski.

SARDUI: Bai, bai, bai, bai, bai.

SALAZAR: Azkena da. ●

Chill Mafiak agur esan du diskoa kaleratzearekin batera

Uxue Rey Gorraiz

Itzulungururik gabe iragarri zuen atzo Chill Mafiak bere ibilbidea bukatzeko erabakia. *Agur Eta Ohore X Allá Va La Despedida* diskoa plazaratu zuen atzo bertan, eta adio esan haren bitartez. Bederatzi kantu bildu dituzte mixtape horretan; aurrez kaleratuak ziren horietako bi, eta aurrenekoz aineratu dituzte beste zazpiak. Edonola ere, taldearen agurra baieztatu izanak harritu ditu batez ere zale asko. 2021eko otsailean *Gazte arruntaren koplak* abestia sareratzearekin batera egin ziren ezagun batik bat, eta ibilbide arrakastatsua egin dute ordutik. Euskal Herriko eta kanpoko oholtzak lepo bete dituzte, eta, orain, badoaz. Baina despedida eginen dute aurretik, kontzertuen bidez. Sara Goxuak eta Flako Fonkik baieztatu zuten Chill Mafiaren agurra, *Gaztea-ko Dida* irratsaioan.

Zaleei agur esateko —eta azken lana aurkezteko—, zenbait kontzertu iragarri dituzte gaur-gaurkoz. Hauek dira Euskal Herrikoak: urriaren 31n Gasteizko Jimmy Jazz aretoan izanen dira; azaroaren 11n, Errenteriako Lekuonan (Gipuzkoa); abenduaren 25ean, Iruñeko Zentral aretoan; eta urtarrilaren 3an, Bilboko Kafe Antzokian. ●

LITERATURA. Hasier Larretxea idazlea, atzo, Donostian. GORCA RUBIO / FOKU

Bizipen zahar eta berrien bilduma

→ 'Idaztea gibelera zenbatzen ikastea da' liburua ondu du Hasier Larretxeak, eta Alberdaniarekin plazaratu.

Amaia Jimenez Larrea

DONOSTIA— Hasier Larretxeak (Arraioz, Nafarroa, 1982) makina bat liburu ditu argitaratuak, bai euskaraz, baita gaztelaniaz ere. Gehienbat poesia landu du, dioenez genero horretan sentitzen delako «erosoen». Bestalde, narraziora ere jo izan du; *Larremotzetik* liburuan, esaterako (Elkar, 2014). Aspalditik zuen gogo bere bizipenetatik idatzitako zerbait ateratzeko: «Memoriatik idaztea biziki maite dut, baita irakurle bezala ere». Hortik abiatuta hainbat saiakera egin izan ditu idazle gisan, eguneroko formatuan-edo, baina testuen ahotsarekin ezin asmatu ibili da sarritan. Azkenean, *Idaztea gibelera zenbatzen ikastea da* eman berri du argitarara orain, Alberdania argitatearekin, eta haurtzaroan eta

gaztaroan bizitakoak helduarora iritsita izandako hausnarketekin tartekatzen ditu; «hibridazioa da nagusi», azaldu du.

2020ko etxeratze agindua izan zen liburua ontzeko inflexio puntua. Testuetako asko idatzita zeuzkan —iragan urrunari lotutakoak—, eta egiturari forma emateko «garai garrantzitsua» izan zela oroitu du: «Denbora eta elementuen ikusmira anplifikatuz joan ziren». Iraganari ez ezik iragan gertukoagoari ere heldu nahi izan dio idazleak, eta, besteak beste, Madrilgo bizitzaren erritmoari —hemezortzi urte daramatza han bizitzen—, prekaritateari, musikari eta idazketari buruzko hausnarketak ere gehitu ditu. Testu bakoitza «unibertso bat» dela kontatu du nafarrak; izan ere, narrazio testuak poesiara lerratzen diren beste testu batzuekin tartekatzen dira.

Hala ere, badira loturak, idazleak dioenez. «Testu bakoitzak badiu bere hariak, eta horiek josiz joatea ariketa polita iruditu zait».

Isiltasunak hautsi

Poesiara jotzen duten testuek bereziki familiarekin eta aitarekin —Patxi Larretxea aizkolariarekin— dute zerikusia. Idazleak haurtzaro «biziki alaia» izan zuela aipatu du, baina ez ziola jarraitu halabeharrez ezarritako ibilbideari. Aitak semea herri kirolen mundura gerturatu nahi izan zuen, baina hark gustuko ez, eta aizkolariaren helburua bete gabe geratu zen. Gainera, Larretxea gaztarora gerturatu ahala, bere identitate sexu-afektiboa deskubritzen hasi, eta homosexuala zela jakin zuen. Aitarekin zuen harremana hotoz joan zen garai horretan, eta horri buruz mintzo da liburuan: «Itzulerako begirada batetik egin

dut, jakinda gure bideak berriro elkartuko zirela. Azken finean, aitak profil jakin bat erakutsi behar izan du bere jatorriagatik».

Eta hala izan da, aita-semeen harremana gerturatuz joan da; batez ere *Itzulerako bideak* performancari esker. Familiarekin eta senar-rearekin parte hartzen du bertan liburuaren egileak. Herri kirolak, literatura eta musika elkartzen dituzte ikuskizunean. Halaber, azken urteetan egin dituen liburu aurkezpenetan ere idazleak lagun izan du aita. Familian denbora gehiago igarotzeko aukera izan dute, eta baita «iraganeko isiltasun horiek hausteko» ere, idazlearen hitzetan.

Iñaki Lareo zendutako lagunari ere omenaldi txiki bat egin nahi izan dio *Idaztea gibelera zenbatzen ikastea da* liburuaren egileak. Gaztetan ezagutu zuten elkar, eta Larretxea hari esker gerturatu zen Iruñeko LGTBI komunitatera. Bizitzaren gorabeherak zirela medio, harremana galdu zuten bi lagunek, harik eta Lareo hil zen arte. Haren agur ekitaldian, azken urteetan Lareok laguna faltan bota zuela aipatu zioten idazleari, eta kolpe gogorra hartu zuen: «Ez nion aurre egin korapilo horri». Itxialdi garaian etorri zitzaizkion berriro burura Larretxeari Lareorekin bizitakoak. Horiek idazteak nolabaiteko sendatze prozesu bat izan dira; «iraganeko elementuei aurrez aurre begiratu eta mintzatzeko aukera eman dit».

Autobiografiatik eta egunero-koaren bidetik jotzeko erabakia hartu duen arren, idazleak ez du bere burua gehiegi goraiatu nahi izan; nahiago izan du naturaltasunera jo. Larretxea: «Aupaketarik gabeko *ni* bat sortzen saiatu naiz idaztean, eta nire gabezia eta hutsuneak agertzen».

Musika ezinbesteko

Nafarrak kontatu du musika ezinbesteko duela sorkuntzarako, eta asko maite duela. Horregatik, aipu musikalak sartu ditu liburuan. Anariren *Densnudame, desnudame* kantakoak (1997) eta Zea Mays eta Mikel Urdangarinen abestietakoak, tartean. 2020. eta 2022. urteen artean izandako gertakariei erreferentzia egiten die iragan hurbileko testuetan, eta garai hartan izandako hausnarketak jaso ditu. Besteak beste, kultur sorkuntzaz idatzi du, eta horrek azkenaldian sortu dizkion ezbaiez; bai eta bikote harremanen, antsietatearen eta gentrifikazioaren inguruan ere.

Larretxeak Jorge Gimenez Alberdaniako editore zenari eskerrak eman nahi izan dizkio aurkezpenean. Hura izan zen liburua irakurtzen lehena, eta hartan «sinesten» lehena. ●

SAN TELMO MUSEOA
Asteartetik igandera: 10:00-20:00
www.santelmomuseoa.eus

Erakusketa
Luis Martín-Santos.
Askatasun garaia

STM
San Telmo Museoa

Animedonen parte hartuko duten zenbait lagun, atzo, egitasmoaren aurkezpenean. DONOSTIA KULTURA

Animeak protagonismo handia izango du Fantasiatzko eta Beldurrezko Zinemaren Astean

→ Animedon aurkeztu dute, Japoniako animazioan oinarritutako atal berria.

→ Akira Toriyama eta 'Dragoi Bola' euskarara bikoiztu zutenak omenduko dituzte.

Urko Iridoy Alzelai

Fantasiatzko eta Beldurrezko Zinemaren Astea hurbiltzen doan heinean, hainbat berrikuntza iragarri ditu antolakuntzak. Haien artean, Animedon Donostiako anime topaketaren berri eman dute, animearen inguruan osatutako programazio berria. Azken urteetan Japoniako zinemak eta kulturak protagonismo nagusia jaso dute Fantasiatzko eta Beldurrezko Zinemaren Astean, eta, horri emandako babesak ikusiz, aurreko urtearen bat eman dute. Horregatik, zinema japoniarraren emanaldiez gain, beste programazio paralelo bat sortu dute, animearekin zerikusia duena, erakusketaz, hitzaldiz eta omenaldiz beteta. «Gaur egun anime eskaintza oso handia da, baina dena plataforma digitaletan dago, eta zinema aretoetan oso gutxi proiektatzen da. Horregatik, horrelako aukerak paregabeak dira», esan du Animedonen sustatzaileetako batek, Harri Fernandez kazetariak.

Fernandezek argi dauka historikoki animazio japoniarraren zaleentzako «aterpe bat» izan dela Astea, eta aurreko, antolatzaileek,

pisu gehiago eman nahi izan diote horri. Horren arrazoietakoa bat, zinema aretoak berritzean datza, hau da, jende gaztea hurbiltzen saiatzean. Antolakuntzak ohar bidez adierazi du ikerketa batek dioenez, 90eko hamarkadatik aurrera jaiotako gazteek animea edo japoniar animazioa asko kontsumitzen dutela, haietako %42k astero, zehazki. «Animedonen programatutako film luzeak ez dira nahitaez fantasia eta beldurrezko generokoak izango, Astean gertatzen den bezala, baizik eta eskaintza tematiko zabalagoa izango dute», adierazi du antolakuntzak.

Toriyamaren omenez

Ez dira gutxi euskarara bikoiztutako animeak. Hala nola *Shin Chan*, *Pokemon*, *Doraemon* edo *Dragoi Bola*. Azken horrek belarri begira duela urte batzuk. Hain handia izan da *Dragoi Bola*-k izandako eragina, Animedonen leku berezia eskainiko baitiote. Akira Toriyamak egindako mangatik sortu zen telesaila. Aurreko zende zen Toriyama, eta, horregatik, Animedonek bere «irudia eta obra» omendu nahi ditu. «Aurreko

Toriyama zentzeaz gain, 35 urte bete dira EITBk lehen aldiz *Dragoi Bola* euskaraz igorri zuela, eta, horregatik, aurreko gai nagusia *Dragoi Bola* izango da», azaldu du Fernandezek.

Donostiako Parte Zaharreko Antzoki Zaharreko pareta *Dragoi Bola*-ren irudiekin apainduko dute, esandako omenaldiaren harira. Innovart estudioko Mikel Herroren hartu du pareta apaintzeko ardura. Antzoki berebete, urriaren 20an, Animedonen ekitaldi nagusia egingo da: *Son Gokuk euskaraz hitz egin zueneko*. Antolakuntzak adierazi du *Dragoi Bola* euskaraz bikoiztu zuten bikoizleak omenduko dituztela ekitaldi horretan. Xabier Amuriza izan zen *Dragoi Bola*-ren lehenengo bikoizketa zuzendaria, eta urriaren 20an bertan egongo da. Harekin batera, Seve Atencia, Goku eta Gohanen ahotza; Ana Guadalupe Fernandez, Bulmaren ahotza eta kredituen sekuentziako abeslaria; eta Joxe Felipe Auzmendi, kazetaria, ETBko aurkezlea eta Freezerren ahotza izango dira.

Animedonen programazio osoa eta pelikulen zerrenda «laster» iragarriko dituztela adierazi du Fernandezek. ●

Klasikoaren abangoardian

Agus Perez

Monte-Carloko Ballei egokitu zaie aurtengo Dantza Maitaldia iteko ohorea, eta duela gutxi zendu zen Jakes Abeberriri eskaini zioten emanaldia, publikoki eskertuz festibala berak fundatu izana.

Jean-Christophe Maillot Monte-Carloko Balleten zuzendari eta koreografoak 80 ballet diseinatu ditu, eta horrek asko dio bere sormen gaitasunaz eta kategoriaz. Oraingo honetan *La mégère apprivoisée* ekarri digu William Shakespearearen *The Taming of the Shrew* komedian oinarrituta eta Jean Rouauden argumentu-moldaketarekin. Jakitun izanik, obra klasiko askotan bezala, gizonen balio matxistak nagusitzen direla, beste ikuspegi bat eman nahi izan dio planteamenduari: Catarina eta Petruchio izaki independente eta arau sozialei ondo egokitzen ez diren pertsonaiak bezala diseinatu ditu, eta bien arteko ezkontzan bi pertsona libreraren elkartzea ikusi du.

Eskailera kurbatu bikoitz batek presiditu du hasierako eszena. Haren erdiko atetik irteten dira lehen pertsonaiak —zerbitzariak, etxeko jauna, haren bi alabak (Catarina eta Bianca) eta hasierako hiru ezkongaiak—, eta eremu eszeniko zuri baina aldatu hori baliagarria izan da eszena guztietarako, basoarena barne, atzeko sei zutabe altu eta dotoreen laguntzaz. Argien diseinua argumentuaren zerbitzura jarri eta zurian oinarritu da gehienbat, urdin tonuekin batzuetan. Jantziek, berriz, klasikotasun abangoardista erakutsi dute, gehienetan zurian eta beltzean, baina Biancaren eta hiru ezkongaien kasuetan kolore bana erakutsiz.

Dimitri Xostakovitxen konposizio asko izan dira dantzaren laguntzaile, eta proposamenak pantomima arin eta estilizatu baten itxura hartu du, edo bestela, Hollywoodeko musikalen izaera jostaria, distantziak distantzia. Ez da harritzekoa, gero, kontuan izanda

ALICE BLANGERO

KRITIKA Dantza

'La mégère apprivoisée'

Konpainia: Monte-Carloko Balletak. **Koreografia:** Jean-Christophe Maillot. **Koreografia-laguntzaileak:** Bernide Coppieters. **Musika:** Dimitri Xostakovitx. **Eszenografia:** Ernest Pignon-Ernest. **Argiak:** Dominique Grilhot. **Jantziak:** Augustin Maillot. **Argumentuaren moldaketa:** Jean Rouaud. **Lekua:** Miarritzeko Gare du Midi. **Eguna:** Irailaren 14a.

konpositore sobietarrak bere herriko film askotako soinu-bandak sortu zituela. Horren adibide dugu azken eszenan entzun dugun *Tea for Two* famatua, Xostakovitxek bere opera baterako *Tahiti Trot* (*Tea for Two*) izenburua-rekin moldatu zuena.

Ez dakigu nola, baina dantzak argi azaldu digu istorioa, dantzaren mailarik altuenari une oro eutsita. Munduko konpainia handietan solistak izan zitezkeenek beste mailako rolak jokatu badituzte hemen, zer esan protagonista egon direnei buruz? Emanaldian zehar duo eta trio harrigarri asko ikusi ditugu eta dantzarien prestakuntza gaindiezinak edertasun gorenera eramandu du Monte-Carloko balletek eskaini diguten gaua. ●

Beasaingo Ostadar dantza taldearen iazko Gabonetako emanaldia. OSTADAR DANTZA TALDEA

24 orduko kate dantza

BEASAINGO OSTADAR DANTZA TALDEAK '24 ORDU DANTZAN' JAIALDIA ANTOLATU DU BERROGEIGARREN URTEURRENA OSPATZEKO. BIHAR HASIKO DA, 20:00ETAN.

Iratxe Muxika Karrión

1 Heritik jasoa herriari zabaltzeko. Asmo hark jarri zuen, berrogei urte atzera, Beasaingo (Gipuzkoa) Ostadar taldea dantzari. Jesus Mari Garatek sortu zuen Ostadar, 1984an, haurren dantza talde gisan —lehenengo urteetan behintzat—.

Berrogei urteotan hasierako helburuari eutsi diote taldeki-deek: euskal kultura musikaren eta dantzaren bidez transmititzea eta berdintasunaren eta aniztasunaren aldarria egitea. Taldearen forma, dena dela, aldatu egin da pixka bat; gaur egun, haurrentzako, gazteentzako eta helduentzako dantza taldea baita Ostadar. «Taldea plurala osatzen dugu, publiko osoarentzat zuzendua», kontatu du Xabi Meabe Ostadar dantza taldeko kideak. «Gure jardun gehiena herri mailakoa da, baina tarteka irteera batzuk ere egiten ditugu; eskualde eta Euskal Herri mailan betiere». Xabi da Ostadar taldeko mutil bakarrenetako bat, eta, hortaz, erronka gisara ikusten du arazoa. «Hori dantza talde askotan gertatzen da; erreallitate bat da. Saiatu behar dugu kulturako esparru guztiak denengana irits daitezen; eta erronka ez da dantza talde honena bakarrik, baizik eta gizarte osoarena».

Aurtengo urteurrenaren aitazkian, ostiral eta larunbat honetarako egitasmo berezi bat prestatu dute herrian: 24 orduz dantzari.

Horixe izanen da, finean, egun oso batez egingen dutena: dantza. Hamabortz minutuko txandatan banatu dituzte 24 orduak, eta taldeka edo bakarka parte hartzera deitu dute jendea. Bi aukera izanen dira egunean parte hartzeko: musikari gisa edo dantzari gisa. Batean zein bertzean izena eman beharko da, eguna zuzen antolatu dezaten, eta norberak jakin dezan noiz eta non dantzatu edo musikatu behar duen.

Txandak betetzeko asmoz «Hutsuneak pixkanaka betetzen ari dira», dio Meabek. «Antolakuntzan ari garenak ere han izango gara, hutsunerik gertatuko balitz hura betetzeko». Dena dela, espero dute euren laguntzarik behar izan gabe txanda guztiak betetzea. Horretarako, baina, koordinazio «handia» behar dela dio, eta administrazio lanetan ari dira orain, guztia lotuta egon dadin biharko. «Itxaropentsu gaudete; ondo aterako da», baieztatu du Meabek.

Bideluze plazan izanen da egitasmoa: bihar 20:00etan hasi eta etzi ordu berean bukatu arte. Ekitaldi herrikoia egin nahi dute; beraz, lotsa ahaztu eta parte hartzera gonbidatu dute jendea. Plaza dantzen katea, fandangoa, arin-arina eta jauziak dantzatzeko dituzte, bertzeak bertze.

Ostadar taldearen berrogeigarren urteurrena ez ezik, Maurizia Aldeiturriagarena ere ospatuko dute, asteburuan 120 urte beteko baitira pandero jotzaile bizkaita-

rra jaio zela. Hortaz, ekitaldiaren barrenean tarte bat eskainiko diote Maurizari, egindakoak eskertzeko. «Beti iruditu izan zaigu Mauriziak bere baitan hartzen dituela gure dantza taldea definitzen duten hainbat balio», azaldu du Meabek. «Herriak emandako dantzak herriari ematen zizkion Mauriziak, eta horixe da pixka bat gure dantza taldearen bidea».

Horrez gain, Mauriziak bere lekua lortzeko borrokatu behar izan zuen, eta horretan ere ikusten dute antzekotasunik: «Gu oso talde txikia gara, eta askotan gure lekuaren bila aritzen gara, mundu handiago batean. Elkarlana, konpromisoa eta gogoia behar dira, eta guk, zorionez, hortik nahikoa daukagu». Erromeria proiektua da Ostadarren urteurren egunetako, eta, beraz, «ezinbestekoa» iruditu zitzaion Maurizaren irudia herrira ekartzea.

24 orduko dantza katearen ondotik, larunbatean, besta jarraipena izanen dute Beasainen. «Zutik erromeria taldea etorriko da herrira, eta kontzertua emanen dute», dio Meabek. «Gainera, sorpresa txikiak egongo dira 24 ordu horietan, parte hartzaileei egingo dizkiegunak». Izen ematea irekita dago oraindik, eta, beraz, Euskal Herri osoko jendea deitu du Meabek bihar Beasainera etortzera. ●

Dantza jaialdia. Beasaingo (Gipuzkoa) Bideluze plazan, bihar 20:00etan hasi eta etzi 20:00ak arte.

2

Antzerkia Baionako tabernariarena

'Tabernaria' bakarriketa. Bihar, 20:00etan, Baionako Biltxoko aretoan.

Patxo Telleriak idatzita eta zuzenduta, *Tabernaria*: Instrukzioak botatzeko ondo bat kaña antzezlanaren egingen dute bihar Baionan. Mikel Martinezek egingen ditu aktore lanak, eta hark gorpuztuko du, beraz, tabernaria. Beldurrez, desirez eta bertze gai sozial batzuek arituko dira tabernaria eta betiko bezeroak.

3

Errezitala Emakumeen oholtza

Irakurketa saioa. Munduko poeta emakumezkoak saioa, bihar, 19:00etan, Bilboko Biran.

Munduko poeta emakumezkoak: errezital bat saioa eskainiko dute bihar Bilbon. Bortz emakume izanen dira oholtza gainean: Miren Agur Meabe, Leire Bilbao eta Ana Morales irakurtzen; eta Maialen Berasategi eta Isabel Etxeberria gidari. Munduko Poesia Kaierak bilduma aletuko dute.

4

Erakusketa Sormen lana, Ziudadelan

'Zirkuluaren horizontea' lana. Irailaren 29ra arte, Iruñean, Ziudadelako Bolborategian.

Sormen prozesu baten emaitza da *Zirkuluaren horizontea* obra, eta Iruñean ikusgai izanen da hurrengo igandera bitarte. Agustina Otero artistak egindako sorkuntza plastikoko proiektua da, eta hainbat marrazki, eskultura eta collage sortuz munduaren jatorriari buruzko ikuspegia erakutsi nahi izan du.

5

Bertsoak Zarautzi begira kantatuak

'Herrimamituz'. Bertsoaldia, bihar, 20:00etan, Zarauzko (Gipuzkoa) Modelo

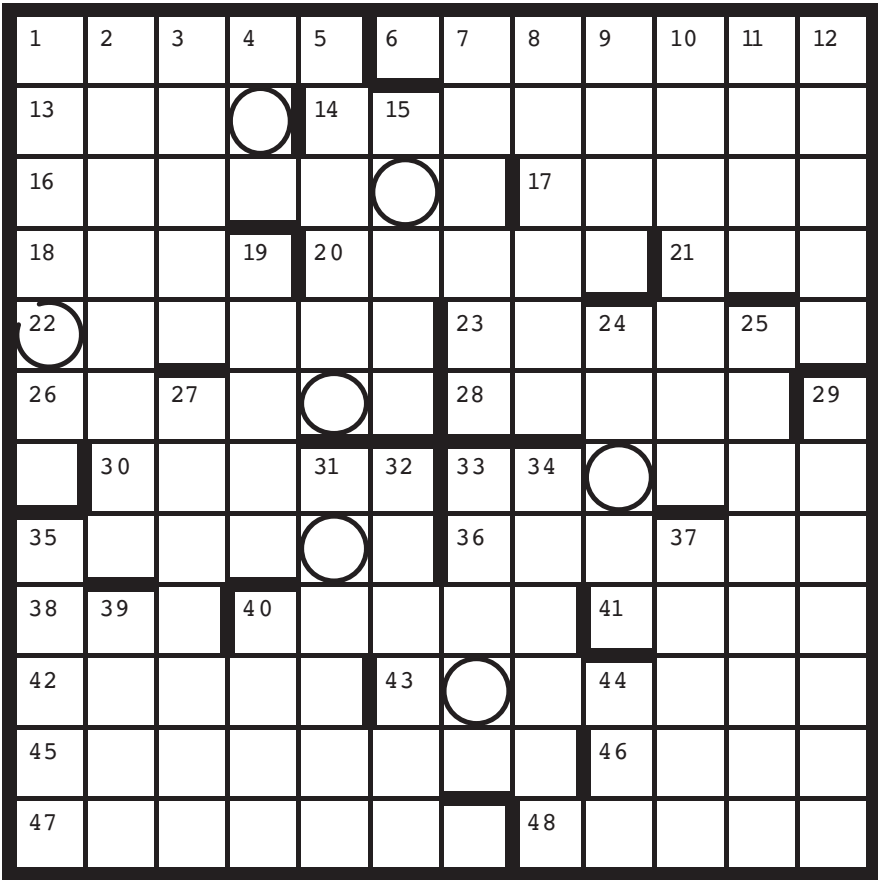

Lehenengo proba ongi atera eta bigarren aldia prestatu du Zarauzko hirukoteak biharko: *Herrimamituz II*. Xabier Alberdi historialariak Zarauzko historiako hainbat pasarte kontatuko ditu, eta Andoni Egañak eta Iñigo Mantzizidor *Mantxi*-k gorpuztuko dituzte historialariak jarritako paperak.

DENBORA-PASAK

HITZ GURUTZATUAK

Bete gurutzegrama, eta, borobiletan dauden letrak elkartuz, argazkian agertzen den ibaiaren izena lortuko duzu. Letrak ezkerretik eskuinera eta goitik behera daude ordenatuta.

Ezker-eskuin.

1. Gaixotasun kutsakor, legenar.
6. Nafarroako herria, Galar udalerrikoa.
13. Larruazalean hazten den hari formako luzakina.
14. Hezi ga-beak, ohilak.
16. Mizpirondoaren fruitua.
17. Likido bat edo gas bat le-kualdatzeko tresna.
18. Zerbaiten kanpoko alde.
20. Sama, iduna.
21. Justu, neurriz.
22. Han eta hemen.
23. Ontzia mugitzeko haga.
26. Aro historikoa.
28. Lurpeko kartzela.
30. Doan egiten dena.
33. Kulunka.
35. Jor-ratzen.
36. Edozein gauza.
38. Mozkorraldiaren eragina.
40. Bere baitan zerbait gordetzeko objektu.
41. Hartu.
42. Nafarroako udalerria.
43. Tabakoz egindako zilindro.
45. Artistak bere jardueran sortu-tako emaitza.
46. Egokiak.
47. Lauzaz estali edo hornitu.
48. Irri, burla.

Goitik behera.

1. Limako herritar.
2. Nafarroako he-rria, Baztan udalerrikoa.
3. Makina edo tresna batean, alda daitezkeen zatiak.
4. Musika estilo.
5. Trebetasu-nez, abilezia.
7. Usoaren ordenako hegazia, Euskal Herrian urria da.
8. Lurrin.
9. Arnasa hartu ezinik hila.
10. Tindagaia erabiliz kolorea eman.
11. Itsaspeko hondar eta lohietan bizi den arrain.
12. Animalia bizkarroia, ugaztunen eta hegaztien lar-ruazalean, haien odolaz elikatuz, bizi dena.
15. Be-netan.
19. Zuhaitz mota.
24. Giza itxurako makina.
25. Puzkerrak.
27. Zezenari paseak egin.
29. Jariatuz.
31. Ubidea.
32. ... eman, onartu.
33. Gazitutako ha-ragi.
34. Kontzeptu.
35. Bare.
37. Zaurietan eratzen den likido hori zurixka.
39. Bira, itzulia.
40. Ontasu-nez.
44. Nafarroako herria, Longida udalerrikoa.

SUDOKU ERRAZA

	8		2	9		7	1	
	9		7			8		
					4			3
8						5		9
		4				2		
1		7						8
2			6					
		9			5		3	
	3	8		4	2		9	

SUDOKU EZ HORREN ERRAZA

		9	2			7		4
	2		7		1	5		
5								
2						6		
7			1	4	9			3
		3						1
								6
		2	9		5		1	
3		1			6	2		

SUGEAK

Aurkitu beheko hitzak, kontuan izanda hitzak edozein norabidetan joan daitezkeela, eta edozein forma hartu, baina inoiz ez diagonalean. Letra guztiak erabili behar dira.

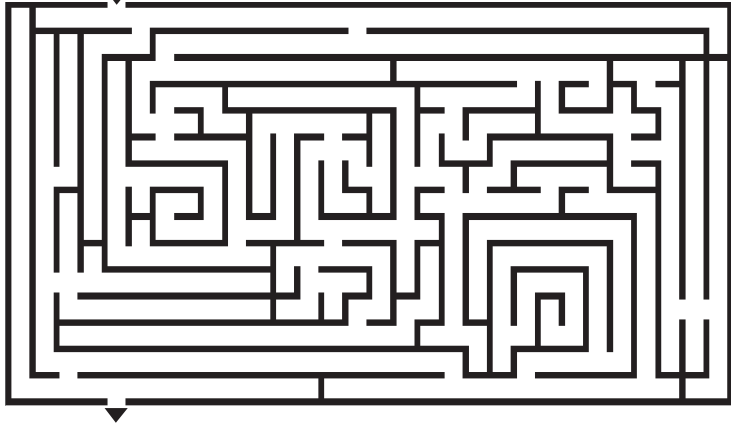
O	U	L	A	P	I	N	D	A	I	T	R
R	D	E	R	T	Z	O	A	R	N	T	I
Z	E	M	I	R	E	L	Z	K	A	Z	N
I	T	A	Z	E	B	A	E	S	R	I	K
R	R	A	I	O	R	G	U	T	A	U	O
K	U	L	A	E	G	O	N	A	T	R	T
O	S	K	I	S	A	K	E	P	E	K	U
K	E	L	R	K	N	I	P	U	R	A	A
A	H	D	R	E	H	A	U	N	I	R	U
G	I	A	L	S	A	T	N	T	A	K	I
I	A	R	U	I	T	E	N	U	D	A	R
L	T	A	Z	E	T	N	A	T	E	E	S
E	U	L	U	O	A	L	A	B	K	K	U
A	L	I	A	I	Z	I	X	A	I	T	L
D	S	I	K	R	A	N	I	A	Z	A	A
N	A	D	E	U	B	A	N	B	A	L	A

AINTZIRA
ALABAINA
AURKARI
BURKIDE
DARATULU
EMATE
ESKERRIK
HASI
LEHIA

LUZE
ORDULARI
ORGANIKO
PINDARKA
PUNTA
PUNTADUN
SANDALIA
SEKULA
SOKAGILE

TENTAZIO
TREBEZIA
TRINKOTU
URTEKARI
XABALINA
ZATIKETA
ZESTA
ZIRKULAR
ZOLAGUNE

LABIRINTOA

AURREKO ERANTZUNAK

P	E	N	T	A	M	E	T	R	O	A	K
E	G	A		H	A	M	A	H	I	R	U
Z	O	R	I	O	N	A	K		H	I	L
A	K	O	R	T		G	A	L	A	N	T
	I	K	U	S	M	I	R	A	N		U
O		I	Z	A	I	N		I	P	A	R
M	O		U	K	R	A	I	N	E	R	A
A	L	O	R		A	K	T	O		A	L
G	O	I	T	A	R		Z	A	I	N	A
H	A	Z	I	B	I	D	E		T	O	K

9	8	4	3	5	6	1	7	2
6	1	5	2	7	8	3	4	9
2	7	3	4	1	9	5	6	8
8	5	7	6	3	1	2	9	4
1	3	9	7	4	2	6	8	5
4	6	2	8	9	5	7	1	3
3	2	1	9	8	7	4	5	6
5	9	6	1	2	4	8	3	7
7	4	8	5	6	3	9	2	1

L	O	N	D	R	E	S
O	R	L	E	A	N	S
L	E	R	R	O	A	N
E	R	R	O	N	K	A
K	A	N	O	R	E	A
T	A	N	K	E	R	A
K	A	S	E	R	N	A
E	R	O	A	N	A	K
O	R	E	I	N	A	K
O	R	I	K	A	I	N
N	I	K	O	S	I	A

Zubi denboraldia

EKOGRAFIAK
Lide Hernando

Iazko udan bezala, aurtengoan ere izan dugu etxean igaro beharreko egun goibel horietarako salbaziorik: *The Bear* telesailak joan den ekainean estreinatu zuen hirugarren denboraldia. Sekulako gosea sortzen duten kozinatze eszena zoragarriez eta zenbait elkarriketa sakonez gozatzeko aukera eman digu atal multzo honek, Jeremy Allen White protagonista duen telesailak, beste behin ere.

Ezagutzen ez duenarentzat, *The Bear* telesaila jatetxe baten testuinguruan oinarritzen den istorio bat da, non sukaldari gazte batek bere familiaren taberna be-

rriro hartzen duen, haizeberritze-ko asmoz. Lehen denboraldian ogitarteko bereziak prestatzen zituzten; bigarrenarako, aldiz, Carmen izeneko sukaldariak asmoa aldatu, eta luxuzko jatetxe bilakatzea erabaki zuen. Hirugarren denboraldiak Michelin izarra eskuratzeko helburua duen jatetxe horren gorabeherekin jarraitzen du. Esan gabe doa aktore guztiek maila gorenean jarraitzen dutela: elkarriketek benetakoak dirudite, eta istorioaren alor komikoa oso ongi landua dago; sotila da, inteligentea eta, behar denean, oso barregarria.

Hori guztia esanda ere, kontua da —eta badakit hau agian ez dela

oso iritzi eskertua izango— bigarren denboraldiarekiko horren kontinuitateak izateak ni apur bat aspertu egin nauela. Kontziente naiz, bere traman agertzen den *The Bear* jatetxeak *fast food*-etik *slow food*-erako bidea egin duen bezala, telesailaren sortzaileek ere nahiago izan dituztela gertakariak poliki kontatu, behar denean geldiduna egin, una dastatu, eta pertsonaia guztiek merezi duten azpi-trama izan dezaten ahalbidetu.

Eta egungo gizartean daramagun itzelezko abiadura moteltzen laguntzen duen edozer gauza existitzea, telesail bat bada ere, jakina, balioa emateko moduko

zerbait ere badela iruditzen zait. Baina, benetan merezi duten elkarriketa batzuk badaude ere —Carmenen arrebak bere amarekin ospitalean duen atal oso bateko elkarriketa, adibidez, bikaina da—, azken atala ikusi ostean sentsazio hau gelditu zitzaidan: zer gertatu da denboraldi honetan?

Eta egia da gauza askorik ere ez dela gertatu. Azken atal horietan gertatutakoa laburbiltzen saiatuko banintz, ez nuke jakingo zer kontatu. Zubi tankerako denboraldia izan da, eta hurrengoaren zain gelditu beharrak etsipen sentsazioa eman dit. Itxaron beharko. ●

BIDEOAK. Danel Paskualek aurkeztuko ditu historiari buruzko bideoak. IKUSGELA

Neolitoa, Iruñeko Erresuma eta beste ulertzeko gakoak emango ditu Ikusgelak

→ Ehun bideo berri aireratzeko asmoarekin abiatu dute denboraldi berria.

→ Euskarazko prentsaren nondik norakoak azaltzen dituen bideo bat argitaratu dute jada.

Nerea Intxausti Castiñeira

Euskarazko bideo pedagogikoen bilduma osatzen hasi zen Ikusgela orain hiru ikasturte, eta horretan jarraitzeko asmoa dute aurten ere. Jada argitaratu dute lehen animazio bideoa, euskarazko prentsaren laburpena biltzen duena. Horrez gainera, Neolitoa,

Iruñeko Erresuma, euskal ba-leazaleak eta Berlingo Harresia ulertzeko gakoak emango dituzte, gaurtik hasita.

Astean bi bideo argitaratuko dituzte Ikusgelaren Youtubeko kanalean, Wikipedian, sare sozialetan eta webgunean. Esaterako, zinemari, antzerkigintzari ala Euskal Pizkundeari buruzko

animazio bideoak sortuko dituzte, baita historia lantzen dutenak ere. Udazkenerako, filosofiari eta literatura unibertsalari buruzko bideo sortak iragarri dituzte.

Ikasturte honetako berritasuna dira historiari buruzko bideoak. Danel Paskualek aurkeztuko ditu, eta bakoitzak 7 eta 10 minutu bitartean iraungo du. Garai histori-

ko bakoitzeko gako nagusiak azalduko ditu Paskualek, «umorez eta tonu freskoan». Bideoen gidoiak Mikel Alvarezek eta Lander Arretxeak egin dituzte, eta ekoizpenaren ardura Bira ekoiztetxeak izan du.

Erronka digitalari buruzko beste bideo multzo bat ere izango da, iragarri dutenez. Horietan algoritmoak, metabertsoa eta beste zenbait kontzeptu azalduko dituzte. Leire Palaciosen aurkeztuko du Badalab-ekin elkarlanean sortutako sail hori.

Euskal kultura, filosofia, ekonomia, literatura, ingurumena eta mundu digitala landu dituzte jada argitaratuta dauzkaten dibulgazio bideoetan, eta antzeko bidea egiteko asmoa dute datorren denboraldian: beste ehun bideo edukiko dituzte argitaratuta ordurako.

Ikusgelako bideoen berri izateko buletin bat abiarazi dute. Hala, urtaro bakoitzean ateratako bideoen berri izango dute erabiltzaileek, posta elektronikoz bidez jasoko baitute abisua. Ikusgelaren webgunean egin daiteke harpidetza.

Wikipedia elikatzen

Bideo pedagogikoen bilduma Euskal Wikilarien Kultur Elkar-teak gidatzen du. Bideoak Wikipediako artikuluetan txertatzen dira, eta, hala, narrazioa hornitzen dute. Gaur-gaurkoz, argitaratutako bideoak entziklopedia libreko 408 artikulutan baino gehiagotan ikus daitezke.

Bide beretik, euskarazko entziklopedia librea «auzolanean» elikatzeke lehiaketa bat antolatu dute. Wikipedian euskal kulturak presentzia hobea izatea dute helburu, gai askotako artikulurik ez dagoelako, edo, egonda ere, ez daudelako «berezi ondo» eginak. Hori hobetzeko deia egin dute. Lehiaketa martxan dago hilaren 30 arte. ●

Donostiako Zinemaldian izango dira euskal hedabideak

N. Intxausti Castiñeira

Bihar abiatuko da Donostiako Zinemaldia, eta euskal hedabideek programazio berezia antolatu dute zinema jaialdiaren berri emateko. Sail Ofiziala alde batera utzita, bestelako filmen artean hamabi euskal ekoizpen izango dira aurten.

BERRIAKO Kultura sailak Zinemaldiko Sail Ofizialeko filmak eta euskal ekoizpenak jorratuko ditu, paperean eta bideo formatuan. Urtzi Urkizu eta Uxue Arzelus kazetariak arduratuko dira filmen kritikak egiteaz. Bide beretik, Kursalean jarriko duten platoan bertan, Garazi Karrera kazetariak euskal zinemagintzako aktore eta zuzendari zenbait elkarriketatuko ditu.

Naiz irratiko langileek *Bigarren kafea* goizeko magazina Kursaal paretik egingo dute, eta, iluntzero, 21:00etan, egunak eman duena errepa-satu eta zine kritikak egingo dituzte.

EITB Zinemaldiaren babesle ofizial izango da aurten lehenengo aldiz. Taldeko hedabideentzat plato mugikor bat jarriko dute Bulebarraren eta udaletxearen artean, eta bertatik egingo dituzte irati eta telebista saioak, baita albistegiak ere. Euskadi Irratiak, esaterako, saio bat egingo du egunero, 16:00etatik 16:30era; Mikel Iarza kazetariak gidatuko du. ●

Bakterio erresistenteen mehatxua supermerkatuko apalategietan

Irene Barañano Díaz

Penizilina asma-
tu zuten arte,
infekzioak ziren
gizakien heriotza
kausa nagusia.
Alexander Fle-
mingen 1928ko
aurrikuntzak
erabat eraldatu
zuen osasungin-
tza, eta, ordu-
tik, gizakiek lasai
asko aurre egin diete bakterioek
sortutako infekzio gehienei.
Alabaina, iraganera itzultzeko
«arrisku larria» dagoela dio
Eduardo Costasek. Madrilgo
Unibertsitate Konplutentseko
genetika katedraduna da, eta
mikroorganismoen egokitze me-
kanismoak ikertzen ditu: «Gero
eta bakterio gehiago erresisten-
teak zaizkie antibiotikoei, eta
gero eta antibiotiko eraginkor
gutxiago ditugu»; hala laburbil-
du du arazoa. Baina Costasena
ez da abisu abstraktu bat, az-
ken ikerketek erakutsi baitute
arrisku hori supermerkatuetan
bertan egon daitekeela.

Alemaniko laborategi inde-
pendente batek —ez du izenik
eman nahi, gaiak pizten duen
polemika dela eta, baina DAKS
organismoak babestutakoa da—
duela hiru hilabete argitaratu du
bakterio erresistenteen buruzko
azken ikerketa. Europako bost
herrialdeetako Lidl supermerka-
tuetan saltzen duten oilasko okela
aztertu, eta antibiotikoei erresis-
tenteak zaizkien bakterioak aur-
kitu dituzte pieza gehienetan:
Enterococci, *E. coli*, salmonella,
listeria eta *campylobacter*, bes-
teak beste.

Haztegiek antibiotikoak sis-
tematikoki erabiltzen dituztela-
ko helden dira bakterio horiek
abereen gorputzera. Julia Elizal-
de OBA Animalien Ongizaterako
Behatokiaren kanpaina kudea-
tzaila da, eta hark azaldu due-
nez, kontsumorako abere hazte-
gietan, eta bereziki hegaztienetan
—horiek baitira «haztegietan pi-

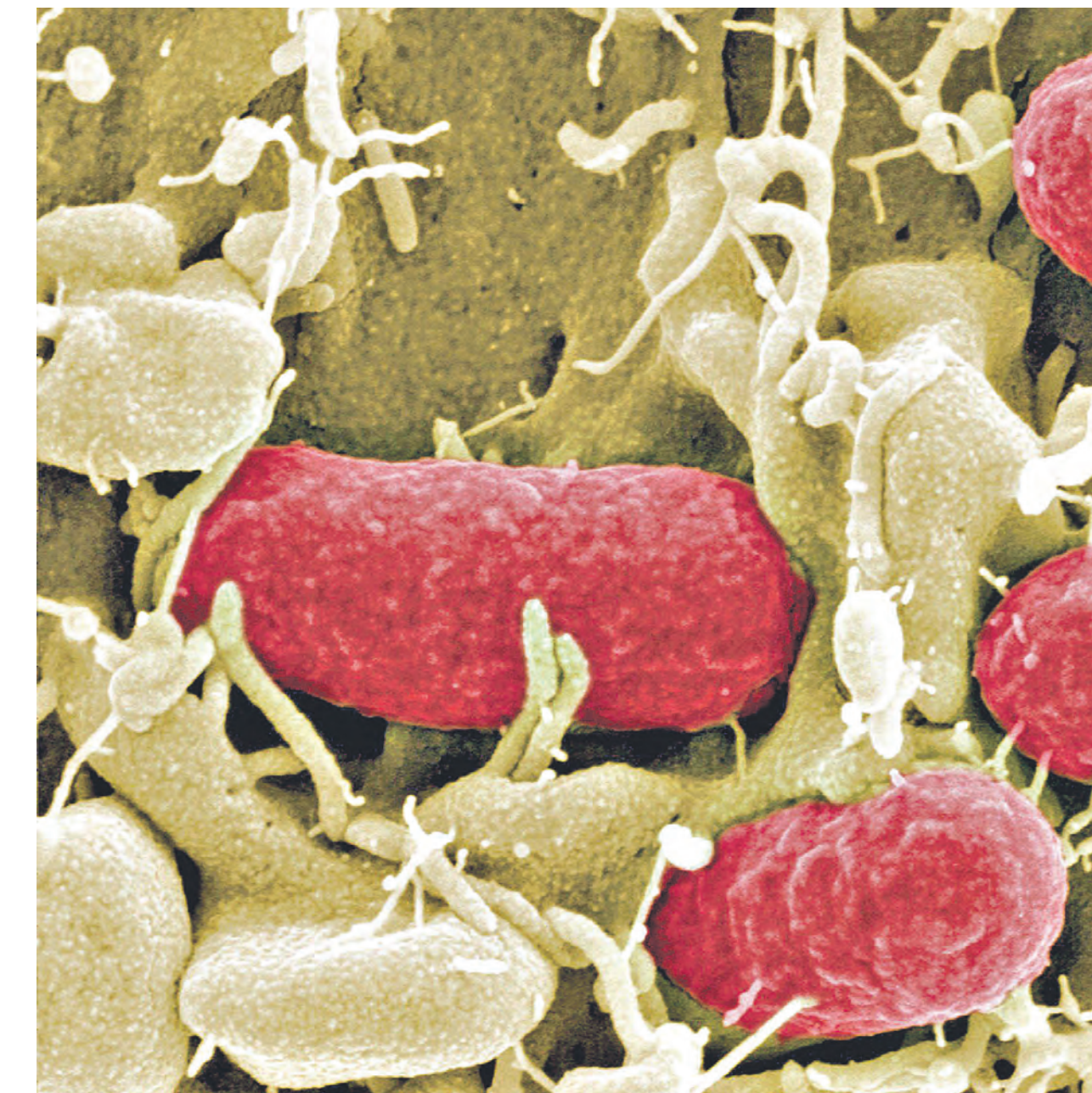
latuen daudenak»—, animaliak
ezin dira banaka tratatu. «Gaixo-
tasun zoonotikorik ez agertzeko
—eta badakigu nahiko arruntak
direla gaixotasun horiek—, anti-
biotikoak ematen zaizkie abereei,
nahiz eta gaixorik ez egon», azal-
du du Elizalde.

Antibiotikoak eman ostean
irauten duten bakterioak izango
dira erresistenteak. Abereei an-
tibiotikoak injektatzen dizkiete,
edo pentsuan edo uretan nahas-
tuta eman. Kantitate txikian ema-
ten dizkieten antibiotiko horiek,
bakterioak hil beharrean, erre-
sistenteagoak bihurtzen dituzte.
«Modu prebentiboan ematen
dizkiete, abereen komertzializa-
zio sistemari eusteko, oso erren-
tagarria denez gero», salatu du
Elizalde. Gauza bera gertatzen
da gizakiek antibiotikoak hartzen
dituztenean: irauten duten bakte-
rioak erresistente bihurtzen dira.

Bakterioak edonon

Gaur egun, halere, arazoa ez da-
kar haztegiatako animalien ha-
ragia jateak soilik. Antibiotikoak,
eta, ondorioz, baita bakterio
erresistenteak ere, edonon dau-
de: antibiotikoak hartu dituzten
izaki guztien gorputzean, abereen
gorotzaz ongarritutako lurretan,
gernua biltzen duten ibaietan,
eta, oro har, ingurunean.

Irantzu Bergarak, Ibea ikerketa
taldeko ikertzaileak, landareetan
eta zizareetan aurkitu ditu bakte-
rio erresistenteak. Hark azaldu
duenez, animalien gorputza —gi-
zakiena barne— ez da gai antibio-
tikoak guztiz metabolizatzeke, eta
gernuaren eta gorozkien bitartez
iraizten ditu. Hondakin horiek hi-
rietako ur araztegiatara helden
dira, baina, Bergararen hitzetan,
«horietan erabilitako tratamen-
duak, askotan, ez dira guztiz
eraginkorrak uretan dauden an-
tibiotikoak ezabatzeke». Gero,
ur horiek ureztatzeke erabiltzen
dira, eta, araztegiatako lohiak,
berriz, ongarriz gisa. «Horietan
antibiotikoak egonez gero, ingu-
rumenean zabalduko dira, hala
nola zorura, eta bertan bizi diren

landare eta zizareetara helduko
dira», ohartarazi du.

Ikerlariak azaldu duenez, in-
gurunean barreiatuta bizi diren
bakterioek «antibiotikoekiko
erresistente bihurtzeko meka-
nismoak» garatzen dituzte; izan
ere, kontaktua izaten dute an-
tibiotikoekin, baina bakterioak
hiltzeko beharrezkoa den baino
kontzentrazio apalagoetan.

Arazo globala eta latza

«OMEn kalkuluen arabera, ba-
liteke gizakien heriotza kausen
artean larriena bihurtzea, min-

biziaren aurretik», ohartarazi
du Costasek. OMEn esanetan,
2050erako baliteke urtero hamar
milioi pertsona hiltzea antibioti-
koei erresistenteak zaizkien bak-
terioek kutsatuta. Gainontzeko
erakunde eta ikerlarien adieraz-
penek datu itxaropentsuagoak
eman dituzte, baina, hala ere,
kezkarriak dira.

Begararen hitzetan, lehen bak-
terioak sortu zirenetik beretik
izan dira antibiotikoei erresisten-
teak zitzaizkien batzuk. «Baina
giza faktoreak prozesua azkartu
du». Giza faktorean arreta jarri-

ta, antibiotikoak ezinbestekoa
denean soilik erabiltzea propo-
satzen dute elkarrizketatutako
adituek. Hortaz, herrialde batzuk
hasiak dira neurriak hartzen abel-
tzaintzan antibiotikoak preben-
tzio gisa erabiltzeari buruz.

Txertoak eta ikerketa inoiz
baino baliotsuagoak direla na-
barmendu du Costasek. «Batzuek
diote beste arma batzuk sortuko
ditugula, birus bakteriofagoak
adibidez, baina, oraingoz, ez
dakigu zer gertatuko den luze
gabe». Antibiotiko berriek ez di-
rudite konponbiderik bideraga-

Antibiotikoak masiboki erabiltzen dira egun, batez ere abeltzaintzan, eta osasunerako arriskutsuak diren bakterio asko antibiotikoekiko erresistente bihurtu dira. OMEk ohartarazi du bakterio erresistenteak gizakien lehen heriotza kausa izateko bidean direla dagoeneko.

▼ *Escherichia coli*
bakterio erresistentea.
—MANFRED ROHDE / EFE

Legeek antibiotikoak babesten al dituzte?

2022ko urtarrilaren 28tik, Europako Batasuna osatzen duten herrialdeetan legez kanpoko da kontsumorako abereei modu prebentiboan antibiotikoak ematea. Hala adostu zuten EBko agintariek, bakterioen erresistentzia ez dadin areagotu. Nolanahi ere, Animalien Ongizaterako Behatokiak, salatu du legea ez dela beti betetzen ari. Horren erakusgarri, iaz erakunde horrek ikerketa bat egin zuen Lidl supermerkatuarentzat lan egiten duen Espainiako txerri haztegi batean, eta haren inguruko bideoan azaltzen da antibiotikoak sistematikoki ematen zizkietela haztegi hartako txerri guztiei. «Linbo legal moduko bat da azkenean, ez baita erraza jakitea zein txerri dauden gaixorik eta zeintzuk ez», adierazi du Julia Elizalde, Animalien Ongizaterako Behatokiaren kanpaina kudeatzeko arduradunak.

riena, Bergararen ustez: «Askoz denbora gehiago behar da antibiotiko bat sortzeko, bakterioek erresistentzia garatzeko baino». Costasek gaineratu duenez, bakterioak hain arin bihurtzen dira erresistente, ezen antibiotikoak sortzea ez baita errentagarria izaten farmazia industriarentzat, eta, ondorioz, ez dute behar beste antibiotiko sortzen.

Arazoa konpontzeko beste gako posible bat eman zuen Nestor Etxebarría Loizate Plentziako itsas estazioko biokimikariak Bego Zubiaren *Erresistente*

(2023) dokumentalean: «Identifikatu dugu bakterioen erresistentzia zabaltzen duten fokuetakoa bat ospitaleak direla. Agian, hemendik urte batzuetara, ospitaleek beren araztegi propioa eduki beharko dute, beren hondarren eragina minimizatzeko». Dokumentalak bakterio erresistenteen gaiari heltzen dio, kontzientzia piztu eta zer-nolako kaltea eragin dezaketen ikusarazteko.

Horren ildotik, Lidl supermerkatuak saltzen duen oilasko haragiaren analisia egin ostean, OBA harremanetan jarri zen Es-

painiako Gobernuak bi ministroarekin, abeltzaintzaren arloan neurriak har ditzatela eskatzeko. Ministerioek emandako erantzunaren arabera, txostena aztertzen ari dira.

«Bakterioak gizakiok baino askoz lehenago heldu ziren gure planetara», dio Costasek, «eta gu desagertu ostean ere egongo dira». Adituak dioenez, seguru asko bakterioak nagusitu egingo dira, baina antibiotikoak zentzuz erabilia eta konponbide berriak aplikatuta, posible da «denbora irabaztea». ●

Sexu jazarpena zientzia eremuan

ARGI ALDIAN

Ana Galarraga Aiestaran
Elhuyar Zientzia

Mari Carmen Fernandez Vazquez kasua ez da oraingoa, baina egun hauetan berriro azaldu da komunikabideetan. Izan ere, ikerketek erakutsi dute hasieran zirudien baino are larriagoa izan zela gertatutakoa, eta, gainera, arduradunekitsu, mutu eta gor jarraitzen dute. Eta okerreana, hau: ez da salbuespen bat; egiturazko egoera baten muturreko adierazpena da.

Fernandez CSIC erakundeko langilea zen. CSIC Espainiako Zientzia Ikerketen Kontseilu Nagusia da, Frantziako CNRSren parekoa, eta munduko zazpigarren ikerketa-instituzio publikoa. Besteak beste, ontzi ozeanografikoak baliatzen ditu bere ikerketak egiteko, eta haietako batean zerbitzari lanak egiteko kontratua zuen Fernandezek. 2023ko irailaren 10ean, kanpaina zeudela, desagertu egin zen. Ikertzaileen susmo nagusia da bere burua itsasora bota zuela, baina ez da baztertzeko istripua izatea edo horretara bultzatua izatea ere.

Ikerketa ofizialak ez du ezer argitu, baina komunikabide batzuek zenbait xehetasun eman dituzte: ontziratutako egunean, emakumeak senarrari eta anaiari deitu zien telefonoz, esateko 2019an bortxatu zuen lankidea ontzi berean zegoela.

Fernandezen abokatuaren arabera, bortxaketak txikituta utzi zuen. Salaketa jarri zuen, eta bi urtez egon zen bajan, tratamendu psikologikoarekin. 2020an, salaketa artxibatu egin zuten; jazarriak eta jazarleak hitzarmen bat sinatu zuten, gaizki-ulertu bat zela esanaz, eta aurrerantzean elkarrekin harremanik

ez zutela izango aginduz. Fernandezek CSICeko nagusiei ontziz aldatzeko eskatu zien. Haiek, ordea, ez zioten kasurik egin, eta 2022ko irailean ontziratutako deitu zioten, bortxatu zuen lankidea ontzi berean zegoela. Erantzun zuen ezin zuela, eta medikuek ere hala berretsi zuten. Urtebete geroago, hala ere, jada medikaziorik gabe zegoenean, berriro deitu zioten.

Tarte horretan, Fernandez, hau da, biktimak, sexu jazarpenari buruzko ikastaro bat egitera behartu zuten. CSICi laguntza eskatu zion, behin baino gehiagotan, babesa eskatuz, baina ez zioten erantzun. 2023ko irailean ontzira lanera itzuli zenean, lankide harekin egin zuen topo. Gizona ontzitik lurrera jaitsi zen gero, eta handik gutxira Fernandez desagertu egin zen.

Gaur egun, kasuak argitu gabe jarraitzen du. CSICek sexu jazarpenari aurre hartzeko protokoloa berritu du, baina biktimek salatzen dute paperean geratu dela. Izan ere, Fernandezek kasua, muturrekoa bada ere, ez da salbuespena. 2020ko inkesta batek erakutsi zuenez, itsas zientzietako emakumeen %78k jazarpena jasan zuten, bereziki, itsas kanpainen eta unibertsitatean. Eta beste arloetan ere beste hainbeste gertatzen da, isilean.

Hain zuzen, adituek bi faktore nagusi identifikatu dituzte horren zergatia azaltzeko: batetik, zientzia objektibotasunarekin eta neutraltasunarekin lotu ohi da, eta horrek zaildu egiten du susmo txarrik izatea.

Eta, bestetik, zientzia sistema oso hierarkikoa da, eta oso prekariora, batez ere arlo feminizatuetan. Horregatik, emakume jazarriek, salaketa jartzeko ohiko zailtasunez gain, ibilbide profesionalean ondorioak izateko beldurra ere izaten dute, jazarpena, normalean, bertikala izaten baita.

Emakumeak zientziara erakartzeko kanpainen lehen tasunezkoa izan beharko luke zientzia denontzat eremu segurua dela bermatzea. ●

Unai Etxenausia

GASTEIZ—Diziplina anitzeko artista bat da Lautaro San Miguel Camperchioli (Madril, 1985), eta nabarmendu egin da bere ikuskizunetan magia, dantza garaikidea eta akrobazia modu berritzailean uztartzeagatik. San Miguel nazioarteko eszenatokietan eta itsas bidaietan aritu da urteotan, eta arte eszenikoekiko duen pasioa ikuskizun berritzaileak sortzeko erabili du.

Gaur emanaldi bat egingo du Gasteizko Magialdian, 19:30ean, Ana Moraza estetika zentroaren parean. Magiaren munduan erreferentziatzeko festibala da Magialdia, eta San Miguelek asko estimatzen du; haren hitzetan, «Europako garrantzitsuenetakoa» bilakatu baita. Argi dio Gasteizen ez duela balio «beste mago bat gehiago» izateak, «trikimailuetara ohitua dagoen publikoa baita». Beraz, «zerbait gehiago» eskaintzeko prest dago.

Nola sinetsi magia?

Ertz asko ditu. Magia publikoarekin konektatzea da, harrigarria den performance bat eginez. Beste diziplina batzuekin osatzea gustatzen zait niri, hala nola antzerkiarekin edo akrobaziekin. Jendeak gozatzen eta sinesten badu, magia da.

Akrobazia bat egin eta trikima-lua? Zaila izan behar du...

Eszenatokiarekin zerikusia duen guztia gustatzen zait. Trebatzea eta gauza berriak ikastea, ez dago gauza hoberik; dena ikasten da, gainera. Zazpi urtez zirku batean lanean aritu nintzen, eta han ikasi nuen akrobaziak egiten, hango

«Magiak ez du diziplina estatikoa izan behar; mugimendua behar du»

LAUTARO SAN MIGUEL CAMPERCHIOLI *Magoa*

San Miguelek, askotariko diziplinak uztartu, eta ikuskizun bat eskainiko du gaur arratsaldean Gasteizko Magialdia jaialdian. 19:30ean hasiko da, Ana Moraza estetika zentroaren parean.

Lautaro San Miguel, magia ikuskizun batean. BERRIA

profesionalekin. Gutxinaka, nire ikuskizunetan uztartzen hasi nintzen, eta gustatu zitzaidan. Magia izango da beti garrantzitsuena eta ezinbestekoa, baina magiari ere gauzak gehitu behar zaizkio espektakulua hobetu nahi baduzu. **Dena da ilusionismoaren parte?** Magiak ez du diziplina estatikoa izan behar; mugimendua behar

du: gorputzak lagundu egin behar dio trikimailluari. Jendearengan harridura eta poztasun handiagoa eragingo du horrek. Trikimaillaren kalitatea garrantzitsua da, baina are garrantzitsuagoa da nola aurkezten den. **Errazago engainatzeko?** Bai, noski. Jendearen arreta gorputzeko beste atal batzuetara era-

maten duzu, eta ez da hainbeste trikimailluan fikatzen.

Gurutzatzen espektakuluak egiten dituzu. Nolako da mago nomada bat izatea?

Antzezten dudun bitartean bidaiatzea, horixe gustatzen zait gehien. Ikuskizun horietan lan egiteak aukera eman dit leku asko ezagutzeko eta mundu osoko jendea nire magiarekin gozarazteko. **Gurutzatzen espektakuluak egiten dituzu. Nolako da mago nomada bat izatea?**

Ez da lehenengo aldia, baina niretzat ohore bat da hemen egotea. Munduko mago eta ilusionista onenak etortzen dira. Izan ere, ez naiz ausartzen nazioarteko jaialdi baten izena esatera, asko daudelako; baina Europa mailako magia jaialdi garrantzitsuenetakoa bat da Gasteizkoa.

Zuen arteko topagune garrantzitsuak izango dira magia jaialdiak, ezta?

Belaunaldien arteko hartu-ema-na da: trikimailluen berri elkarri eman, kontaktuak egin... Norberak magia egiteko estilo propioa dauka, baina besteengandik ere ikas daiteke.

Inbidiak ez du lekurik?

Bai, hori ere bada. Orokorrean oso ondo moldatzen gara guztiok, baina denetarik dago. Besteen trikimailluetan inspiratzea ondo dago, baina ez dago ondo osorik eta berdin-berdin kopiatzea.

Zerk bereizten zaitu zu?

Gorputza erabiltzeak.

Eta Gasteizko publikoak estimatzen al du halakorik?

Magia asko ikusi duen publikoa izan ohi da Gasteizkoa; beraz, ohitua daude mago ikusgarriak ikustera. Horregatik, ez da nahikoa beste mago bat gehiago izatea; zerbait gehiago eskaini behar diezu. Lortzea espero dut.

Hizkuntza unibertsala al da magia?

Zalantza barik. Berdin dio non egiten den, edonor txunditu dezake. ●

LOTSABAKO

Zein izan da zure maisua?

Mad Martin mago argentinarrari zor diot gaur egun naizena.

Oholtza amestua? Alemaniako kabaret estiloko antzokiak.